

T.C MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
SİGORTACILIK ANABİLİM DALI

SİGORTA HUKUKU'NDA HALEFİYET İLKESİ

YÜKSEK LİSANS

MUHAMMET YAKUP SEZEN

İSTANBUL, 2019

T.C MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
SİGORTACILIK ANABİLİM DALI

SİGORTA HUKUKU'NDA HALEFİYET İLKESİ

YÜKSEK LİSANS

MUHAMMET YAKUP SEZEN

DANIŞMAN : PROF.DR.İBRAHİM SUBAŞI

İSTANBUL, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Müdürlüğü

Sıfır Atık Proje Ortağı

Aşağıda belirtilen lisansüstü tez, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği hükümlerinde belirtilen esaslar çerçevesinde jüri önünde savunulmuş ve jüri tarafından başarılı bulunmuştur.

TEZ BAŞLIĞI : Sigorta Hukukunda Halefiyet İlkesi

TÜRÜ : Yüksek Lisans

TEZİ HAZIRLAYAN : Muhammet Yakup SEZEN

ANABİLİM DALI : Sigortacılık

SAVUNMA TARİHİ : 02.01.2020

JÜRİ ÜYELERİ

GÖREVİ **ADI SOYADI** **İmza**

Danışman Prof.Dr.İbrahim SUBAŞI

Üye Doç.Dr.Mehmet Deniz YENER

Üye Dr.Öğr.Üyesi Ufuk BAŞOĞLU

Marmara Üniversitesi Göztepe 0 (216) 347 69 51 (Faks)
Kampusu Bankacılık ve 0 (216) 418 20 88
Sigortacılık Enstitüsü 34722
Kadıköy / İSTANBUL

bse@marmara.edu.tr
<http://bse.marmara.edu.tr>

ÖZET

Sigorta Hukuku'nda halefiyet kurumunun konu, amaç, kapsam ve uygulama bakımından, diğer Türk mevzuatlarından Borçlar Kanunu, Medeni Kanun ve Kara Yolları Trafik Kanunu'nda düzenlenen halefiyet kurumları ve benzer kurumlar ile mukayeseli olarak incelenerek izahına yer verilmiştir. Bu bakımdan Sigorta Hukuku'nda halefiyet kurumunun, Borçlar Hukuku genel hükümlerinde yer alan halefiyet kurumu, basit rücu ve alacağın temliki ile ilişkisi ve bu kurumlardan farkları ile Miras Hukuku'nda yer alan halefiyet türlerinden farklılıkları anlatılmış, aynı zamanda Karayolları Trafik Kanunu madde 95/2 ile sigortacıya getirilen rücu imkanının, Sigorta Hukuku'nda kanuni halefiyetten farklılıkları en güncel Yargıtay kararlarına ışığında incelenmiştir. Halefiyet ilkesinin uygulama alanı bulunduğu zarar sigortalarının sigortacılık alanındaki payına ilişkin istatistikler ile Sigorta Hukuku'nda kanuni halefiyetin doğurduğu hukuki sonuçları incelediğimiz bu çalışmamızda, sigortacılık alanında yaşanan uyuşmazlıklara ilişkin uygulamada açılan halefiyete dayalı rücu davalarında Yargıtay'ın yerleşik karar ve görüşleri ile karşılaşılan problemlerin çözümüne yönelik Yargıtay'ın vermiş olduğu en güncel kararlar incelenmiştir.

Bu tezin gerçekleştirilmesinde, yardım, tavsiye ve yönlendirmeleri için, sayın Prof. Dr. İbrahim SUBAŞI'ya ve eğitim hayatım boyunca verdikleri destek için aileme katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Anahtar Kelimeler; Sigorta Hukuku, sigorta, Sigorta hukuku'nda halefiyet, halefiyete dayalı rücu davası

ABSTRACT

At insurance law, in the case of topic, aim, content, practise of subrogation institution and the others Turkish regulations, comparised explanation was mentioned with succesion institutions editted which in the law of obligations, civil law and road traffic rules. From this perspective, succesion institutions which takes place general article of the law of the obligations, relationship with simple recourse and payee assigned, differences from that institution, the differences of succesion institutions which takes place in law of obligations were mentioned. At the same time, recourse facility of insurer which is about highways traffic rules with 95\2 article ,differences from legal successions in the insurance law were studied by looking updated judgments of supreme court. We have examined statistics which is about damage insurances and legal results which causes legal succesion in law of insurance. In this study, last updated judgments of supreme court which is about some opinions, decisions and problems faced, were examined at recourse cases which is about disaggrements.

To carry out that thesis, I am very grateful to Dear Professor Doctor İbrahim SUBAŞI for his support, assistance, guidance and grateful to my family for their support during my education life.

Key Words; Insurance Law, insurance, subrogation in the Law of Insurance Law, recourse case based on subrogation

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLO VE ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ	1

1.BÖLÜM

SİGORTA HUKUKU'NDA HALEFİYET

1.1 Halefiyet Kavramı	3
1.1.2. Halefiyetin Tanımı.....	4
1.1.3.Sigorta Hukuku'nda Halefiyet.....	5
1.1.3.1.Mal sigortaları Bakımından Halefiyet İlkesi.....	7
1.1.3.2.Sorumluluk Sigortaları Bakımından Halefiyet İlkesi.....	8
1.1.3.3.Can Sigortaları Bakımından Halefiyet İlkesi.....	9
1.2 Amacı	13
1.3 Kapsamı	14
1.4 Sigorta Hukuku'nda Halefiyetin Şartları	15
1.4.1. Sigorta Sözleşmesinin Geçerli olması	17
1.4.2. Sigortacı Tarafından Zararın Tazmin Edilmesi.....	19
1.4.3. Sigortacı Tarafından Yapılan Ödemenin Teminat Kapsamında ve Hak Sahibine Yapılmış Olması.....	20
1.4.4. Sigortalının Dava Hakkına Sahip Olması.....	22
1.5 Halefiyetin Hukuki Niteliği	24
1.6 Halefiyetin Çeşitleri	25
1.6.1.Kanuni Halefiyet.....	25
1.6.2. Şahsi Halefiyet.....	25
1.6.3. Cüzi Halefiyet.....	26

2.BÖLÜM

TÜRK BORÇLAR KANUNU, MİRAS HUKUKU VE KARAYOLLARI TRAFİK KANUNU'NDA HALEFİYET

2.1. Sigorta Hukuku'nda Halefiyet ile Benzer Kurumların Mukayesesi.....	27
2.2..Borçlar Hukuku'nda Halefiyet	27
2.2.1.Tanımı	27
2.2.2.Konusu ve Kapsamı	27
2.2.3.Amacı.....	29
2.2.4.Alacağın Temliki ve Halefiyet İlişkisi	30
2.2.4.1. Halefiyet ile Alacağın Temliki Arasındaki Farklılıklar.....	32
2.2.5.Rücu Kavramı	33
2.2.5.1.Rücu Hakkı ve Halefiyet ile İlişkisi	34
2.2.5.2.Rücu Hakkı ve Halefiyet Arasındaki Farklılıklar.....	35
2.2.5.2.1. Hakkın Kaynağı Bakımından Farklılıklar.....	36
2.2.5.2.2. Hakkın İspatı Bakımından Farklılıklar.....	37
2.2.5.2.3. Yeni Bir Hakkın Doğması Bakımından Farklılıklar.....	38
2.3.Miras Hukuku'nda Halefiyet	39
2.3.1.Miras Hukuku'nda Halefiyet Türleri ve Tanımları.....	39
2.3.1.1. Külli Halefiyet.....	40
2.3.1.2. Cüz'i Halefiyet.....	40
2.3.1.3. Özel Halefiyet.....	40
2.3.2.Külli Halefiyetin Amacı	42
2.3.3.Külli Halefiyet İlkesi'nin Kapsamı.....	43
2.3.4 Sigorta Hukuku'nda Düzenlenen Halefiyet ilkesi ile Karşılaştırılması.....	43
2.4.Karayolları Trafik Kanunu Madde 95/2'ye Göre Rücu İmkânı ve Halefiyet.....	46
2.4.1. Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortasının Tanımı.....	46
2.4.2. Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortasının Amacı.....	48
2.4.3. Karayolları Trafik Kanunu md.95/2 ile TTK md.1472'nin Halefiyet Kavramı Bakımından Karşılaştırılması.....	51
2.4.3.1.ZMMS Genel Şartları Kapsamında Sigorta Ettirene Rücu Şartları... 52	

3.BÖLÜM

SİGORTA HUKUKU'NDA HALEFİYETİN SONUÇLARI VE HALEFİYETE DAYALI RÜCU DAVALARINDA KARŞILAŞILAN PROBLEMLERİN YARGITAY KARARLARI IŞIĞINDA ÇÖZÜMÜ

3.1. Sigortalı Bakımından Doğurduğu Sonuçlar.....	66
3.1.1. Sigorta Hukuku'nda Halefiyet İlkesinin Sonucu olarak Sigortalının Sahip Olduğu Haklar Bakımından Durumu.....	66
3.1.2. Sigortalının Sigortacının Halefiyet Hakkını Koruma ve İhlalden Kaçınma Yükümlülüğü.....	68
3.1.2.1.Riziko Gerçekleşmeden Önce Sözleşme Sırasında Sigortalıya Getirilen Yükümlülükler.....	69
3.1.2.2.Riziko Gerçekleşmeden Önce Sözleşme Sonrasında Sigortalıya Getirilen Yükümlülükler.....	72
3.1.2.3.Riziko Gerçekleştikten Sonra Sigorta Tazminatı Ödenmeden Önce Sigortalıya Getirilen Yükümlülükler.....	73
3.1.2.3.1. Bilgi Belge Verme Yükümlülüğü.....	74
3.1.2.3.2. Zararı Önleme, Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Yükümlülüğü.....	74
3.1.2.4. Riziko Gerçekleştikten ve Sigorta Tazminatı Ödedikten Sonra Sigortalıya Getirilen Yükümlülükler.....	78
3.2. Sigortacı Bakımından Doğurduğu Sonuçlar.....	79
3.3. Zarar Sorumlusu Üçüncü Şahıs Bakımından Doğurduğu Sonuçlar.....	81
3.4. Sigorta Hukuku'nda Halefiyete Dayalı Rücu Davası.....	83
3.4.1.Halefiyete Dayalı Rücu Davasının Hukuki Nitelikleri.....	85
3.4.2. Halefiyete Dayalı Rücu Davasının Hukuki Sebebi.....	86
3.4.3. Halefiyete Dayalı Rücu Davasının Konusu.....	88

3.4.3.1. Ana Alacak.....	89
3.4.3.2. Ana Alacağa Bağlı Fer'iler.....	91
3.4.4. Halefiyete Dayalı Rucu Davasının Tarafları.....	95
3.4.4.1. Halefiyete Dayalı Rucu Davasında Davacı Sıfatı.....	95
3.4.4.2. Halefiyete Dayalı Rucu Davasında Davalı Sıfatı.....	98
3.4.5. Halefiyete Dayalı Rucu Davasında İspat Yüğü.....	101
3.4.6. Halefiyete Dayalı Rucu Davasında Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	102
3.4.6.1. Görevli Mahkeme.....	102
3.4.6.2. Yetkili Mahkeme.....	106
3.4.7. Halefiyete Dayalı Rucu Davalarında Zamanaşımı.....	110
SONUÇ	116
KAYNAKÇA	121

TABLO VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1 : Yıllara Göre Dönem İçi Yazılan Hayat Dışı Sigorta ve Hayat sigortası Poliçe Adetleri5

Tablo 2 : Hukuk Mahkemelerine Açılan Sigorta konulu Dava,Davacı Ve Davalı Sayısı.6

Tablo 3: 2018 – 2019 Yılı Haziran Ayı Şirketlerin Pazar Payı ve Toplam Prim Değişiklikleri.....12

Tablo 4 : Yıllara Göre Motorlu Kara Taşıt Sayısı ve Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası Poliçe sayısı.....48

Tablo 5 : 01.01.2019-30.09.2019 Dönemlerine Ait Trafik Sigortası denen Maddi Tazminat Tutarı İstatistikleri.....50

Şekil 1 : Alacağın Temliki İlişkisi.....30

Şekil 2 : Sigorta Hukuku'nda Halefiyete Dayalı Rücu İlişkisi.....36

KISALTMALAR

AÜHFD	:Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BATİDER	:Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
bkz.	: bakınız
BK	: 818 Sayılı Borçlar Kanunu
C.	: Cilt
c.	: cümle
dn.	: dipnot
E.	: Esas
E.T.	: Erişim Tarihi
f.	: fıkra
HD	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
KTK	: 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu
m.	: madde
MTO	: Milletlerarası Ticaret Odası
S.	: Sayı
s.	: sayfa
SHD	: Sigorta Hukuku Dergisi
T.	: Tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TMK	: 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TSB	: Türkiye Sigorta Birliği
vb.	: ve buna benzer
vd.	: ve devamı
Y.	: Yıl
YİBGK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu
ZMSS	: Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası

GİRİŞ

Halefiyet kelime anlamı itibariyle bir kimsenin veya bir şeyin yerine geçme anlamı taşımaktadır. Halefiyet kavramına Türk Hukuku'nda birden fazla alanda yer verilmiş olup bu kavramlar, Sigorta Hukuku'nda halefiyet kurumuyla farklılık göstermektedir. Bu çalışmada ise, Sigorta Hukuku'nda halefiyet kavramının konu, amaç, kapsam ve uygulama bakımından Türk Hukuku'nda yer alan halefiyet ve benzer diğer kavramlarla arasındaki farklılıklara yer verilerek izahına çalışılmış, uygulamada çıkan uyumsuzluklara ilişkin Yargıtay'ın çözümleri incelenmiştir.

Türk Hukuku'nda halefiyet kavramı kanun kaynaklı bir hak olup halefiyet hakkı kanuni halefiyet niteliğindedir. Borçlar Hukuku genel hükümlerinde halefiyete ilişkin düzenlemelere Borçlar Kanunu'nda yer verilmiş olup genel itibariyle halefiyet bir başkasına ait borç edimini yerine getiren kişinin, kanun düzenlemesi gereği alacaklının haklarına halef olması şeklinde açıklanabilir. Borçlar Kanunu'nda yer alan halefiyete ilişkin düzenlemelerde borcu ifa eden, alacaklı ile borçlu arasındaki hukuki ilişkiden bağımsız bir başka üçüncü kişi olabileceği gibi, alacaklıya karşı aynı borçtan sorumlu borçlu kişinin de kendi borcunu aşan miktarda yapmış olduğu ifa oranında diğer borçlulara karşı alacaklının haklarına halef olması durumu da Borçlar Kanununda düzenlenmiştir.

Sigorta Hukuku'nda halefiyette ise, sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan zararın oluşması dolayısıyla sigortalının zarar veren üçüncü kişiye karşı sahip olduğu alacak hakkının, sigortalıya yapmış olduğu sigorta tazminatı ödemesi oranında sigortacıya geçmesi söz konusudur. Sigorta Hukuku'nda halefiyet kurumuyla gerçek ve somut zararını sigorta sözleşmesi kapsamında tazmin eden sigortalının, zarar veren üçüncü kişiden ikinci bir tazminat talep etmesinin önüne geçilerek zenginleşmesinin önlenmesi amaçlanmıştır.

Sigorta Hukuku'nda halefiyete ilişkin hükümler mal sigortaları bakımından Türk Ticaret Kanunu madde 1472'de düzenlenmişken, sorumluluk sigortaları bakımından madde 1481'de halefiyet hakkına yer verilmiştir. 6762 sayılı Eski Türk Ticaret Kanununda sorumluluk sigortalarında halefiyet ilkesine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmediğinden uygulamadaki sorumluluk sigortalarında halefiyet ilkesinin uygulanıp uygulanamayacağına ilişkin ayrılıklar, 6102 sayılı yeni TTK'da sorumluluk sigortalarında halefiyet ilkesine yer verilen madde 1481 düzenlemesiyle son bulmuştur.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 6. Kitap Sigorta Hukuku başlıklı bölümünde zenginleşme yasağı ve tazmin ilkesinin uygulama alanı bulduğu zarar sigortaları olan mal ve sorumluluk sigortaları açısından halefiyet ilkesine yer verilmiş olup can sigortaları bakımından halefiyet kavramına yer verilmemiştir. Can sigortaları bakımından sigorta sözleşmesiyle sigortacı, rizikonun gerçekleşmesiyle belirli bir meblağ ödeme borcu altına girdiğinden, zarar konusu olan kişinin kendisine bir değer biçilemediği can sigortalarında halefiyet ilkesinin uygulanması mümkün değildir.

Keza, can sigortalarında sigorta bedelini sigortacıdan tazmin eden sigortalının, zarar veren üçüncü kişiye karşı tazminat hakkının da saklı olduğu kabul edildiğinden can sigortalarında zenginleşme yasağının da uygulama alanı bulması mümkün değildir.

Halefiyet ilkesiyle sigortalının zenginleşmesinin önüne geçilmesi amacının yanı sıra, zarar veren üçüncü kişinin de işlemiş olduğu fiil sonucu oluşan zarar dolayısıyla sorumluluğuna gidilerek ödüllendirilmiş olmasının önüne geçilmesi de hedeflenmiştir. Çalışmamızda yer verdiğimiz istatistiklerden de anlaşılacağı üzere, sigortacılık piyasasında çok büyük bir paya sahip olan zarar sigortaları bakımından halefiyet ilkesinin uygulanması, sigorta şirketlerinin zararın tamamına katlanma durumunu ortadan kaldırarak ekonomik çöküntü içine girmelerini önlemesinin yanı sıra, riskin dağılmasını böylelikle hem daha çok değer sigortalanması hem de sigorta primlerinin düşük tutulması hususlarına katkı sağlamaktadır.

Sigorta Hukuku'nda halefiyet kurumunun izahı bakımından, Türk Hukuku'nda halefiyet kurumu ve bu kuruma yakın kavramlara ilişkin mukayeseli anlatıma başvurduğumuz bu çalışmamızda; Borçlar Kanunu'nda halefiyet kurumunun yanı sıra Borçlar Hukuku kavramlarından alacağın temlik ile Sigorta Hukuku'nda kanuni halefiyetten farklılıkları ve kanuni halefiyetin uygulama alanı bulamadığı durumlarda, uygulamada alacağın temlikine ilişkin hükümlerinin uygulanması şartlarına ilişkin Yargıtay'ın görüşlerine yer verilmiştir. Keza, Borçlar Hukuku'nda genel hükümlere göre rücu imkanı ile Sigorta Hukuku'nda kanuni halefiyete dayalı rücu hakkı mukayeseli olarak izah edilmiştir.

Sigorta Hukuku'nda kanuni halefiyetin Miras Hukuku'nda yer alan halefiyetten konu, amaç, kapsam ve uygulama bakımında farklılıklarına yer vermiş olduğumuz bu çalışmamızda, KTK madde 95/2 ye göre sigortacıya getirilen rücu hakkının, Sigorta Hukuku'nda kanuni halefiyetten farklılıkları da izah edilmiş ve zorunlu mali mesuliyet sigortalarında sigortacıya getirilen rücu hakkının şartları incelenmiştir. Son olarak Sigorta Hukuku'nda kanuni halefiyet ilkesinin sigortacı, sigortalı ve zarar gören üçüncü kişi için doğurduğu sonuçlar ile taraflara getirilen hak ve yükümlülüklerin incelendiği bu çalışmamızda, halefiyet hakkının ihlalinin sonuçları ve halefiyete dayalı rücu davaları konu alınmıştır. Tüm bu konu başlıklarına dair Yargıtay'ın yerleşik görüşleri ve uygulamada çıkan uyuşmazlıkların çözümlerine ilişkin en güncel kararları incelenmiş ve Sigorta Hukuku'nda kanuni halefiyetin Türk Hukuku'nda mukayeseli olarak anlatımına yer verilmiştir.

1.BÖLÜM

SİGORTA HUKUKU'NDA HALEFİYET

1.1 Halefiyet Kavramı

Halefiyet kelime anlamı bakımından birinin ardına geçme anlamı taşıyan, dilimize Arapçadan geçen bir kelimedir. Halef olma bir kimsenin veya bir şeyin başka bir kimsenin veya başka bir şeyin yerine geçmesi anlamı taşımaktadır. Dilimizde de halef “birinin ardında gelip onun makamına geçen kimse, ardul, selefin karıştı”¹ kelime anlamıyla kullanılmaktadır.

Hukuk literatüründe ise halefiyet; bir hakka sahip olan bir kişinin üçüncü bir kişi tarafından alacağının karşılanması nedeniyle, üçüncü kişinin bu alacaklının yerine geçmesi şeklinde anlaşılır. Halefiyet kavramı, Türk Hukuku'na Fransız Hukuku'nda kullanılan “*subrogation*” teriminin karşılığı olarak Türk Borçlar Kanunu'nun mehzaz kanunu olan İsviçre Borçlar Kanunu aracılığıyla geçmiştir. Halefiyet terimi Alman Medeni Kanunu ve mehzaz İsviçre Borçlar Kanunu'nda da “*Rechtsnachfolge*” terimiyle ifade edilmiştir. Fransız Hukuku'ndan Türk Hukukuna geçen “*Subrogation*” ifadesi ise “bir şeyin veya bir kimsenin ikame etmek suretiyle yerini almak” anlamında kullanılmaktadır².

Halefiyet kavramı Türk Hukuku'nda, Fransız Hukuku'ndaki dar anlamda başkasına ait bir borcun ödenmesi anlamını taşıyan “*subrogation*” kavramının karşılığı olacak şekilde sadece borcun ödenmesi anlamında kullanıldığı halde, Alman literatüründe halefiyet sadece ödemeye değil daha geniş anlamda borcun ifası, edimin yerine getirilmesi anlamıyla kullanılmaktadır³.

Dar anlamda kullanımda kanuni halefiyet halleri; alacak haklarının, alacağın temliki veya mahkeme kararı dışında, kanun icabı doğrudan doğruya bir kimseden diğerine

¹ Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, hptt :www.tdk.gov.tr , E.T.15.02.2018

² Ahmet Mithat KILIÇOĞLU, Türk Borçlar Hukukunda Kanunî Halefiyet , ANKARA.1979 s.4

³ KILIÇOĞLU, Kanuni Halefiyet, s.4

intikalini ifade etmektedir⁴. Doktrinde ise, Türk Hukuku'nda kullanılan dar anlamda halefiyetin, geniş anlamda cüz'i halefiyet hallerinden sadece biri olması nedeniyle bu görüşün eleştirildiği görülmektedir⁵

1.1.2. Halefiyetin Tanımı

Doktrinde halefiyetle ilgili çeşitli tanımlar mevcuttur. Nomer'e göre; "*Hukukî anlamda halefiyet, hak sahibi bir kimsenin yerine geçmektir. Daha açık bir ifade ile bir başkasının bir hakkına veya bütün olarak malvarlığına sahip olmak suretiyle o kimsenin yerine geçmektir*"⁶

Kılıçoğlu'na göre ise halefiyet; "*alacaklıya ifada bulunan bir kimsenin, onun bütün hak ve yetkilerine sahip olarak, sorumlu olan bir başka kimseye başvurmasıdır*"⁷

Oğuzman'a göre ise; kanunun öngördüğü bazı hallerde üçüncü şahsın yaptığı ifanın borcu sona erdirmeyip alacaklıyı tatmin etmekle birlikte, alacağın ifayı yapan üçüncü kişiye kanun icabı geçmesine denir.⁸

Tüm bu hukuki görüşler neticesinde; halefiyeti, başkasına ait bir borcun üçüncü bir kişi tarafından ödenmesi suretiyle, borçlunun yerine söz konusu üçüncü kişinin kaim olması durumu şeklinde tanımlayabiliriz.

⁴ 9980 Mahmut BİLGİN, Öğreti ve Uygulamada Sigorta Hukuku, Ankara 2017, s. 1055 ; KILIÇOĞLU,

Kanuni Halefiyet, s. 7

⁵ Haluk NOMER. Halefiyet ile Rücu Arasındaki İlişki, Özellikle Sosyal Sigortalar ile Özel Sigortaların Rücu Hakları Bakımından Halefiyetin Rolü., İÜHFİM C. LV, İSTANBUL, 1997, s.246

⁶ NOMER, a.g.e., s.243

⁷ Ahmet Mithat KILIÇOĞLU, Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefiyet ve Rücu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,1974, s. 1-4 s.397, Hüseyin HATEMİ / Emre GÖKYAYLA, Borçlar Hukuku Genel Bölüm,4. Baskı, İstanbul 2017, s. 312

⁸ Kemal OĞUZMAN / Turgut ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2009, s. 204

1.1.3.Sigorta Hukuku'nda Halefiyet

Sigorta Hukuku'nda halefiyet; riskin gerçekleşmesi sonucu zarar gören sigorta ettirenin kanun, haksız fiil veya akit kaynaklı sahip olduğu tazminat alacağı hakkına, sigortacı tarafından zararın giderildiği sigorta tazminatı ödemesi oranınca sigorta ettiren yerine kanunen sahip olunmasıdır⁹.

Sigorta Hukuku'nda halefiyet ilkesi TTK md 1472 ve md 1486'da düzenlenmiş olup kanuni düzenleme uyarınca herhangi bir mahkeme kararı olmaksızın veya karşı tarafın onayı gerekmeksizin sigortacının ödemiş olduğu tazminat uyarınca halefiyet hakkı sigortacıya geçmektedir. Türk Ticaret Kanunu'nda halefiyet ilkesi sadece zarar sigortaları olan mal ve sorumluluk sigortaları bakımından kaleme alınmış olup can sigortaları için bahis konusu olmamıştır.

Tablo 1 : Yıllara Göre Dönem İçi Yazılan Hayat Dışı Sigorta ve Hayat sigortası Poliçe Adetleri

Yıllar	Hayat Dışı Sigorta Toplam Poliçe Sayısı	Hayat Sigortası Toplam Poliçe Sayısı
2015	26.980.053	2.812.372
2016	27.533.229	2.738.153
2017	30.445.107	3.369.219
2018	33.773.531	3.745.677
2019	34.537.438	3.661.205

TSB, Poliçe Adetleri, <https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909>, E.T. 13.11.2019

* Tabloda her yılın 01 ocak ve 30 haziran arası dönemlerine ait sigorta istatistiklerine yer verilmektedir.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere, sigortalılık sayısında yıllara göre artış yaşanmakta ve hayat dışı sigorta poliçe sayısının, hayat sigortası poliçe sayısının kat kat üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. Hayat dışı sigorta poliçe sayılarının çok daha fazla miktarda olması, halefiyet kurumunun uygulama alanı bulabilmesi bakımından büyük önem arz etmektedir. Gerçek zararı tazmin ilkesi¹⁰ ve zenginleşme yasağının uygulama alanı bulduğu zarar sigortalarından olan bu sigorta türlerinde, halefiyet ilkesinin uygulanarak riskin dağıtılması ve sigorta primlerinin daha düşük tutulması sağlandığından hem sigortacı hem de sigortalı açısından halefiyet ilkesi büyük önem taşımaktadır.

⁹ Işıl ULAŞ, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, 8. Baskı, Ankara 2012, s.224 (Sigorta Hukuku) ; Merih Kemal OMAĞ, Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti, 2. Baskı, Ankara 2011, s. 37 ; Fikri Tunç KESKİN, Uygulamada Sigorta Hukuku, C. 1 ve C. 2, Ankara 2017, s. 345 ; Mustafa ÇEKER, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku, 17. Baskı, Adana 2017 (Sigorta Hukuku) s. 167 ; Mehmet Sinan CEBE, Mal Sigortaları Hukuku, Ankara 2010, s. 347 ; Gökhan ANTALYA, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. III, İstanbul 2017, s. 18

¹⁰ Rayegan KENDER, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, 16. Baskı, İstanbul 2017. s. 375(Sigorta Hukuku) ; Merih Kemal OMAĞ, "Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Sigorta Hukukuna İlişkin 6. Kitabının Genel Hükümler ile Zarar Sigortalarına İlişkin Hükümlerinin Özet Değerlendirilmesi", SHD, Y. 2005, Özel S. 1, s. 33

Zarar sigortalarında amacın, sigorta ile teminat altına alınan rizikonun sebep olduğu gerçek zararın tazmin edilip sigortalıyı hasardan hemen önceki durumuna getirmek olması dolayısıyla can sigortalarının aksine mal sigortalarında halefiyet ilkesinin zenginleşme yasağı prensibini sağladığı belirtilmektedir¹¹.Halefiyet prensibi dolayısıyla sigortalının (kanun haksız fiil veya akit dolayısıyla gerçekleşen) zararını hem sigortacıdan hem de alacaklı olduğu üçüncü kişiden tazmin etmesinin önüne geçilmiştir.

Gerçek ve somut zararın tazminine ilişkin Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2016/14629 E. , 2018/6165 K. sayılı onama kararı;

“Mahkemece, taşıyıcının gönderenden emtiayı tam ve eksiksiz teslim aldığı, emtianın çalınarak ziyaa uğramasından davalı asıl üst taşıyıcı ... Taşımacılık ile alt fiili taşıyıcı ... Lojistik Taşımacılığın müşterek ve müteselsil sorumlu oldukları, fiili taşımayı gerçekleştiren davalı ... Lojistik Ltd. Şti. araç sürücüsü ve adamı davalı ...' in taşımının yerine getirilmesi sırasında fiil ve ihmalinin bulunduğu, teslim aldığı eşyayı gerekli özeni göstermeyerek edimini yerine getirmediği, davacı ... şirketinin sigortalısının uğradığı gerçek ve somut hasar miktarının 63.826,32 TL olduğu ve bu miktara ödemenin yapıldığı 16/07/2013 tarihinden itibaren avans faizi uygulanması gerektiği gerekçesiyle davanın bu miktar üzerinden kısmen kabulüne karar verilmiştir.”¹² Şeklinde verilen hüküm onanmış olup zarar veren üçüncü kişilerin ihmali sonucu oluşan gerçek ve somut zararın sigortacı tarafından tazmin edildiği miktarda, halefiyete dayalı rücu davasıyla talep edilebileceği hüküm altına alınmıştır.

Tablo 2 : Hukuk Mahkemelerine Açılan Sigorta konulu Dava, Davacı Ve Davalı Sayısı

Yıl	Açılan Sigorta Konulu Dava Sayısı	Davacı	Davalı
2014	1.014	1.366	1.592
2015	1.114	1.484	1.641
2016	1.558	1.910	2.408
2017	1.650	2.080	2.439
2018	1.863	2.360	2.854

Adli Sicil Ve İstatistik Genel Müdürlüğü, Adalet İstatistikleri Yayın Arşivi 2014-2018, <http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/adalet-istatistikleri-yayin-arsivi>,E.T. 16.09.2019

¹¹ KILIÇOĞLU, Kanuni Halefiyet, s. 84

¹² Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 2016/14629 E.,2018/6165 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, E.T.10.09.2019

Tablo 2’de de görüleceği üzere, hukuk mahkemelerinde yıllara göre açılan sigorta konulu dava sayısı, yazılan poliçe sayısı ile doğru orantılı olarak düzenli bir artış göstermektedir. Halefiyete dayalı rücu davaları ise, Yargıtay’ın yerleşik kararları gereği sigorta sözleşmesinden kaynaklı dava olarak görülmemekte olup bu davaların hukuki sebebinin, sigortalı ile zarar veren üçüncü kişi arasındaki hukuki ilişki oluşturmaktadır.

1.1.3.1.Mal sigortaları bakımından Halefiyet İlkesi

Zarar sigortalarından olan mal sigortaları açısından halefiyet ilkesi, TTK md 1472’de düzenlenmiştir. TTK md 1472 gereği; sigortacı, sigorta tazminatını ödediğinde, hukuken sigortalının yerine geçer. Bu kanun maddesi uyarınca; zarar sigortalarında sigorta poliçesiyle teminat altına alınan riskin gerçekleşmesi sonucu ortaya çıkan zarar, sigortacı tarafından tazmin edildiği oranda, sigortalının zarar veren üçüncü kişiye karşı olan hakları sigortacıya geçmektedir. Bu bakımdan sigortacının tazmin ettiği zararın, üçüncü kişinin kusurlu davranışı yüzünden gerçekleşmesi durumunda, zarar veren üçüncü kişiye karşı dava açılarak tazminat istenebileceği doktrinde belirtilmiştir¹³.

6102 Sayılı yeni TTK’da “*sigorta ettiren*” yerine “*sigortalı*” ifadesinin kullanılmasını bakımından, tüm sigorta sözleşmelerinde sigortalı ifadesinin kullanılmasına karşın, sadece başkası lehine sigortada sigorta ettiren tabirinin kullanım alanı bulabilmesi nedeniyle, yeni kanunda kullanılan “*sigortalı*” ifadesinin uygun olduğu görüşü hakimdir. Keza Omağ da yeni TTK’da sigortalı ifadesinin kullanılmasının, sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi tarafı olsa dahi menfaat sahibi olmaması dolayısıyla daha uygun olduğu görüşündedir. Bir diğer görüşe göre ise; başkası lehine sigortada sigorta ettiren ile sigortalının farklı olması dolayısıyla, rizikonun gerçekleşmesi durumunda sigorta edilen menfaat sigortalıya ait olduğundan ve sigorta tazminatının da sigortalıya ödenmesi gerekeceğinden kanunda “*sigortalı*” ifadesine yer verilmesinin doğru olduğu vurgulanmıştır¹⁴.

Sigortacının, sigortalıdan geçen halefiyet hakkını kullanarak dava açabilmesi için sigortalının dava hakkına sahip olması gerekir. Bir başka deyişle; sigortacının, sigortalının dava hakkına halef olabilmesi için; zararın üçüncü kişinin kusurlu davranışıyla ortaya çıkması, bu nedenle sigortalının dava hakkına sahip olması, geçerli bir sigorta sözleşmesi kapsamında kalan bir zararın meydana gelmesi ve sigortacının sigorta tazminatını ödemiş olduğunu ispatlaması gerekmektedir¹⁵. Ancak bu şartların varlığında sigortacı, sigortalıya ödemiş olduğu sigorta tazminatı oranında ilgili kanun maddesi gereği halef olarak sigortalının dava açma hakkına sahip olur ve herhangi bir mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeksizin sorumlulara karşı başlatılan dava veya takibi devam ettirme yetkisine sahip olur.

¹³ Mustafa ÇEKER, Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Hukuku, Adana, 2011, s. 99

¹⁴ ÇEKER, Sigorta Hukuku s. 165 ; OMAĞ, Kanuni Halefiyet s. 40 ; İslim ARGİLLİ “Sigorta Hukuku’nda Halefiyet”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 87, S. 4, Y. 2013, s. 81 dn.3

¹⁵ Mustafa ÇEKER: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku, Adana 2012, s. 167-171 (sigorta)

Ayrıca aynı kanun maddesinin ikinci fıkrasında; sigortalının halefiyet ilkesi uyarınca sigortacıya geçen haklarını ihlal edici şekilde davranması durumunda sigortacıya karşı sorumlu olacağı belirtilmektedir. Keza mal sigortalarında amaç sigorta ile teminat altına alınan zararın giderilmesi olduğundan kanunda düzenlenmiş olan halefiyet ilkesiyle, sigortalının zararını hem sigortacıdan hem de kusurlu üçüncü kişiden tazmin ederek zenginleşmesinin önüne geçilmesi ve zarardan sorumlu olan kusurlu üçüncü kişinin sorumluluğuna gidilebilmesi sağlanmış olmaktadır¹⁶. Bu bakımdan TTK md.1472'nin ikinci fıkrasının son cümlesinde; sigortacının, sigortalının zararını kısmen tazmin etmesi durumunda, sigortalının ancak tazmin edilmemiş olan zararın kalan kısmından dolayı sorumlulara karşı başvuru hakkına sahip olduğu vurgulanarak sigortalının zararını sadece bir kez tazmin etmesi sağlanmıştır¹⁷.

1.1.3.2.Sorumluluk Sigortaları Bakımından Halefiyet İlkesi

Türk Ticaret Kanunumuzda sorumluluk sigortaları açısından halefiyet ilkesi 1481. maddede düzenlenmiştir. Ticaret Kanunu'muzda zarar sigortalarından olan sorumluluk sigortaları açısından da aynen mal sigortalarında olduğu gibi sigortalının zararını tazmin etme amacı güdüldüğünden sigortalının zenginleşmesinin önüne geçmesi açısından halefiyet ilkesine yer verilmiştir. Sorumluluk sigortaları, zarar sigortalarının bir türü olduğundan bu sigorta türünde halefiyet ilkesinin geçerli olup olmayacağı eski kanunda bir düzenleme bulunmaması sebebiyle tartışmalı durumda iken 6102 sayılı TTK'nın 1481. maddesinde yapılan düzenleme ile uygulamada çıkan bu tartışmaya son verilmiştir.

Sorumluluk sigortasında halefiyet ilkesinin uygulanamayacağını savunan görüşe göre; sorumluluk sigortalarında sigorta ettirenin vermiş olduğu zarar karşılandığından sigortacının zarar veren sigorta ettirene rücu etmesi durumunda zarara sigorta ettiren katlanmış olur. Bu nedenle sorumluluk sigortalarında halefiyet kuralının uygulanması durumunda sigorta sözleşmesinin bir anlam ifade etmeyeceği yönünde uygulamada görüşler bulunmaktaydı.

Yargıtay'ın da savunduğu doktrindeki bir diğer görüşe göre ise; zarar veren üçüncü kişilerle birlikte sigorta ettirenin de müştereken ve müteselsilen zarardan sorumlu olması

¹⁶ ÇEKER, Sigorta Hukuku, s.163-165; ARGİLLİ, a.g.m., s.83; BOZER, a.g.e., s.106 ; BİLGE, Sigorta Tazminatı Alan Sigortalının Zarar Veren Üçüncü Şahıslarla Yaptığı İşlemlerin Sigortacının Halefiyeti üzerindeki Etkisi ve Yargıtay Uygulaması, Hayri Domaniç'e 80. Yaş Günü Armağanı, İstanbul 2001, s. 67-83, s. 67, Sema ÇÖRTOĞLU KOCA, Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Yer Alan Düzenlemeler Uyarınca Halefiyete Uygulanacak Hukuk, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XIX, Y. 2015, Sa. 1, s.59

¹⁷ TTK m.1472'nin gerekçesinde, "Zarara sebep olan kimseye karşı sigortalının haiz olduğu tazminat talep hakkı, ödediği oranda sigortacıya geçer. Sigorta hukukunda bütün dünya uygulamasında bu kurala rastlanır. Amaç, hem sigortalının rizikonun gerçekleşmesi sonunda maruz kaldığı zarardan fazla bir tazminat alarak zenginleşmesine mani olmak hem de zarar görenin verdiği zarardan dolayı sorumluluğunu devam ettirebilmesidir.

Bu prensip gerçek zararın karşılanması söz konusu olduğu tazminat sigortalarında geçerli iken, bu niteliği olmayan can sigortalarında geçersizdir. Halefiyet ilkesi gereği sigortacı, sigortalısının yerine geçerek zarara neden olan kişilere yaptığı ödemeyi rücu edeceğinden, sigortalı sigortacının bu yöndeki haklarını ihlal edici davranışlardan kaçınması, sigortacısının zararına neden olmaması gerekir. Aksi takdirde sigortalının sorumluluğu söz konusu olur. Diğer taraftan, sigortacı sigortalısının zararını kısmen karşılamışsa, genel sorumluluk ilkeleri çerçevesinde karşılanmayan zararı için sorumlulara her zaman başvurabilir." şeklinde yapılan düzenlemede de ilgili kanun maddesinin amacı ve kapsamı belirtilmiştir.

durumunda sorumluluk sigortalarında halefiyet ilkesinin uygulanacağı vurgulanmaktaydı¹⁸. 6102 sayılı yeni TTK'da sorumluluk sigortalarına yer verilen düzenleme ile bu görüş ayrılıklarına son verilmiştir¹⁹.

Sigorta Hukuku'nda düzenlenen kanuni halefiyet, tazmin ilkesinin bir sonucu olması dolayısıyla sadece zarar sigortalarında uygulama alanı bulur²⁰. Halefiyet ilkesinin uygulanması sorumluluk sigortaları açısından da sigortalının hem sigortacıdan hem de kusurlu üçüncü kişiden zararını çifte tazmin ederek zenginleşmesinin önüne geçmektedir.

Bu kanun maddesine göre; sigortacı sigorta tazminatını ödedikten sonra hukuken sigortalı yerine geçmekte ve sigortalının zarardan sorumlu kusurlu üçüncü kişilere karşı dava hakkı, sigortacının sigortalıya yapmış olduğu tazminat ödemesi oranında sigortacıya geçmektedir. Yine aynı kanun maddesinin devam fıkralarında; sorumlulara karşı bir dava başlatılmışsa sigortacının, kanundan kaynaklı halefiyet kuralı gereği, mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeksizin sigortalıya yapmış olduğu tazminat ödemesini ispat ederek davayı kaldığı yerden takip edebileceği düzenlenmiştir. Keza, bu kanun maddesinin son fıkrasında sigortalının, halefiyet kuralı gereğince sigortacıya geçen haklarını ihlal edici davranması durumunda sorumlu olacağı da yer almıştır.

TTK md 1481 ile sigortacının halefiyetini düzenleyen bu hüküm emredici nitelikte olup sigorta sözleşmesi tarafları sözleşmede aksi bir düzenlemeye yer veremezler. Bu bakımdan sigorta sözleşmesi taraflarının rizikonun gerçekleşmesi sonucu oluşan zararı sigortalının hem sigortacıdan hem de zarara sebep olan üçüncü kişiden almasını kararlaştıramazlar. Tarafların kanunun emredici bu hükmüne karşı düzenleyecekleri sözleşme mutlak butlan sebebiyle, sadece sözleşmenin halefiyete ilişkin hükümleri için değil tamamıyla geçersiz olur²¹.

1.1.3.3.Can Sigortaları Bakımından Halefiyet İlkesi

Sigortacının halefiyet hakkı 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunumuzda sadece zarar sigortaları olan mal ve sorumluluk sigortaları açısından düzenlenmiştir. Can sigortaları bakımından, halefiyet hakkına yer verilmemiştir. Can sigortalarında riziko sigortalının şahsında meydana geldiğinden oluşan zarara değer biçmek mümkün değildir. Bu nedenle can sigortalarında tazmin ilkesi uygulanmaz. Can sigortalarında rizikonun gerçekleşmesi durumunda, sigortalıya meydana gelen zarardan bağımsız olarak sigorta poliçesinde belirlenen meblağ sigorta tazminatı olarak ödenmektedir. Bu bakımdan can sigortalarında

¹⁸ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.37

¹⁹ CEBE, a.g.e. , s. 347 ; Kerim ATAMER; “Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Zarar Sigortalarına Giriş”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi C. XXVII, S. 1, Mart 2011, s. 99; ARGILLI İslim, “Sigorta Hukukunda Halefiyet”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 87, S. 4, Y. 2013, s. 81, 82

²⁰ Sibel KORKMAZ, Sigorta Sözleşmelerinde İspat Sorunları, İzmir, 2004, s. 253 , ÇÖRTOĞLU KOCA,a.g.e.,s.60 ; Rauf KARASU, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi , İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı Cilt:2 Yıl 2015,s.684-686

²¹ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s. 55

ödenen sigorta bedelinin bir tazminat niteliğinde olmadığı görüşü doktrinde benimsenmektedir²².

Can sigortaları meblağ sigortası niteliği taşıdığından sigortacı, rizikonun gerçekleşmesi sonucu oluşan zararı değil de sigorta poliçesinde taraflarca kararlaştırılan tutarı/meblağı ödemek zorundadır. Bu nedenle doktrinde sigortalının can sigortalarında, sigortacıdan sigorta poliçesindeki tutarı tazminat olarak aldıktan sonra, zarar veren üçüncü kişilerden de ikinci bir tazminat talep edebileceği görüşü mevcuttur²³. Bu nedenle can sigortalarında aynen tazmin ilkesi ve zenginleşme yasağı ilkesi uygulama alanı bulamayacağı için halefiet ilkesinin uygulanması da bahis konusu olamaz²⁴.

Her ne kadar can sigortalarında halefiet ilkesi geçerli değilse de bazı can sigortası kalemleri bakımından halefietin uygulanabileceği kabul edilmiştir. Bu sigorta türlerine örnek olarak; sağlık sigortası, hastalık sigortası ve karayolu yolcu taşımacılığı zorunlu koltuk ferdi kaza sigortaları verilebilir. Bu sigortalar can sigortası olmasına rağmen niteliği bakımından; hastane, tedavi, ilaç, bakım masrafları ve kaza masraflarının zarar sigortası kapsamına girmesi nedeniyle zarar giderim ilkesi gereği sigortacının halefietinin uygulanabileceği kabul edilmiştir²⁵.

Bu duruma ilişkin Sağlık Sigortası Genel Şartlarının 11. Maddesinde : “*Sigortacı ödediği tazminat tutarınca sigortalının sosyal güvenlik hukuku kapsamında olanlar dahil tüm haklarına halef olur. Sigortacı ödediği tutar için rücu hakkını, yükümlülere karşı kullanabilir.*” şeklinde düzenlemeye yer verilerek halefiet hakkına vurgu yapılmıştır.

Keza, Karayolu Yolcu Taşımacılığı Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortası Genel Şartlarının Sigortacının Halefiet başlıklı B.6. maddesinde : “*Sigortacı, ödediği tedavi giderleri tazminatı tutarınca, hukuken sigortalının yerine geçer.*” şeklinde düzenleme yapılarak halefiet ilkesine yer verilmiştir²⁶.

Sigortalısının tedavi masrafları için ödemiş olduğu sigorta tazminatını, halefiet ilkesi gereği zarar veren üçüncü kişiden talep eden sigortacının konu edildiği davada görev yerinin belirlenmesine ilişkin verilen Yargıtay 20. Hukuk Dairesi’nin 2019/5399 E. , 2019/7141 K. sayılı kararı:

²² OMAĞ, Kanuni Halefiet, s. 104

²³ OMAĞ, Kanuni Halefiet, s. 105 ; BOZER, a.g.e. , s. 107 ; Şaban KAYIHAN, “Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiet”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 22, S. 3, Ocak 2016, s. 1600

²⁴ OMAĞ, Kanuni Halefiet s. 104-108 ; ÇEKER, Sigorta Hukuku, s. 168 ; ÇÖRTOĞLU KOCA, a.g.e., s.62-63 ; ARSEVEN, a.g.e., s. 174

²⁵ M.Çağrı BAĞATUR, “Can Sigortalarında Sigortacının Yasal Ardılığı”, Prof. Dr. Faruk Erem’e Armağan, TBB Yayın No:8 Afşaroğlu Matbaası Ankara 1999, s.68 ; KAYIHAN, a.g.e. , s.1600. ; BOZER, a.g.e., s.102 ; ÇÖRTOĞLU KOCA, a.g.e., s.63 ; ARSEVEN, a.g.e., 175

²⁶ Türk Sigorta Birliği, Sağlık sigortası genel şartları, <https://www.tsb.org.tr/saglik-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=513>, E.T. 25.10.2018
Türk Sigorta Birliği, Karayolu Yolcu Taşımacılığı Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortası Genel Şartları <https://www.tsb.org.tr> E.T.25.10.2018

“Taraflar arasındaki davada ... 3. Asliye Hukuk ve 3. Asliye Ticaret Mahkemelerince ayrı ayrı görevsizlik kararı verilmesi nedeniyle yargı yerinin belirlenmesi için gönderilen dosya içindeki tüm belgeler incelendi, gereği düşünüldü:¹

davalı ... şirketleri aleyhine açılan tedavi giderlerine yönelik davanın, 6111 sayılı Kanun ile değişik 2918 sayılı Kanununun 98. maddesi gereğince reddine dair kararı Yargıtay 17. Hukuk Dairesince : “Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun 22.03.1944 tarihli 37 Esas ve 9 Karar sayılı kararında bu husus “sigortacının sorumlu kişi aleyhine açacağı dava, sigorta poliçesinden doğan bir dava değildir. Bu nedenle, halefiyet davası bir ticari dava sayılamaz. Bu dava, aynen sigortalı kimsenin sorumlu kişiye karşı açmış olduğu bir dava gibidir. Sigortalının muhtelif mahkemelerde dava açma hakkı varsa aynı hak, sigortacının halefiyet hakkına dayanan rücu davası için de söz konusudur” şeklinde vurgulanmaktadır.

Eldeki dava, sağlık sigortacısının rücu tazminat istemine ilişkin olduğuna göre; davacı sigortacının sigortalısı olan gerçek kişilerin (haksız fiil nedeniyle zarar görenler) açacağı davada görevli olan Asliye Hukuk Mahkemelerinin bu dava bakımından da görevli olduğu açıktır.” şeklinde görevsizlik kararı verilmiş, bunun üzerine yerel mahkemece;

3. Asliye Ticaret Mahkemesince Yargıtay 17. Hukuk Dairesinin 04.06.2018 tarihli 2015/5840- 2018/5773 E. -K sayılı bozma ilamına uyulmasına karar verildikten sonra davacı ... şirketi, davayı sigortalısının halefi olarak açtığı, dolayısıyla da sigortacının sorumlu kişi aleyhine açacağı dava, sigorta poliçesinden doğan bir dava olmadığı gibi, halefiyet davası bir ticari dava da sayılamayacağından uyuşmazlığın asliye hukuk mahkemesinde görülüp, sonuçlandırılması gerektiği gerekçesiyle görevsizlik kararı verilmiştir.

Davaya bakma görevinin asliye hukuk mahkemesine ait olduğu özel dairenin kabulündedir. Özel Dairenin bozma kararının mahkemeleri bağlayıcılığı özelliği vardır. O halde uyuşmazlığın ... 3. Asliye Hukuk Mahkemesinde görülüp sonuçlandırılması gerekmektedir.”²⁷ şeklinde hüküm kurularak sigortalısının tedavi masrafları için ödemiş olduğu sigorta tazminatını, halefiyet ilkesi gereği zarar veren üçüncü kişiden talep eden sigortacının konu edildiği davada görevli mahkeme, halefiyet davasının sigorta poliçesinden doğan bir dava olmadığı bu nedenle ticari bir dava sayılarak Ticaret Mahkemelerinde açılmayacağı yönünde YİBGK kararı olması nedeniyle Asliye Hukuk Mahkemesi olarak belirlenmiştir.

²⁷ Yargıtay 20. Hukuk Dairesi'nin 2019/5399 E., 2019/7141 K. Sayılı kararı:
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, E.T.26.12.2019

Tablo 3 : 2018 – 2019 Yılı Haziran Ayı Şirketlerin Pazar Payı ve Toplam Prim Değişiklikleri

Branş Adı	2019-06		2018-06		Değişim (%)	Reel Değişim (%)
	Toplam Üretim (TL)	Pazar Payı %	Toplam Üretim (TL)	Pazar Payı %		
KAZA	1.095.970.031	3,83%	915.502.674	3,81%	19,71%	3,45%
HASTALIK-SAĞLIK	4.397.183.791	15,35%	3.347.529.101	13,93%	31,36%	13,51%
KARA ARAÇLARI	4.416.270.012	15,42%	3.717.064.150	15,47%	18,81%	2,67%
Kasko	4.416.270.012	15,42%	3.717.064.150	15,47%	18,81%	2,67%
RAYLI ARAÇLAR	13.280	0,00%	0	0,00%	0,00%	0,00%
HAVA ARAÇLARI	83.774.742	0,29%	36.501.046	0,15%	129,51%	98,34%
SU ARAÇLARI	222.584.798	0,78%	153.198.702	0,64%	45,29%	25,55%
NAKLİYAT	505.016.807	1,76%	416.220.875	1,73%	21,33%	4,85%
YANGIN VE DOĞAL AFETLER	4.074.134.136	14,23%	3.283.899.352	13,67%	24,06%	7,53%
GENEL ZARARLAR	3.563.710.753	12,44%	3.297.181.003	13,72%	8,08%	-6,60%
KARA ARAÇLARI SORUMLULUK	8.739.961.327	30,52%	7.739.170.866	32,21%	12,93%	-2,41%
Trafik-Yeşil Kart Dahil	8.426.033.926	29,42%	7.463.234.405	31,06%	12,90%	-2,44%
HAVA ARAÇLARI SORUMLULUK	68.070.236	0,24%	39.306.724	0,16%	73,18%	49,65%
SU ARAÇLARI SORUMLULUK	27.798.179	0,10%	19.582.135	0,08%	41,96%	22,67%
GENEL SORUMLULUK	881.443.081	3,08%	665.360.952	2,77%	32,48%	14,45%
KREDİ	177.042.519	0,62%	136.307.175	0,57%	29,88%	12,24%
KEFALET	25.790.861	0,09%	17.996.893	0,07%	43,31%	23,84%
FİNANSAL KAYIPLAR	253.941.849	0,89%	165.941.690	0,69%	53,03%	32,24%
DEVLET DESTEKLİ ALACAK SİGORTALARI	9.059.515	0,03%	0	0,00%	0,00%	0,00%
HUKUKSAL KORUMA	98.469.454	0,34%	79.170.526	0,33%	24,38%	7,48%
DESTEK	418	0,00%	132.708	0,00%	-99,69%	-99,73%
HAYATDIŞI TOPLAM	28.640.235.788	86,2%	24.030.066.573	86,2%	19,2%	3,0%
HAYAT TOPLAM	4.595.740.989	13,8%	3.846.500.021	13,8%	19,5%	3,2%
GENEL TOPLAM	33.235.976.777	100,0%	27.876.566.594	100,0%	19,2%	3,1%

TSB, Pazar Payı ve Prim Değişiklikleri, <https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909>, E.T. 18.11.2019

Tablo 3'den de ayrıntılı olarak anlaşılacağı üzere hayat dışı sigortaların pazar payı ve toplam üretimi, tüm sigorta poliçelerinin %86,2'sini oluşturmaktadır. Bu bakımdan gerçek zararı tazmin ve zenginleşme yasağının uygulandığı bu zarar sigortası türlerine kanuni halefiyet kuralı uygulama imkanı doğmaktadır. Sigorta poliçelerinde pazar payının büyük çoğunluğunu oluşturan zarar sigortaları bakımından uygulama alanı bulan kanuni halefiyet ilkesi sigortacıya, zarar veren üçüncü kişilere rücu imkanı tanıyarak risk dağılımını ve poliçe primlerinin daha düşük tutulmasını sağlamaktadır²⁸.

²⁸ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s. 138; KILIÇOĞLU, Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefiyet ve Rücu, AÜHFD C. XXXI, S. 1-4, Ankara 1974, s. 401 ; Mertol CAN, Türk Özel Sigorta Hukuku (Ders Kitabı), 3. Baskı, Ankara 2018 , s. 42. ; ARĞILLI, a.g.m., s. 8; KAYIHAN, a.g.e., s.1598 ; Haydar ARSEVEN, Sigorta Hukuku, 2. Baskı, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım, 1991, s.173

1.2.Amacı

Sigorta Hukuku'nda halefiyet ilkesi zarar sigortaları için düzenlenmiş olup can sigortaları bakımından halefiyet ilkesi uygulanmaz. Zarar sigortalarından mal sigortaları için TTK md. 1472 ve sorumluluk sigortaları için TTK md 1481'de halefiyet ilkesine yer verilmiştir.

Zarar sigortalarında amaç sigorta poliçesi ile teminat altına alınan rizikonun gerçekleşmesi sonucu oluşan zararın tazmin edilmesi olduğundan sadece zararın giderilmesi hedef alınır. Bu bakımdan halefiyet ilkesi, zenginleşme yasağı kapsamında, sigortalının zararını hem sigortalıdan hem de zararı veren üçüncü kişiden tazmin etmesinin önüne geçerek sigortalının sebepsiz zenginleşmesini ve sigortalının kasıtlı olarak zarara sebebiyet vererek usulsüzlük yapmasını önler²⁹.

Sigorta Hukuku'nda halefiyet ilkesi düzenlemesinin bir başka amacı ise; kusurlu olarak sigorta poliçesiyle teminat altına alınan rizikonun ortaya çıkmasına neden olarak zarara sebep olan kişinin sorumluluğuna gidilebilmesini sağlamaktır. Böylelikle zararı veren üçüncü kişinin sebepsiz zenginleşmesinin önüne geçilerek kusurlu fiilinin sonucuna katlanması sağlanır. Sigortacı bu ilke sayesinde, üçüncü kişinin kusuru sebebiyle dava hakkına sahip olan sigortalının yerine geçerek zarara sebep olan üçüncü kişinin sorumluluğuna gidebilmektedir³⁰.

Sigortacının sigortalının yerine geçerek zararın sorumlusuna gidebilmesi, zarar riskinin dağıtılmasını sağlayarak primlerin düşük tutulmasına yarar ve sigortayı daha az maliyetli hale getirir³¹. Böylelikle daha fazla değer sigortalanmasına da katkı sağlar. Keza, halefiyet ilkesi kanunda düzenlenmiş olduğundan kanundan kaynaklı bir ilkedir ve bu bakımdan sigortacının sigorta tazminatını ödediğini ispat etmesi, sigortalının yerine geçmesi için kanunen yeterlidir. Sigortacının davayı takip etmesi için herhangi bir mahkeme kararı veya karşı tarafın rızasına gerek duyulmaz³².

²⁹ ÇEKER, Sigorta Hukuku, s. 166 ; ARĞILLI,a.g.m., s. 82

³⁰ KARASU,a.g.e., s.699

³¹ KENDER, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku: Sigorta Müessesesi-Sigorta Sözleşmesi, 9. Bası, İstanbul, 2008 (Sigorta Sözleşmesi), s. 294 ; Işıl ULAŞ, Uygulamalı Sigorta Hukuku Mal ve Sorumluluk Sigortaları, Ankara, 1998, s. 150 (Mal ve Sorumluluk Sigortaları)

³² OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s 46

1.3.Kapsamı :

Sigorta Hukuku'nda, sigortalının sigorta poliçesi kapsamında teminat altına alınan rizikonun gerçekleşmesi sonucu ortaya çıkan zararını tazmin ederek sigortalıyı eski haline döndürmek amacı güdüldüğünden zenginleşme yasağı kapsamında zarar sigortaları olan mal sigortaları ve sorumluluk sigortaları için Türk Ticaret Kanunu'nda halefiyet ilkesine yer verilmiştir. Bu bakımdan meblağ sigortası niteliğinde olan ve gerçek zararı tazmin etmek yerine rizikonun gerçekleşmesi durumunda sigorta poliçesinde kararlaştırılan tutarın ödenmesine karar verilen can sigortalarına, TTK'nın kanuni halefiyete ilişkin düzenlemelerinde yer verilmemiştir.

Sigortacı, sigortalısının uğradığı gerçek zararı tazmin etmekle yükümlü olup sigortalının gerçek zararı aşan talepleri için yapmış olduğu ödemeler bakımından halefiyet hakkından yararlanamaz. Bu bakımdan sigortacı ancak gerçek zarara ilişkin yapmış olduğu ödeme miktarınca halefiyet hakkını kullanarak zarar veren üçüncü kişilere karşı talep hakkını kullanabilir³³.

Halefiyete dayalı rücu davalarında zenginleşme yasağı ve gerçek zararın tazmini ilkesine ilişkin Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin uygulamada vermiş olduğu 2016/13674 E. , 2019/7465 K. sayılı kararı;

“Rücu davaları; gerçek zararının giderilmesi amacına yönelik olup, zenginleşmeye bir vesile teşkil etmemelidir. Dolayısıyla zarar sorumlusundan halefiyet ilkelerine dayalı olarak talepte bulunan davacı da, ödediği meblağın tamamını değil, ancak zarar görenin uğradığı gerçek zararı, zarar sorumlusu bulunanlardan isteyebilir.

Davalı, davacının ödediği miktardan değil, zarar nedeni ile ortaya çıkan gerçek zarardan kusurları oranında sorumludurlar.

Bu durumda mahkemece yapılacak iş, zarar görenin uğradığı gerçek zarar miktarının belirlenmesi yönünden zarar gördüğü iddia edilen cihaz, emtia, bina ve demirbaşlara

³³ Mustafa ÇEKER, 6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku, Adana 2011, s. 86. ; KORKMAZ, a.g.e., s. 332

ilişkin, konusunda uzman bilirkişilerden meydana gelen yangın hasarı nedeni ile zarar kalemlerinin belirlenmesi, zararın niteliğine göre ilgili uzman bilirkişiden bu konuda ayrıntılı ve denetime elverişli rapor alınarak davalının sorumluluğuna karar vermekten ibarettir.”³⁴ şeklinde olup uygulamada çıkan uyuşmazlıklar bakımından Yargıtay’ın halefiyete dayalı rücu davalarında zenginleşme yasağı ile gerçek ve somut zararın tazmini ilkesini benimsediği anlaşılmaktadır.

1.4. Sigorta Hukuku’nda Halefiyetin Şartları

Sigorta Hukuku’nda halefiyetin gerçekleşmesi için 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda bazı şartlar öngörülmüştür. Kanunda düzenlenen bu şartların gerçekleşmesi durumunda sigortacı kanundan kaynaklı halefiyet hakkı sayesinde sadece sigorta tazminatını ödediğini ispat ederek sigortalının yerine dava hakkını sürdürebilecektir.

Sigortacının halefiyet hakkının doğması için gerekli şartlar kısaca; bir sigorta sözleşmesi bulunması, sigortacının bu sözleşmeye dayalı olarak sigortalısına sigorta tazminatı ödemesi yapmış olması, sigortalının zarar veren üçüncü kişiye karşı bir dava hakkının mevcut olması olarak özetlenebilir³⁵.

Halefiyet şartlarına ilişkin Yargıtay 11. Hukuk Dairesi’nin 2016/10175 E. , 2018/2562 K. sayılı kararı;

“Dava, nakliyat emtia sigorta poliçesinden kaynaklanan alacağın rucüen tahsili istemine ilişkindir.

Dava tarihinde yürürlükte olan 6102 sayılı TTK'nin 1472 maddesi uyarınca rücu davası açılabilmesi için sigortacı ile sigortalı arasında bir sigorta sözleşmesinin mevcudiyeti, sigortacının bu nedenle sigortalısına bir ödeme yapmış olması ve sigortalının zarar sorumlusuna karşı dava hakkının bulunması gerekir. Dosya içeriğinden anlaşılacağı üzere nakliyat emtia sigorta poliçesi 23.08.2013-23.08.2014 tarihleri arasında teminat vermektedir. Davaya konu kaza ise 21.06.2014 tarihinde meydana gelmiştir.

³⁴ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2016/13674 E.,2019/7465 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>,E.T.10.09.2019

³⁵ Mertol CAN, a.g.e., s. 156 ; BİLGE,a.g.e., s.70; Rayegân KENDER, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, İstanbul, 2005, s. 265(sigorta) ; ARGILLI, a.g.m., s.84

Somut olayda, davacı ile dava dışı sigorta ettiren şirket arasındaki nakliyat abonman sigorta poliçesi dosyaya ibraz edilmiş olup, ayrıca dava konusu taşımaya ilişkin spesifik poliçe dosyaya sunulmadığı gibi dosyada sigorta ettirenin alacağa ilişkin her türlü hakkını davacı sigortacıya temlik ettiğine ilişkin bir belge de bulunmamaktadır. Sadece abonman sözleşmesinin bulunması, belirli bir taşımaya ilişkin akdi ilişki ve bildirim olmadıkça taşınan malın sigorta örtüsü altında olduğunu göstermez. Bu husus aktif dava ehliyetine ilişkin olup mahkemece re'sen nazara alınması gerekir.

Bu itibarla, mahkemece davacıya spesifik poliçeyi sunması veya dava konusu taşımanın başladığına yönelik bildirimle dair belgenin ibrazı suretiyle hasarın sigorta örtüsü altında olduğunu kanıtlaması hususunda delillerini bildirmek üzere süre verilerek oluşacak sonuç çerçevesinde bir karar vermek gerekirken, yazılı şekilde eksik incelemeye dayalı olarak hüküm kurulması doğru görülmemiş, kararın bu nedenle davalı yararına bozulmasına karar vermek gerekmiştir.”³⁶ şeklinde olup sigorta sözleşmesi tarafları arasında yapılan nakliyat abonman sözleşmesinin belirli bir nakliyat işine ilişkin sigorta poliçesi olmaması nedeniyle halefiyet şartlarından olan “geçerli bir sigorta sözleşmesinin varlığı” şartını sağlayamayacağına ilişkin hüküm kurulmuştur.

TTK’da düzenlenen Sigorta Hukuku’nda halefiyete ilişkin özel olarak düzenleme niteliğindeki kanuni halefiyet, söz konusu şartların gerçekleşmesiyle kendiliğinden otomatik olarak gerçekleşerek tarafların iradelerinden bağımsız olarak sonuç doğurur³⁷.

³⁶ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 2016/10175 E.,2018/2562 K.,
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, E.T. 10.09.2019

³⁷ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s. 70

1.4.1. Sigorta Sözleşmesinin Geçerli olması

Sigorta Hukuku'nda halefiyet ilkesinin uygulanabilmesi için öncelikle hukuka uygun bir sigorta sözleşmesi kurulmuş ve sigortacının himayesi başlamış olmalıdır. Sigorta sözleşmesi her ne kadar TTK'da düzenlenmiş olsa da tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla kurulan, her iki tarafa da karşılıklı borç yükleyen bir Borçlar Hukuku sözleşmesi niteliğindedir³⁸.

Sigorta sözleşmesinin TTK'madde 1401' de yer alan tanımı bakımından "(1) Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir." şeklinde düzenleme mevcut olup sigorta sözleşmesinin sigorta ettirenin prim ödeme, sigortacının ise sigorta himayesi kapsamında para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunma borcunu üstlendiği tam iki taraflı bir sözleşme olduğu vurgulanmaktadır.

Sigortacının tazminat ödeme borcunun hukuki sebebinin, geçerli bir sigorta sözleşmesinin varlığı oluşturmaktadır. Bu bakımdan sigortacının halefiyet kuralı gereği sigortalının yerine geçebilmesi için öncelikle hukuka uygun bir sigorta sözleşmesi kurulmuş olmalı, sigortacının himayesinin başlamış olması ve rizikonun sözleşmenin kurulmasından ve himayenin başlamasından sonra gerçekleşmiş olması gereklidir.

Riziko gerçekleşmeden önce sigorta sözleşmesi kurulduğunu ispat edemeyen sigortacının, geçersiz sözleşme sonucu halefiyet kurallarından yararlanamayacağına dair Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2017/859 E. , 2018/6618 K. sayılı onama kararı;

"Mahkemece, uyulan Dairemiz bozma ilamı ve tüm dosya kapsamına göre, davacı ... şirketi ile sigortalısı olan dava dışı ... Gıda Maddeleri A.Ş arasında düzenlenen nakliyat emtia sigorta poliçesine göre poliçenin düzenlenmesine yönelik yapılan teklif tarihinin 22.08.2005 olduğu, yükleme tarihinin 20.08.2005 olarak gösterildiği, kaza tespit tutanağı incelendiğinde ise riziko tarihinin 20.08.2005 tarihi olduğu, davacı tarafça teklifin rizikodan önce yapıldığı, bu nedenle de sigorta akdini hasardan önce gerçekleştirdiği, davacı tarafça; teklifin ve akdin yapıldığı tarihin cumartesi günü olduğu, bilgisayar sisteminin teklif tarihini otomatik olarak bir sonraki iş günü olarak belirlediği iddia edilmişse de sigorta poliçesinin oluşturulduğu 2005 yılında davacı şirketin ... sistemini kullandığı, bilgisayar programlarında yapılan işlemlerin arşivlenmesi veya ileride incelemesi amacıyla tutulan kayıtların log kaydı olarak adlandırıldığı, söz konusu poliçenin log kaydı bilgilerinin veri tabanında olmadığı, poliçeyi düzenleyen aracı acenteye ulaşılmadığı, bölge müdürlüğü kayıtlarında da herhangi bir iz ve emarenin bulunduğu yönünde davacının herhangi bir bildirimini bulunmadığı, poliçenin rizikonun gerçekleşmesinden önce düzenlendiği hususunu ispat yükü davacı ... şirketinde

³⁸ YAVUZ Cevdet/ ACAR Faruk/ ÖZEN Burak, Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler, 15.Baskı, İstanbul 2018, s. 13; KAYIHAN, a.g.e., s.1596

olduğu, sigorta şirketinin bu hususu ispat edemediği, sigorta akdinin rizikonun gerçekleşmesinden sonra düzenlendiği, bu nedenle de hükümsüz sigorta ilişkisine dayalı olarak davacı ... tarafından sigortalısına yapılan ödeme nedeniyle davacının davalıya halefiyet hakkı doğmadığı gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiştir."³⁹ şeklinde olup sigorta sözleşmesinin rizikonun gerçekleşmesinden önce kurulması gerektiği aksi halde hükümsüz bir sözleşme niteliğinde olacağı yönünde hüküm kurmuştur.

TTK'nın 1421 maddesi gereği sigortacının himayesi, aksi kararlaştırılmamışsa sigorta ettirenin primin ilk taksitini ödemesiyle başlar. *TTK MADDE 1421- (1) "Aksine sözleşme yoksa, sigortacının sorumluluğu primin veya ilk taksidinin ödenmesi ile başlar .."* Bu düzenlemeden de anlaşılacağı üzere halefiyet kuralının uygulanması için sözleşmenin hukuka uygun olarak kurulmuş olması, sigorta himayesinin başlamış olması, teminat kapsamına alınan rizikonun sigorta sözleşmesinden sonra gerçekleşmiş olması ve sigorta sözleşmesinin sona ermemiş olması gerekmektedir. Aksi bir durumda TTK'dan kaynaklanan halefiyette bahsedilemeyeceği için sigortacının, sigortalıya ödeme yapması durumunda halefiyet ilkesinden yararlanarak sigortalının yerine geçme imkanı bulunmadığından halefiyete dayalı rücu davası açma imkanı da bulunmamaktadır⁴⁰. TTK madde 1408/1'e göre sözleşme sırasında sigortalanabilir bir menfaatin bulunması ve sigorta sözleşmesi boyunca bu menfaatin devam etmesi de geçerli bir sigorta sözleşmesinin varlığı açısından zorunlu bir unsur niteliğindedir. Bu menfaatin ortadan kalkması durumunda ise sigorta sözleşmesi TTK madde 1452/1 gereği geçersizlik yaptırımına tabi olur⁴¹. Sigortacı ise geçersiz bir sözleşmeye dayalı olarak sigortalıya yapmış olduğu ödemeyi sebepsiz zenginleşme davası yoluyla sigortacıdan geri talep etme hakkına sahiptir⁴².

Geçerli bir sigorta sözleşmesinin varlığı ve sigortalanabilir bir menfaatin bulunması şartına ilişkin Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin vermiş olduğu 2017/4592 E. , 2019/1648 K. sayılı kararı;

"İlk derece mahkemesince, iddia, savunma ve dosya kapsamına göre; dava konusu satışın ... satış olduğu, hasarın eşyanın yükleme limanında gemiye yüklenmesi ile birlikte alıcı ... Europe'ya geçtiği, konişmentoda "... kaydının yer aldığı, bu kaydın eşyanın taşıyana iyi hal ve durumda teslim edildiğine karine oluşturduğunu, ancak satıcı ... Dış Tic. A.Ş.'nin geçerli sigortalanabilir bir menfaati bulunmadığından kurulan sigorta sözleşmesinin geçersiz olduğu, ödeme yapan sigorta şirketinin sigortalının haklarına halef olmadığı, ... kayıtlı satış sözleşmesi uyarınca hasara katlanma yükümlülüğünün malın alıcısına geçmesi nedeniyle malı satan ve gönderen sigortalının hak sahibi olmadığı ve hasardan doğan alacağı temlik etme hakkının bulunmadığı davacının hak sahibi olmayan dava dışı şirketten temlik aldığı

³⁹ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 2017/859 E.,2018/6618 K,

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T.12.09.2019

⁴⁰ ULAŞ, Mal ve Sorumluluk Sigortaları, s.153. ; ÇEKER, Sigorta , s.81

⁴¹ ÇEKER, Sigorta Hukuku s. 64 ; Samim ÜNAN, Yük Sigortacısının Taşıyana Karşı Açtığı Halefiyete Dayanan Rücu Davasıyla İlgili Bazı Sorunlar, Deniz Hukuku Dergisi", Y. 2, S. 4, Aralık 1997, (Rücu Davası) s. 100 ; Kemal ŞENOCAK, Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Sözleşmesinde İlk Primin Ödenmesi, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, C. XXVII, Aralık 2013, s.172

⁴² OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.73

alacağı davalı taşıyandan talep hak ve yetkisi bulunmadığı gerekçesiyle davacının aktif husumet yokluğu nedeniyle davanın reddine karar verilmiştir.

Bölge Adliye Mahkemesince; davaya konu emtia satışının ... satış şeklinde olduğu, taşıma sözleşmesinin kurulduğu tarihte yürürlükte olan 6762 sayılı ...'nın 1143, 1147 ve 1139. maddeleri gereğince ... kaydı satışta hasar emtianın yükleme limanında gemiye yüklenmesi ile birlikte alıcıya geçtiğinden satıcının alıcı adına malları sigorta ettirmesi, sigorta bedelini ödemesi, rizikodan sonra sigortacının sigortalı konumundaki alıcıya ödemedede bulunması halinde sigortacının halefiyet hakkının doğacağı, sigorta poliçesinde sigortalı sıfatının alıcıya değil satıcının kendisine ait olduğu, satıcının sigortalanabilir bir menfaati bulunmadığı, emtia bedelinin tahsil edildiği ve tazminat hakkının alıcı firmaya geçmesi nedeniyle geçerli bir temlik bulunmadığı ve halefiyet gerçekleşmediği gerekçesiyle HMK 353/1.b.1. maddesi uyarınca istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir."⁴³ şeklinde vermiş olduğu kararda sigorta şirketinin tazminat ödemesi yapmış olduğu tarafla arasında sigortalanabilir bir menfaatin bulunmaması nedeniyle geçersiz bir sözleşme dolayısıyla halefiyet kuralının gerçekleşmeyeceğine karar verdiği anlaşılmaktadır.

1.4.2. Sigortacı Tarafından Zararın Tazmin Edilmesi

Sigortacının sigortalı yerine geçerek halefiyet hakkını kazanması şartlarından bir tanesi de, sigorta sözleşmesiyle teminat altına alınan rizikonun gerçekleşmesi sonucu oluşan zararı tazmin etmiş olmasıdır⁴⁴. TTK'nın halefiyete ilişkin düzenlemelerinde, sigortacının zararı tazmin ettiği bedel kadar halefiyet hakkına ve dava takip yetkisine sahip olacağı düzenlenmiştir. Bu bakımdan sigortacının zararı tazmin etmiş olduğunu ispat etmesi yeterlidir.

İlgili kanun maddesi gereği sigortacı zararı tazmin ettiğini ispat ederse herhangi bir mahkeme kararı veya karşı tarafın izni olmaksızın sigortalıya halef olur ve sigortalının dava hakkına sahip olması durumunda bu dava hakkını sürdürebilir. Bu bakımdan sigortacının zararı tazmin etmiş olduğunu ispat etmesi kanundan kaynaklı halefiyet kuralı gereğince açılacak olan rücu davasının dava şartı niteliğindedir.

Sigortacının sigorta tazminatı ödemesiyle birlikte sigortalısının haklarına herhangi bir mahkeme kararı veya karşı tarafın onayı gerekmeksizin halef olacağına dair Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin vermiş olduğu 2016/14511 E. , 2018/5674 K. sayılı bozma kararı;

“ Somut olayda davacı sigortacı şirketin, sigorta tazminatını sigortalının gösterdiği kişiye ödediği sabittir. Bu durumda, sigorta şirketi, mahkemenin veya diğer tarafın

⁴³ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 2017/4592 E.,2019/1648 K.,
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T. 15.10.2019

⁴⁴ BOZER, a.g.e., s.110, ÇEKER,Sigorta, s.84 ; CAN, a.g.e., s.58; KAYIHAN,a.g.e.,s.1596; BİLGE,a.g.e., s.70

onayı gerekmeksizin sigortalının haklarına kanunen halef olur. Bu nedenle, mahkemece sigortalının davacıya dava haklarını temlik ettiğine dair bir belge olmadığı gerekçesiyle davacının aktif dava ehliyeti bulunmadığından davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir. SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerle davacı vekilinin temyiz itirazının kabulü ile kararın davacı yararına BOZULMASINA”⁴⁵ şeklinde olup kanuni halefiyetin sigorta tazminatı ödemesiyle birlikte kendiliğinden gerçekleşeceği vurgulanmıştır.

1.4.3. Sigortacı Tarafından Yapılan Ödemenin Teminat Kapsamında ve Hak sahibine Yapılmış olması

Sigortacının halefiyet hakkından yararlanabilmesi için öncelikle zararın tazmini için yapılan ödemenin sigorta poliçesinde teminat altına alınan rizikolar için gerçekleştirilmiş olması ve tazminat ödemesinin sigortalıya veya yetkili temsilcisine yapılmış olması gereklidir. Bu bakımdan sigorta poliçesiyle teminat altına alınmamış, sigortacının sadece müşteriyle iyi ilişkiler kurmak, müşterisine iyi görünmek amacıyla yapmış olduğu *Ex Gratia* (lütuf ödemesi) niteliğindeki ödemeler sigortacıya halefiyet hakkını kazandırmaz⁴⁶. Ancak bu durumda sigortalı uğradığı zarar dolayısıyla oluşan alacak hakkını Borçlar Kanunu hükümleri çerçevesinde sigortacıya devredebilir⁴⁷.

Lütuf ödemesine ilişkin Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2016/11691E.,2018/3662 K. sayılı kararı;

“Mahkemece, iddia, savunma, bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamına göre, zararın kara taşıma sürecinde gerçekleştiği ve poliçenin kara taşımasını kapsamadığı, davacının sigortalıya ödemesinin lütuf ödemesi olduğu, bu durumun yasaya göre kanuni halefiyete engel teşkil ettiği, davacının kanuni halefiyetten kaynaklanan aktif dava ehliyetinin olmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Kararı, davacı vekili temyiz etmiştir.

Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına, davacı ... şirketi ile sigortalısı arasında imzalanan nakliyat sigortası abonman sözleşmesinin 7. maddesinde, sigortalının her bir sevkiyatla ilgili bilgileri (emtianın cinsi, sigorta bedeli, ağırlığı, markası, ambalaj durumu, koli adedi, emtianın nereden nereye sevk edileceği, nakil vasıtasının hareket tarihi, cinsi ve vb.) yükleme başlamadan ve/veya sevkiyatla ilgili bilgileri haber

⁴⁵ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 2016/14511 E.,2018/5674 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T.15.10.2019

⁴⁶ ULAŞ, Sigorta Hukuku, s. 229-230 ; KAYIHAN, a.g.e., s.1602 ; KORKMAZ, a.g.e., s 259 ; OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s. 86

⁴⁷ KENDER, Sigorta Hukuku, s. 374 ; OMAĞ,Kanuni Halefiyet s. 73-78

aldığında sigortacı şirkete bildirmekle yükümlü olduğunun ve bildirilmeyen sevkiyatların teminat kapsamı dışında olduğunun belirtilmesine ve bildirim yapılmaması nedeniyle hasarın teminat dışı olacağına anlaşılmasına göre, davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir.”⁴⁸ şeklinde vermiş olduğu onama kararı ile teminat kapsamında kalmayan zararlara ilişkin sigortacı tarafca yapılan ödemelerin lütuf ödemesi niteliğinde olduğu ve halefiyet sonucu doğurmayacağı yönünde hüküm kurmuştur.

Her ne kadar TTK'nın halefiyete ilişkin hükümlerinde “*sigorta tazminatının ödenmesinden*” bahsedilmiş olsa da doktrinde sigortacının zararı aynen tazmin etme yoluyla da edimini ifa edebileceği kabul edilmiş olduğundan, sigorta bedelinin ödenmesi dışında zararın aynen tazmin edilmesi durumunda da sigortacının halefiyet ilkesinden yararlanacağı kabul edilmektedir⁴⁹.

Sigortacı halefiyet hakkından yararlanmak için, sigorta sözleşmesi kapsamında kalan rizikonun gerçekleşmesi sonucu oluşan zararı teminat altına alınan sigortalıya, tazminat ödemesi yapmış olmalıdır. Tazminat ödemesi sigortalıya yapılabileceği gibi, sigortalının yetkili temsilcisine de yapılabilir. Bu bakımdan başkası lehine yapılan sigortada sigorta ettirene yapılan ödeme sigortacıya halefiyet hakkını kazandırmaz⁵⁰. Sigortacı tarafından sigortalıya veya onun temsilcisine yapılan ödeme sigortalı tarafından kabul edilmezse sigortalı alacaklı temerrüdüne düşer. Borçlar Kanunu'nun genel hükümleri çerçevesinde belirlenen tevdi mahalline yapılan ödeme ile halefiyet kuralı gerçekleşir ve sigortacı halefiyete dayalı rücu davası açma imkanına kavuşur⁵¹.

Sigortacının kanuni halefiyet kuralı gereği zarar veren üçüncü kişiye karşı talepte bulunabilmesi için, öncelikle halefiyet şartlarından olan geçerli bir sigorta sözleşmesinin yapılmış olması, daha sonra ise sigortacı tarafından yapılan tazminat ödemesinin sigorta poliçesiyle teminat altına alınmış bir zarara ilişkin olması gerekmektedir. Bu bakımdan sigortalının sigortalı olabilir bir menfaatine ilişkin olmayan ödemeler kanuni halefiyet sonucunu doğurmaz.

⁴⁸ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2016/11691E.,2018/3662K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> ,E.T. 20.10.2019

⁴⁹ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.83. ; KORKMAZ, a.g.e., s.257

⁵⁰ KAYIHAN, a.g.e, s. 1602

⁵¹ ÇEKER, Sigorta Hukuku, s.81

Bu duruma ilişkin Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2018/786 E. , 2019/3072 K. Sayılı kararında;

“Bölge Adliye Mahkemesince, sigorta poliçelerine göre, davaya konu emtianın taşıma rizikolarına karşı satıcı adına sigorta ettirildiği ve satışın CIF satış şeklinde olduğu, hususlarının uyuşmazlık dışı olduğu, emtia bedelinin tahsil edildiği, taşıma sözleşmesinin kurulduğu tarihte yürürlükte olan 6762 sayılı TTK.nun 1143, 1147 ve 1139. maddeleri hükümleri karşısında CIF kaydı ile yapılan satışta hasarın emtianın yükleme limanında gemiye yüklenmesi ile birlikte alıcıya geçtiğinden satıcının sigortalananabilir bir menfaati bulunmadığı, davacı tarafça alıcı firmadan ibraname/temlikname alındığı da ileri sürülmediğinden davacının aktif husumet ehliyetinin bulunmadığı gerekçesi ile asıl ve birleşen davacının asıl ve birleşen davalara yönelik istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir.”⁵² sigortalananabilir bir menfaate ilişkin yapılmayan ödemelerin kanuni halefiyet sonucunu oluşturamayacağı ve dolayısıyla zarar veren üçüncü kişinin sorumluluğuna gidilemeyeceği yönünde hüküm kurulmuştur.

1.4.4. Sigortalının Dava Hakkına Sahip Olması

Halefiyetin kanunda belirtilen şartlarından bir tanesi ise sigortalının zarar veren üçüncü kişilere karşı dava hakkına sahip olmasıdır. TTK'nın ilgili maddelerinde bu durum *“Sigortalının, gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı dava hakkı varsa”* şeklinde belirtilmiş olup sigortacının halefiyeti için sigortalının üçüncü kişilere karşı dava hakkına sahip olması şartı aranmıştır. Bu bakımdan söz konusu dava hakkının sigortalıdan kanuni halefi sigortacıya geçebilmesi için; sigortalının zararı veren üçüncü kişiye başvurabilme imkanının bulunması, yani zararı veren üçüncü kişinin kusurlu fiili dolayısıyla teminat altına alınan zararın gerçekleşmiş olması gereklidir. Böylelikle sigortalının, kusurlu üçüncü kişiye karşı sahip olduğu dava hakkı, kanuni halefiyet kuralıyla sigortacıya geçer. Kanuni halefiyet kuralıyla sigortacıya geçen hak, sigortalının sahip olduğu dava hakkıdır. Sigortalının zarar veren üçüncü kişilere karşı dava hakkının bulunmaması durumunda ise halefiyet hakkı kullanılamaz⁵³.

Teminat altına alınan zarar, kusurlu üçüncü kişinin haksız fiilinden veya sözleşmeye aykırı davranması dolayısıyla doğabileceği gibi zarar kusursuz sorumluluk hükümlerinden de kaynaklanabilir. Bu durumlarda sigortalının üçüncü kişiye karşı sahip olduğu dava hakkı halefiyet kuralı gereği sigortacıya geçer.

⁵² Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2018/786 E. , 2019/3072 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T.20.10.2019

⁵³ ÇEKER, Sigorta Hukuku, s. 81. ; ULAŞ, Mal ve Sorumluluk Sigortaları, s.157 ; OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s. 88 ; BOZER, a.g.e., s.113

Başkası lehine sigortada, üçüncü kişinin tespiti bakımından sigorta ettirenle sigortalı ayrı kişiler olacağından sigorta ettiren tarafından verilen zarar sonucunda, sigorta ettirenin üçüncü kişi sayılıp sayılmayacağı hususunda doktrinde görüş ayrılıkları bulunmaktadır.

Doktrinde, başkası lehine sigortada sigorta ettirenin üçüncü kişi sayılmayacağını savunan Kender; başkası lehine sigortada sigorta sözleşmesiyle sigortalı teminat altına alınsa bile, sigorta sözleşmesinin tarafı olan ve primleri ödeyen sigorta ettirenin üçüncü kişi sayılmayacağı görüşündedir.

Doktrinde sigorta ettireni üçüncü şahıs olarak gören bir başka görüşe göre ise; başkası lehine sigortada sigorta ettiren üçüncü şahıs konumundadır ve sigortacı halefiyet hakkını kullanarak zarar veren üçüncü kişi konumundaki sigorta ettirene karşı, halefiyete dayalı rücu davası açılabilir. Fakat, zarar veren sigorta ettirenin aynı ailede yaşaması durumunda, sigortacının halefiyet hakkını kullanması halinde, zarara yine bu kişilerden sorumlu olan sigortalının katlanmış olacağı öne sürülerek bu durumlarda sigorta ettirenin üçüncü kişi sayılmayacağı vurgulanmaktadır⁵⁴. Bu bakımdan sigorta ettirenle sigortalının hısımlık veya velayet dolayısıyla sorumluluk ilişkisinin bulunduğu durumlarda, sigortacının kanuni halefiyeti dolayısıyla üçüncü kişi sayılarak rücuuna gidilmesi bakımından belirsizliğin kanunla giderilmesi gerektiği savunulmaktadır⁵⁵.

Sigortalının, sigortacıya halefiyet hakkı sonucu geçen hakları ihlal etmesi durumunda sigortalıya karşı sorumlu olacağı TTK'nın madde 1472/2'de açıkça belirtilmiştir. Keza, TTK md 1477'de sigortalının teminat altına alınan rizikonun gerçekleşmesine kasten sebep olması durumunda da sigortacının doğan zarardan sorumlu olmayacağı "*MADDE 1477- (1) Sigortacı, sigortalının, sorumluluk konusu olayı kasten gerçekleştirmesinden doğan zararlardan sorumlu olmaz.*" şeklindeki düzenlemeyle de açıkça belirtilmiştir.

Son olarak TTK md 1429'da yapılan düzenleme gereği; sigorta ettiren, sigortalı ve bunların hukuken fiillerinden sorumlu oldukları kişilerce rizikonun gerçekleşmesine kasten sebep olunursa sigortacının tazminat ödeme borcundan kurtulacağı ve aldığı primleri geri vermeyeceği düzenlenmiştir. Tüm bu düzenlemeler bakımından sigortacının, sigortalının kasıtlı davranışıyla tazmin sorumluluğundan kurtulduğu düşünüldüğünde, sigortacıya tazmin etmediği bir zarar bakımından halefiyet hakkının doğmayacağı izahtan varestedir. Bu kanun maddesiyle sigortalının, Sigorta Hukuku'nun amacına hilafen kendi kastından dolayı oluşan zararlar için sigorta ile teminat altına alınamayacağı belirtilerek sigortalının kötü niyetle sebepsiz zenginleşmesinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır⁵⁶.

Keza, sigortalının kusuru nedeniyle zarar veren üçüncü kişinin sorumluluğuna gidilemediği durumlarda sigortacı, sigorta tazminatını ödemiş olsa bile zarar veren üçüncü kişinin sorumluluğuna gidemez. Bu duruma ilişkin;

⁵⁴ KORKMAZ, a.g.e., s. 257. , ARĞILLI, a.g.e., s.85-86

⁵⁵ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s. 265 ; ARĞILLI, a.g.e., s.91

⁵⁶ KARASU, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı Cilt:2, 2015, s. 690

Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 2016/8205 E. , 2019/6364 K. Sayılı kararı;

“Davacı vekili, ... 8.799,37 TL hasar tutarının 15.11.2012 tarihinde dava dışı sigortalılarına ödendiğini belirterek söz konusu tutarın ödeme tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte TTK 1472. madde de yer alan halefiyet hakkı gereği kusurlu davalıdan tahsiline karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Davalı vekili; yangının davacı şirketin sigortalısının tedbirsizliği ihmalkarlığı ve dikkatsizliği nedeniyle meydana geldiği, olayın oluş şekli itibariyle meydana gelen zarara davalı şirkete ait tüpün sebep olmadığı, kapalı mekanda yoğun bir biçimde patlayıcı maddelerin bulundurulmasının yangına sebep olduğunu beyanla davanın reddini savunmuştur.

Mahkemece, iddia, savunma, toplanan delillere göre; yangın olayının akabinde tutulan tutanaklara göre boya malzemesi eritilirken piknik tüpünün aşırı ısındığı, yangının etraftaki kimyasal maddelere sirayet ettiği, piknik tüpünün üretimde kullanılmayacağı, bunun gündelik hayatta dahi herkes tarafından bilinen bir husus olduğu, güvenli şekilde kullanımı gerekmekte olduğu, tüpün patlamasına sebebin aşırı ısınma olarak tarif edildiği ve olay anında üzerinde boya malzemesi eritildiğinin de sabit olduğu, kullanıcı hatasından kaynaklanan yangına bu sebep dışında başka bir hususun ileri sürülmediği, piknik tüpünün uzun süreli kullanımlarda üzerindeki maddenin ısı ile ısınarak patladığı anlaşılınca dosya kapsamına uygun düşmeyen raporlara itibar edilmeyerek davanın reddine⁵⁷ dair yerel mahkemece sigortalının kusuru nedeniyle zararın oluşması dolayısıyla zarar veren üçüncü kişiye karşı açılan davanın reddine ilişkin verilen karar, üçüncü kişinin sorumluluğunun bulunmaması nedeniyle Yargıtayca onanmıştır.

1.5. Halefiyetin Hukuki Niteliği

Sigortacı TTK'da yapılan halefiyete ilişkin düzenlemeler gereği, üçüncü kişinin sebep olduğu rizikonun gerçekleşmesi sonucu ortaya çıkan zararı tazmin ettiği oranda sigortalının halefi olur. Bu bakımdan sigortacı, sigortalının kanun, sözleşme veya haksız fiil sonucu sahip olduğu talep hakkına halef olmaktadır. Sigortalının üçüncü kişiye karşı sahip olduğu bu talep hakkının, sigorta tazminat ödemesi oranında sigortacıya geçmesi nedeniyle, halefiyet hakkının *kanuni temlik* niteliğinde olduğu ve borcun ifa ile sona ermesi kuralının istisnası olduğu doktrinde belirtilmektedir⁵⁸. Bu bakımdan kanun düzenlemesi sonucu, zararı tazmin edilerek borç ilişkisi dışına çıkarılan alacaklının talep hakkı sona ermeyip halefiyet gereği sigortacıya geçmektedir.

⁵⁷ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2016/8205 E.,2019/6364 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T. 21.10.2019

⁵⁸ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.66

Türk Ticaret Kanunu düzenlemesinde halefiyet hakkına özel düzenlemeyle yer verilmiştir. Bu bakımdan, halefiyet hakkı kanundan doğar ve halefiyet şartlarının gerçekleşmesiyle sigortacı, sadece sigorta tazminatını ödediğini ispat ederek mahkeme kararı veya karşı tarafın rızası olmadan halefiyet hakkını kullanabilir. Zarar sigortaları bakımından sigortacının halefiyet hakkına mal sigortaları için TTK md. 1472, sorumluluk sigortaları içinse md 1481’de yer verilmiştir. Keza TTK’nın koruyucu hükümler başlıklı 1486 maddesinde; 1472 ve 1477 hükümlerine aykırı yapılan sözleşmelerin geçersiz olduğu düzenlemesine yer verilmiştir.

1.6. Halefiyetin Çeşitleri

Türk Ticaret Kanununda özel olarak düzenlenen, Sigorta Hukuku’nda halefiyete ilişkin TTK md 1472 ve md 1481 hükümlerinin lafzından da anlaşılacağı üzere; Sigorta Hukuku’nda halefiyet; kanuni, şahsi ve cüzi halefiyet niteliğindedir⁵⁹.

1.6.1.Kanuni Halefiyet

Sigorta Hukuku’nda halefiyet kanuni halefiyet niteliğindedir. TTK’da düzenlenen halefiyete ilişkin şartların gerçekleşmesi durumunda sigortacı, sigorta sözleşmesinde taraflarca kararlaştırılmasına, mahkeme veya karşı tarafın rızası bulunmasına gerek olmaksızın sigorta tazminatını ödediğini ispat etmesiyle birlikte sigortalının yerine geçerek sigortalının dava hakkına sahip olduğu zarar veren üçüncü kişiye karşı, rücu hakkına sahip olur⁶⁰. Bu bakımdan sigortacının halefiyet hakkının kaynağının kanun olduğu, TTK’da düzenlenen halefiyetin kanuni halefiyet niteliğinde olduğu kabul edilmektedir .

1.6.2. Şahsi Halefiyet

TTK’nın Sigorta Hukuku’nda halefiyete ilişkin ilgili düzenlemelerinde, sigortacının sigorta tazminatını ödemekle sigortalı yerine geçeceği belirtildiğinden şahsi halefiyet ilkesi geçerlidir. Şahsi halefiyet halinde bir şahsın yerine başka bir şahıs ikame edildiğinden, sigortacının sigorta tazminatını ödemesiyle talep hakkının düşmeden sigortalıya geçmesi nedeniyle alacaklının şahsının değişmesi mevzu bahis olduğundan şahsi halefiyetin varlığı kabul edilmektedir⁶¹.

⁵⁹ KILIÇOĞLU, Kanuni Halefiyet, s.85 ; KENDER,Sigorta hukuku, s.371 ; ÇEKER,Sigorta Hukuku, s. 165; ARĞILLI,a.g.m., s.83

⁶⁰ NOMER, a.g.e., s.247 ; KENDER, Sigorta Hukuku, s. 374

⁶¹ KILIÇOĞLU, Kanuni Halefiyet, s. 6

1.6.3. Cüzi Halefiyet

Türk Hukuku'nda halefiyet cüzi halefiyet ve külli halefiyet olarak ikiye ayrılmaktadır. Münferit bir hakkın bir kimseden diğerine geçmesine cüzi halefiyet, bir malvarlığının bütün olarak bir kimseden diğerine geçmesine külli halefiyet denmektedir⁶². Külli halefiyetin tipik örneği; Miras Hukuku'nda aktif ve pasifleriyle beraber terekenin, mirasın kabulüyle beraber külli olarak bütün bir halde mirasçıya geçmesidir.

Cüzi halefiyete ise TTK'nın 1472. ve 1481. maddeleri örnek verilebilir. TTK'nın söz konusu düzenlemelerinde sigortacının ödemiş olduğu sigorta tazminatı oranında sigortalının alacak hakkına sahip olduğu belirtildiğinden sadece zarar sorumlusu üçüncü şahsa karşı sahip olunan alacak hakkına, tazminat ödemesi oranında halef olan sigortacının halefiyetinin, cüzi halefiyet niteliğinde olduğu kabul edilmektedir.

⁶² NÖMER, a.g.e., s.246

2.BÖLÜM

TÜRK BORÇLAR KANUNU, MİRAS HUKUKU VE KARAYOLLARI TRAFİK KANUNUNDA HALEFİYET

2.1. Sigorta Hukuku'nda Halefiyet ile Benzer Kurumların Mukayesesi

Çalışmamızın bu bölümünde halefiyetin Türk Borçlar Kanunu'nun genel hükümleri, Miras Hukuku ve Karayolları Trafik Kanunu'na göre tanımı, kapsamı ve amacı bakımından Sigorta Hukuku'nda düzenlenen kanuni halefiyetle karşılaştırılması yapılarak halefiyetin, genel hükümlere göre alacağın devrinden farklılıklarına vurgu yapılacaktır.

2.2. Borçlar Kanunu'nda Halefiyet

2.2.1. Tanımı

Halefiyet kelime anlamı bakımından bir kimsenin yerine geçmeyi ifade etmekle birlikte, hukuki mahiyeti bakımından bir hakkın süjesinin, yani hak sahibinin yer değiştirmesini ifade etmektedir. Bu bakımdan kendisine hak intikal eden kimse önceki hak sahibinin o hak bakımından halefi olmuş olur. Türk Hukuku'nda genel hükümlere göre halefiyet; bir başkasının bir hakkına veya bütün olarak malvarlığına sahip olmak suretiyle o kimsenin yerine geçmektir⁶³.

2.2.2. Konusu ve Kapsamı

Türk Borçlar Kanunu'nun genel hükümlere göre halefiyet bakımından kural olarak; borcun bizzat borçlu tarafından ifa edilmesinde alacaklının menfaati olduğu durumlar haricinde, üçüncü kişi tarafından ifa edilmesi durumunda borcun sona ereceği düzenlenmiştir. İş bu husus TBK'nın şahsen ifa zorunluluğunun olmaması başlıklı 83. maddesinde : *“Borcun, bizzat borçlu tarafından ifa edilmesinde alacaklının menfaati bulunmadıkça borçlu, borcunu şahsen ifa etmekle yükümlü değildir.”* şeklinde düzenlenmiş olup alacaklının menfaati bulunmadığı sürece borcun üçüncü kişi tarafından ifa edilmesinin borcu sona erdireceği düzenlenmiştir. Bu bakımdan doktrinde borcun borçlu tarafından değil de üçüncü kişi tarafından ifa edildiği durumlarda da borcun bizzat borçlu tarafından ifa edilmiş gibi teminatlarıyla beraber sona ereceği belirtilmiştir⁶⁴. Bu durumun istisnası olarak ise halefiyet kurumunun kanunda belirtildiği durumlarda, üçüncü kişinin borçlunun borcunu ifa etmesi, alacaklıyı tatmin etmesine rağmen borcu

⁶³ NOMER, a.g.e., s.243-244; Turgut AKINTÜRK/ Derya ATEŞ, Borçlar Hukuku/ Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri, 27. Baskı, İstanbul 2018, s. 150 ; KILIÇOĞLU, Kanuni Halefiyet, s. 3

⁶⁴ OĞUZMAN/ÖZ, a.g.e., s.204

sona erdirmemekte, borçlu borçla sorumlu olmaya devam etmekte ve fakat alacak hakkı üçüncü kişiye geçmektedir. Alacak hakkının borçluya ifayı yapan üçüncü kişiye geçmesine ise halefiyet denilmektedir⁶⁵.

Türk Borçlar Kanunu'nda halefiyet hakkına yer verilen birden çok hüküm bulunmakla birlikte bunlardan bir tanesi TBK madde 127'dir. TBK'nın alacağa halef olma başlıklı 127. maddesinde :*“Alacaklıya ifada bulunan üçüncü kişi, aşağıdaki hâllerde ifası ölçüsünde alacaklının haklarına halef olur:*

1. Başkasının borcu için rehnedilen bir şeyi rehinden kurtardığı ve bu şey üzerinde mülkiyet veya başka bir aynı hakkı bulunduğu takdirde.

2. Alacaklıya ifada bulunan üçüncü kişinin ona halef olacağı, borçlu tarafından ifadan önce alacaklıya bildirildiği takdirde.

Diğer halefiyet hâllerine ilişkin kanun hükümleri saklıdır.” şeklinde düzenleme yapılmış olup söz konusu maddede halefiyet halinin iki şekilde gerçekleşeceği vurgulanmıştır. İlgili maddenin ilk fıkrasında belirtildiği şekilde üçüncü kişi, başkasının borcu için rehnedilen bir şeyi rehinden kurtardığı ve bu şey üzerinde mülkiyet veya başka bir aynı hakka sahip olduğu durumda ifa ettiği oran ölçüsünde alacaklının haklarına halef olmaktadır. İlgili kanun maddesinin ikinci fıkrasında ise alacaklıya ifada bulunan üçüncü kişinin alacaklıya halef olacağı, borçlu tarafından ifadan önce alacaklıya bildirilmesi durumunda, kanunda yapılan düzenleme gereği üçüncü kişinin yapmış olduğu ifa oranında alacaklıya halef olacağı belirtilmiştir. TBK'da düzenlenen bu halefiyet halinde alacaklı, borçtan şahsen sorumlu olmayan, alacaklı ile borçlu arasındaki borç ilişkisinin dışında bulunan üçüncü kişi tarafından tatmin edilmekte ve kanun gereği söz konusu üçüncü kişi alacaklının haklarına halef olmaktadır.

TBK'da düzenlenen halefiyet hallerinin bir başka türü ise; halefiyet hakkı sahibi üçüncü kişinin, alacaklı ve borçlu ilişkisi dışında olmayıp borçtan şahsen sorumlu olmakla beraber başkasına ait bir borcu da ifa eden ve ifa etmiş olduğu bu borcun sorumlusu diğer borçlulara, sorumlulukları ve yapmış olduğu ifa oranında başvurduğu halefiyet türüdür. TBK'da düzenlenen bu halefiyet türüne ise müteselsil borçluluğa ilişkin alacaklıya halef olma başlıklı md 168: *“Diğerlerine rücu hakkına sahip olan borçlulardan her biri, ifa ettiği miktar oranında alacaklının haklarına halef olur”* şeklindeki kanun düzenlemesi örnek verilebilir. İş bu düzenlemede alacak hakkına halef olan kişi de borçtan sorumlu olmakla beraber, aynı borçtan sorumlu diğer borçlular için yapmış olduğu ifa oranında alacaklının haklarına kanun gereği halef olmaktadır.

Kanunda düzenlenen bu şekilde halefiyet hakkı sahibinin borçtan şahsen sorumlu olup üçüncü kişi sayılamayacağı halefiyet türlerine; TBK md 85 bölünemeyen borç, TBK md 62 haksız fiillerden doğan borç örnekleri verilebileceği gibi halefiyet hakkı sahibinin kefalet sözleşmesi gibi irade beyanlarıyla borçtan sorumlu olup üçüncü kişi sayılamayacağı TBK md 596 kefilin halefiyeti hükümleri de örnek olarak verilebilir.

⁶⁵ OĞUZMAN/ÖZ, a.g.e., s.206 ; HATEMİ/ GÖKYAYLA, a.g.e., s. 312

Borçlar Kanunu genel hükümlerine göre müteselsil sorumlulukta halefiyet ve rücu hakkına ilişkin Yargıtay 10. Hukuk Dairesi'nin 2019/2768 E. , 2019/4656 K. sayılı karar içeriği;

“Müteselsil borç, birden çok borçlunun alacaklıya karşı borcun tümünden sorumlu olduğu, alacaklının tamamen veya kısmen edayı her bir borçludan isteyebildiği, eda tamamen yerine getirilinceye dek borçluların sorumluluklarının süregeldiği, her borçlunun iç ilişkideki payına bakılmaksızın borcun tamamını ifa etmekle yükümlü olduğu, borçlulardan birinin borcu ödemesi durumunda diğerlerinin de alacaklıya karşı borçtan kurtulduğu, borcun, her bir borçlu yönünden tali değil asli nitelik taşıdığı, alacaklı karşısında birden çok borç ve borçlunun bulunduğu borç ilişkisidir. Bu ilişkide ifa, asıl alacağı ortadan kaldırmayıp alacak hakkı, ödeme yapmak suretiyle rücu hakkını kazanan borçluya geçtiğinden, anılan borçlu, alacaklının halefi olarak diğerlerine rücu edebilmektedir. Bununla birlikte, rücuu konu olan borcun müteselsil niteliği bulunmadığından, sorumluluktan kurtulmak için her borçlunun borcun tümü yerine, kendine düşen payını ödemesi yeterli olmaktadır ki burada kanundan doğan halefiyet söz konusudur.”⁶⁶ şeklinde olup Borçlar Kanunu'na göre halefiyet hallerinden biri olan müteselsil sorumluluğa ilişkin halefiyet hakkı ele alınmıştır.

2.2.3.Amacı

Halefiyet, genel hükümlere göre rücu hakkından çok daha kapsamlı ve hakkın ispatı gibi bir çok kurum açısından daha fazla imkan sağlamaktadır. Halefiyet halinde, borçlunun ifası ile birlikte alacak hakkı sahibinden alacaklıyı tatmin eden üçüncü kişiye geçen bir hak söz konusudur ve halefiyet hakkı sahibi, alacaklının var olan alacak hakkına onun yerine geçerek halef olmaktadır.

Halefiyet hakkı bakımından yeni bir hak doğumu söz konusu değil, bilakis var olan alacaklıya ait bir hakkın borçluya geçmesi söz konusu olmaktadır. Bu nedenle alacağın türü değişmediğinden var olduğu şekliyle halefiyet hakkı sahibine geçmesi sebebiyle işlemeye başlamış olan zamanaşımı süresi alacak halefe geçtiğinde de işlemeğe devam edecektir. Keza, halefiyet halinde yeni bağımsız bir hakkın doğumu söz konusu olmadığı için, borçluyu tatmin eden üçüncü kişiye geçen alacak hakkı, fer'ileriyle beraber yer değiştirecektir. Böylelikle halefiyet hakkı sahibi alacağını fer'ileriyle beraber tamamen elde etme hakkına sahip olmaktadır.

Halefiyet hakkı genel hükümlere göre ispat açısından da hak sahibine kolaylık sağlamaktadır. Genel hükümlere göre rücu hakkı bakımından, rücu hakkı sahibi sözleşme, haksız fiil, sebepsiz zenginleşme veya vekaletsiz iş görme gibi hakkın kaynağı sağlayan durumları ispat etme yükü altında iken, halefiyet hakkı sahibinin borcu ifa ettiğini ve kanundan kaynaklı bir halefiyet hali olduğunu ispat etmesi halefiyet hakkının doğumu için yeterli olmaktadır⁶⁷. Bu bakımdan halefiyetin genel hükümlere göre rücu hakkından çok daha fazla menfaat sağladığı açıktır.

⁶⁶ Yargıtay 10. Hukuk Dairesi 2019/2768 E.,2019/4656 K.,
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, E.T.25.10.2019

⁶⁷ OĞUZMAN/ÖZ, a.g.e., s. 209 , KILIÇOĞLU, Halefiyet ve Rücu, s.397

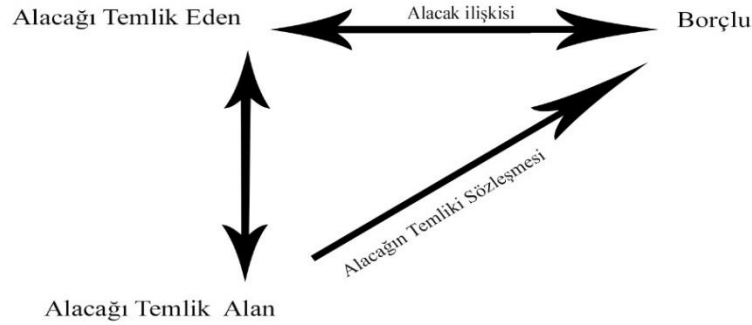
2.2.4 Alacağın Temliki ve Halefiyet İlişkisi

Alacağın temliki kelime anlamı olarak alacağın devri anlamına gelmekle birlikte 6098 sayılı yeni TBK’da da alacağın devri ifadesiyle kullanılmıştır. Bir kimsenin kendisine ait bir alacağı kendi rızasıyla üçüncü bir kişiye geçirmesine alacağın temliki denir⁶⁸. Alacağın temliki Borçlar Kanunu’nun 183. maddesinde: “*Kanun, sözleşme veya işin niteliği engel olmadıkça alacaklı, borçlunun rızasını aramaksızın alacağını üçüncü bir kişiye devredebilir*” şeklinde düzenlenmiş olup alacaklının, borçlunun rızasını aramaksızın alacağını, kanun, sözleşme veya işin niteliği engel olmadığı sürece, üçüncü bir kişiye devredebileceği belirtilmiştir.

Alacağın temliki sözleşmesi TBK md 184 gereği adi yazılı şekle tabi olmakla birlikte, bir hakka doğrudan doğruya etkide bulunup onu başka bir üçüncü kişiye geçirmesi sebebiyle bir tasarruf işlemi niteliğindedir⁶⁹.

Alacağın temliki, alacaklı ile üçüncü bir kişi arasında yapılacak olan adi yazılı şekle tabi bir sözleşme ile gerçekleştirilebileceği gibi kanun veya mahkeme kararı ile de gerçekleşebilir⁷⁰. TBK md 185 gereği, kanun veya mahkeme kararı uyarınca alacağın temliki gerçekleşmişse bu devir özel bir şekle veya önceki alacaklının rızasına gerek olmaksızın sonuç doğurur⁷¹. Bu çalışma kapsamında da kanun veya mahkeme kararı dışında, sözleşme kaynaklı alacağın temliki hususu incelenecektir.

Şekil1: Alacağın Temliki ilişkisi

⁶⁸ NOMER, a.g.e., s.247 ; Fikret EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 22. Baskı, Ankara 2017, s. 1252 ; HATEMİ/ GÖKYAYLA, a.g.e., s.389

⁶⁹ ARIKAN, Türk Özel Hukukunda Alacağın Temliki, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 13, S. 1, Ocak 2005, s.135 ; NOMER, a.g.e., s. 247 ; Kemal DAYINLARLI; Borçlar Kanununa Göre Alacağın Temliki, 3. Baskı, Ankara, 2008, s. 79-80

⁷⁰ HATEMİ/ GÖKYAYLA, a.g.e., s.390 ; EREN, a.g.e., s.1254-1256

⁷¹ ARIKAN, a.g.e., s.139

Şekil1: Alacağın Temliki ilişkisi

İradi devir sonucu alacağın temliki, alacak üzerinde tasarruf yetkisine sahip olan alacaklı ile alacağı devralan üçüncü bir kişinin karşılıklı irade beyanlarıyla kurulmakla beraber yazılı şekle tabidir. Alacağın temlikinde borçlunun rızası aranmamakla birlikte sözleşmenin geçerliliği açısından, alacağı devredenle devralan üçüncü kişinin alacağın devrine yönelik iradelerinin; kanun, sözleşme veya işin niteliğine aykırı olmaması gerekmektedir.

Uygulamada sigortacı ile sigortalı arasında, sigortacının sigorta sözleşmesi kapsamı dışında sigortalıya yapmış olduğu halefiyet hakkı kapsamına girmeyen teminat dışındaki ödemeler veya *Ex Gratia* (lütuf ödemesi) niteliğindeki ödemeler bakımından sorumluluk sahibi üçüncü kişiye başvurulabilmesi için, sigorta sözleşmesinden ayrı olarak alacağın devri iradelerinin belirtildiği alacağın temliki sözleşmeleri kurulmaktadır. Böylelikle sigortacı, sigortalıya yapmış olduğu sigorta sözleşmesi kapsamına girmeyen ve halefiyet hakkı doğurmayan ödemeleri, ayrı bir alacağın temliki sözleşmesiyle zarar sorumlusundan talep etme hakkını kazanmış olmaktadır⁷². Böylelikle, bir borç ilişkisinin tarafı olmayan üçüncü kişi sıfatındaki sigortacı, kanundan kaynaklanan halefiyet hakkını kullanmadığı durumlarda sigorta tazminatını ödediği sırada yapmış olduğu alacağın temliki sözleşmesi ile söz konusu alacak haklarını elde etme imkanına sahip olmaktadır.

Sigortacı ile sigortalı arasında kurulan alacağın temliki sözleşmesine ilişkin Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2017/2006 E. , 2018/7657 K. sayılı kararı;

“Dava, nakliyat emtia abonman poliçesi uyarınca ödenen tazminatın rücuen tahsili istemine ilişkindir. Mahkemece, davacı şirketin dava konusu hasar ile ilgili olarak sigortalının üçüncü şahıslara karşı olan talep ve dava haklarını sigorta ilişkisi dışında alacağın temliki hükümlerine göre talep hakkının olmadığı, sigorta ilişkisi dahilinde de halefiyet koşullarının oluşmadığı, davacının kanuni ve akdi halefiyetten kaynaklanan aktif dava ehliyetinin bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Ancak, dava konusu olayda taraflar arasında varlığı çekişmesiz “İbraname, Mutabakatname ve Tazminat Makbuzu” ibareli belgeyle davacı ... şirketi, dava dışı sigortalıdan zararıyla ilgili olarak üçüncü şahıslara karşı olan talep ve dava haklarını temlik almıştır. Başka bir anlatımla, dava dışı sigortalı, hasarla ilgili olarak uğradığını iddia ettiği zarar nedeniyle davalıdan talep edebileceği alacağını somut olaya uygulanması gereken BK'nın 162 ve devamı maddeleri uyarınca davacı şirkete temlik etmiştir. “İbraname, Mutabakatname ve Tazminat Makbuzu” başlıklı belgede ...'nın 1301.maddesi gereğince temlik edildiğinin belirtilmesi de temlikin geçerliliğini etkilemez.

Bu durumda, davacı tarafın sigorta ilişkisi dışında alacağın temliki hükümlerine göre de talep hakkı bulunmaktadır. O halde, davacının, alacağın temliki hükümlerine göre dava hakkının bulunduğu kabulü ile işin esasına girilerek bir karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçeyle hüküm kurulması doğru görülmemiş, kararın bozulması gerekmektedir.”⁷³ şeklinde olup sigortacılar tarafından uygulamada sigorta tazminatını

⁷² Samim ÜNAN, Türk Ticaret Kanunu Şerhi 6. Kitap Sigorta Hukuku, C. II Sigorta Türlerine İlişkin Özel Hükümler – Zarar Sigortaları (m. 1453-1486), İstanbul 2016, s. 245 (Zarar Sigortaları) ; KORKMAZ, a.g.e., s.254

⁷³ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 2017/2006 E.,2018/7657 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T.26.10.2019

ödeme sırasında aldıkları “İbraname, Mutabakatname ve Tazminat Makbuzu” adlı belgelerle alacağın temlik sözleşmesi yapılabileceği belirtilmiştir⁷⁴. Ayrıca işbu belgede her ne kadar TTK’nın 1301. maddesi gereği temlik edildiği belirtilmiş olsa da halefiyet kuralı değil, alacağın temlik hükümleri uyarınca sigortacının talep hakkına sahip olacağı hüküm altına alınmıştır.

Alacağın devri sözleşmesi ile birlikte alacağı devralan, alacağın tasarruf yetkisini iktisap ederek borç ilişkisinin yeni tarafı olur. Alacağın devri sözleşmesinde TBK md 183 gereği borçlunun rızası aranmadığından, alacağın devredildiği kendisine bildirilmeyen borçlu, önceki alacaklıya iyi niyetle ifade bulunması durumunda TBK md 186 gereği borçtan kurtulur.

2.2.4.1.Halefiyet ile Alacağın Temlik Arasındaki Farklılıklar

Alacağın temlik alacaklı ile üçüncü kişi arasında karşılıklı irade beyanlarının uyuşmasıyla sözleşme yoluyla kurulabileceği gibi kanundan veya mahkemenin kararı ile de alacağın temlik gerçekleşebilir. Kanun veya mahkeme kararı ile alacağın temlik tarafların iradesinden bağımsız olarak gerçekleşmeleri bakımından her ne kadar kanuni halefiyete benzese de tarafların karşılıklı irade beyanlarının uyuşması sonucu sözleşmesel olarak kurulan iradi devir sonucu oluşan alacağın temlikinin, kanuni halefiyet kurumundan farklılıkları bulunmaktadır.

Türk Hukuku’nda halefiyet kanundan kaynaklıdır ve bu nedenle alacaklı ile üçüncü şahsın halef olma konusunda irade beyanları aranmaz. Tarafların, üçüncü kişinin borçlunun edimini ifa etmesi durumunda halefiyet hakkının doğacağından haberi olmasa dahi kanun düzenlemesi gereği üçüncü şahıs, alacaklının halefiyet hakkı sahibi olur⁷⁵. İradi devir sonucu alacağın temlik ise tarafların karşılıklı irade beyanları sonucu oluşur ve alacağın temlik sözleşmesi adi yazılı şekle tabidir. Bu bakımdan iradi devir sonucu alacağın temlik ile halefiyet arasındaki farklardan biri; halefiyetin kanundan kaynaklı ve tarafların iradesinden bağımsız bir hak olması, alacağın temlikinin ise taraflar arasındaki sözleşmeden kaynaklanmasıdır⁷⁶.

Halefiyet ile iradi devir sonucu alacağın temlik arasındaki diğer bir fark ise ispat hukuku açısındandır. Sigorta Hukuku’nda halefiyet hakkından yararlanan sigortacı sadece sigorta tazminatını ödediğini ispat ederek halefiyet hakkını kullanabiliyorken, alacağın temlikinde ise taraflar arasında adi yazılı şekle tabi geçerli bir sözleşmenin varlığının ispatı gerekmektedir⁷⁷.

Keza, halefiyet hakkı sahibi, kanundan kaynaklanan halefiyet hakkının şartları oluştuğunda herhangi bir mahkeme kararı veya karşı tarafın onayı olmaksızın ve şekil şartı gereksiz alacak hakkına kendiliğinden halef olur. İradi devir sonucu alacağın

⁷⁴ ÇEKER, Sigorta Hukuku, s.147 ; KAYIHAN, a.g.e., s.1605

⁷⁵ OĞUZMAN/ ÖZ, a.g.e., s. 206

⁷⁶ KILIÇOĞLU, Kanuni Halefiyet, s.20

⁷⁷ KENDER, Sigorta hukuku, s.372 ; AKINTÜRK/ATEŞ, a.g.e., s.204 ; DAYINLARLI, a.g.e., s. 74 -75 ; Turgut UYGUR, Borçlar Kanunu Genel Hükümler, Ankara,1990, s.836.

temliki sözleşmesinde ise, borçlunun rızası aranmaksızın tarafların karşılıklı irade beyanlarıyla kurulan şekil şartına bağlı bir sözleşme gerekli olup iş bu alacağın devri sözleşmesinin kanun, sözleşme veya işin niteliğine aykırı olmaması gerekmektedir.

Halefiyet hakkı ile alacağın temliki arasındaki bir diğer fark ise; hukuki ilişkinin tarafları bakımındandır. Alacağın temliki ilişkisi alacak hakkı sahibi ile alacağı devralan üçüncü kişi arasında kurulurken, halefiyet hakkında ise borçluyu tatmin eden üçüncü kişi alacaklının alacak hakkına sahip olmaktadır. Bu bakımdan alacak hakkı sahibi ile alacağı devralan üçüncü kişi arasında kurulan alacağın temliki sözleşmesinde borçlu sözleşme dışı konumda iken, halefiyette ise borçluyu tatmin eden üçüncü kişi alacaklının alacak hakkına kanun gereği alacaklının iradesi dışında sahip olmaktadır.

Halefiyet hakkı ile alacağın temliki arasındaki farklılardan bir diğeri ise; halefiyet hakkında alacaklıyı tatmin eden üçüncü kişinin alacaklının var olan haklarına halef olması dolayısıyla yeni ve bağımsız bir hakkın doğmaması, bilakis zaten var olan bir hakkın üçüncü kişiye geçmesinin söz konusu olmasıdır. Dolayısıyla alacaklıdan halefe geçen hak, tüm fer'ileriyle birlikte ve üçüncü kişilere karşı kullanılabilir zamanaşımı gibi tüm def'i ve itiraz gibi savunma mekanizmalarını kullanma hakkıyla birlikte geçerken, alacağın temlikinde ise devredilecek alacağa bağlı fer'i hak niteliğindeki faiz ve kefalet gibi taleplerin kural olarak devralana geçmesine karşın, alacağı devreden hak sahibi ile devralan üçüncü kişi arasında karşılaştırılacak olan sözleşmeyle de bu hususun belirlenebilir olması bakımından farklılık oluşmaktadır⁷⁸.

2.2.5.Rücu Kavramı

Rücu kavramı Türkçe'de kelime anlamı itibariyle “geri dönme” “dönme” “cayma” anlamlarında kullanılmaktadır⁷⁹. TDK'da geçen haliyle ise; “*Bir kimsenin alacaklısına ödediği şeyi diğer birinden istemeye hakkı olması durumu*”⁸⁰ anlamına gelmektedir. Türk Hukuku'nda rücu ise “*kendisine veya başkasına ait bir borcu ifa ederek alacaklıyı tatmin eden kimsenin, alacaklıya yaptığı edanın tamamını veya bir kısmını bir başka kişiden talep etmesidir.*” şeklinde doktrinde tanımlanmakta ve bu bakımdan rücu talebinin rücu edenle edilen arasındaki sözleşme ilişkisinden, haksız fiilden veya vekaletsiz iş görmeden doğabileceği belirtilmektedir⁸¹.

⁷⁸ BOZER, a.g.e., s.103 ; Nafiz ERDEM, Türk Borçlar Kanunu Şerhi ve Davaları, Ankara., 1987, s.1113 ; Selehattin Sulhi TEKİNAY, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 1985, s.331 ; Kenan TUNÇOMAĞ, Türk Borçlar Hukuku, İstanbul, , 1976, s.1104⁷⁹ Kelimeler.gen.tr., Rücu kelime anlamı, <https://kelimeler.gen.tr/rucu-nedir-ne-demek-261120>, E.T. 21.03.2019

⁸⁰ Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, <http://www.tdk.gov.tr>, E.T. 21.03.2019

⁸¹ NOMER, a.g.e., s.248

2.2.5.1.Rücu Hakkı ve Halefiyet ile İlişkisi

Doktrinde rücu hakkının niteliği bakımından; ifa edilen borçtan bağımsız bir talep niteliği taşıdığı, rücu edenle edilen arasındaki ayrı bir ilişkiye dayandığı ve bu hakkın alacaklının hakkından bağımsız şekilde ifa edilmeye beraber hak sahibi kişinin şahsında yeni bir hak olarak doğduğu, bu haliyle halefiyetten farklı olarak ifa ile birlikte alacaklıdan borçluya geçen bir hak niteliğinde olmadığı belirtilmektedir⁸².

Türk Borçlar Kanunu'nda rücu hakkına, kefalet ve müteselsil sorumluluğa ilişkin hükümlerde yer verilmiştir. Müteselsil sorumluluğa ilişkin TBK md 62 son cümlede: *“Tazminatın kendi payına düşeninden fazlasını ödeyen kişi, bu fazla ödemesi için, diğer müteselsil sorumlulara karşı rücu hakkına sahip ve zarar görenin haklarına halef olur.”* şeklinde rücu hakkından bahsedilmiş olup aynı zarardan sorumlu tazminat borçlularından kendi payına düşenden fazlasını ödeyen kişiye, diğer sorumlulara karşı halefiyet hakkının yanında rücu hakkı verilmiştir⁸³. Keza, TBK md 167 *“Kendisine düşen paydan fazla ifada bulunan borçlunun, ödediği fazla miktarı diğer borçlulardan isteme hakkı vardır. Bu durumda borçlu, her bir borçluya ancak payı oranında rücu edebilir.”* şeklinde yapılan düzenlemeyle müteselsil borçlulardan kendisine düşen paydan fazla ifada bulunan borçlunun, ödemiş olduğu bu fazla miktar için her bir borçluya rücu edebileceği düzenlenmiştir.

Sigortalının iş kazası ve meslek hastalığına uğraması durumunda Borçlar Kanunu'nda müteselsil sorumluluğa ilişkin 61. ve 62. maddeleri uyarınca sorumluluğun doğacağına dair Yargıtay 10. Hukuk Dairesi'nin vermiş olduğu 2016/12383 E. , 2019/1354 K. Sayılı karar;

“Sigortalının iş kazası veya meslek hastalığına uğramasına birden çok kişinin birlikte kusurlarıyla neden olmaları durumunda, anılan 50 ve 51. maddeler (6098 sayılı Kanununun 61 ve 62. maddeleri) gereğince teselsül hükümleri kapsamında bu kişilerin birlikte sorumlulukları vardır ve 146. maddeye (6098 sayılı Kanununun 62. maddesine) göre, kendi payından fazlasını ödeyenin diğer müteselsil borçlulara karşı rücu hakkı saklı kalmak kaydıyla, her bir borçlu yönünden kusurlarına karşılık gelen miktar ayrılmaksızın teselsül kurallarına göre sorumluluklarına karar verilmelidir. İş kazası veya meslek hastalığına birlikte sebebiyet veren sorumluların işveren ve üçüncü kişi olması durumunda ise, işverenden istenebilecek gerçek zararı aşmayan gelirin ilk peşin sermaye değerinin müteselsil sorumluların toplam kusuruna düşeninden işveren, gelirin ilk peşin sermaye değerinin yarısının müteselsil sorumluların toplam kusuruna karşılık gelen tutarından da üçüncü kişi sorumlu tutulmalıdır.”⁸⁴ şeklindeki kararı da Borçlar Kanunu'nda müteselsil sorumluluğu gerektiren durumlara ilişkin örneklerden birini konu almaktadır.

⁸² NÖMER, a.g.e., s.248, KILIÇOĞLU, Kanuni Halefiyet, s. 13 ; Serdar ACAR, Sorumluluk Sigortalarında Sigortacının Ardıllığı Konusunda Bazı Problemler ve Yeni Gelişmeler, İstanbul Barosu Dergisi, C.79, S. 5, İstanbul, 2005, s. 1540

⁸³ HATEMİ/ GÖKYAYLA, a.g.e., s.355 ; EREN, a.g.e., s.1238

⁸⁴ Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, 2016/12383 E.,2019/1354 K.,

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T.28.10.2019

TBK’da kefalete ilişkin hükümler bakımından düzenlenen 587. maddede :
“*Aksine anlaşmalar saklı kalmak kaydıyla, borcu ödeyen kefil, kendi paylarını daha önce ödememiş olmaları ölçüsünde, diğer kefillere karşı rücu hakkına sahiptir*” şeklinde rücu hakkına vurgu yapılmış olup borcu ödeyen kefile, kendi paylarını ödemeyen kefillere rücu hakkı tanınmıştır.

Sigorta Hukuku’nda sigortacıya verilen rücu hakkı ise sigortalının zarar sorumlusu üçüncü kişiye karşı sahip olduğu alacak hakkının kanuni halefiyet gereği sigortacıya geçmesi şeklindedir.

2.2.5.2. Rücu Hakkı ve Halefiyet Arasındaki Farklılıklar

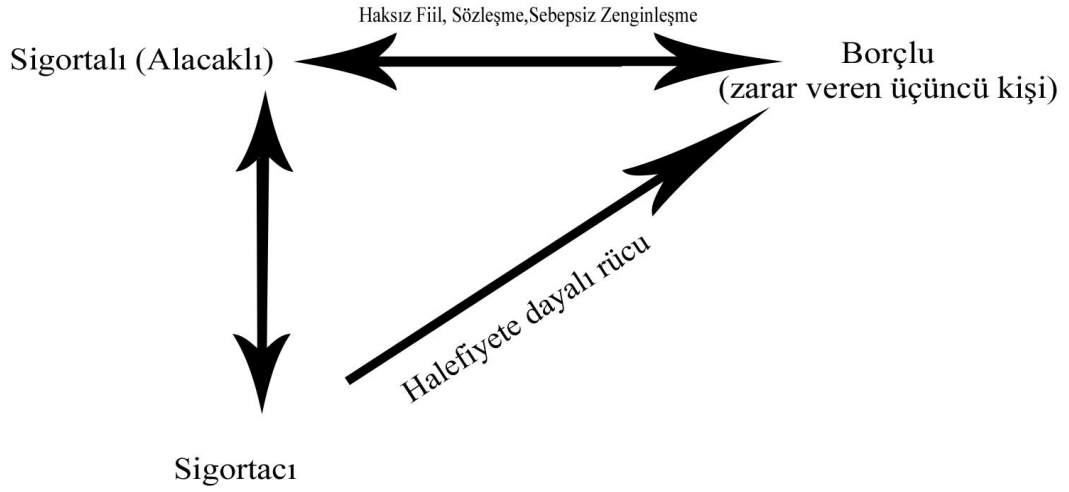
Türk Hukuku’nda düzenlenen genel hükümlere göre rücu hakkı ve halefiyet hakkı arasında; hakkın kaynağı, ispat şekli, yeni bir hakkın doğması ve alacağın fer’ilerinin intikali ile zamanaşımı gibi hususlarda farklılıklar bulunmaktadır.

Türk Hukuku’nda doktrinde temelde iki kavram arasındaki fark; halefiyetin alacak hakkı sahibi ile onu tatmin eden kişi arasında mevzu bahis olması iken, rücu ilişkisinin borçlu ile alacaklıyı tatmin eden kişi arasında gerçekleşmesidir⁸⁵.

Bu bakımdan rücu hakkının ifa edilen borçtan bağımsız bir talep niteliği taşıdığı, rücu edenle edilen arasındaki ayrı bir ilişkiye dayandığı, bu hakkın alacaklının hakkından bağımsız şekilde ifa edilmeye beraber hak sahibi kişinin şahsında yeni bir hak olarak doğduğu, bu haliyle halefiyetten farklı olarak ifa ile birlikte alacaklıdan borçluya geçen bir hak niteliğinde olmadığını vurgulamıştık.

⁸⁵KILIÇOĞLU, Kanuni Halefiyet, s.14

Şekil2: Sigorta hukukunda halefiyete dayalı rücu ilişkisi

Sigorta Hukuku'nda halefiyet hakkı, sigortacının ödemiş olduğu sigorta tazminatı oranında, sigortalının sözleşme, haksız fiil veya sebepsiz zenginleşme sonucu üçüncü kişiye karşı sahip olduğu alacak hakkına, sigortalının yerine geçerek sahip olması şeklinde gerçekleşir. Bu nedenle halefiyete dayalı rücu hakkının alacak hakkı sahibi ile onu tatmin eden kişi (sigortacı) arasında kanuni halefiyet kapsamında gerçekleştiği görülmektedir.

Rücu ilişkisinde ise halefiyeten farklı olarak alacaklıdan borçluya geçen bir hak yoktur. Rücu ilişkisi, rücu alacaklısı ve rücu borçlusunu arasında ifa edilen borçtan ayrı ve bağımsız şekilde, rücu alacaklısı şahısta yeni bir hak doğurmaktadır. Rücu talebi taraflar arasındaki sözleşmeden, haksız fiilden, sebepsiz zenginleşmeden veya vekaletsiz iş görmeden kaynaklanabilir.

2.2.5.2.1. Hakkın Kaynağı Bakımından Farklılıklar

Sigorta Hukuku'nda yer verilen halefiyete dayalı rücu hakkı ile genel hükümlere göre rücu arasında bir çok farklılık mevcuttur. Bu farklılıkların başında hakkın kaynağı bakımından doğan farklılıklar gelmektedir. Sigorta Hukuku'nda özel olarak TTK'da düzenlenen halefiyet, kaynağını kanundan almaktadır ve bu bakımdan kanuni halefiyet niteliğindedir. Sigortacının halefiyeti, sigorta tazminatını ödediğini ispat etmesiyle

Şekil 2 : Sigorta Hukukunda Halefiyete Dayalı Rücu İlişkisi

birlikte, kanuni düzenleme gereği mahkeme kararı, karşı tarafın rızası vs. gibi başka hiçbir duruma gerek kalmaksızın gerçekleşir.

Genel hükümlere göre rücu hakkı ise kaynağını, taraflar arasındaki sözleşmeden, haksız fiilden, sebepsiz zenginleşmeden veya vekaletsiz iş görmeden alabilir. Türk Borçlar Kanunu'nda rücu hakkı müteselsil sorumluluk TBK (md 62, 167, 66 ve kefalete ilişkin borçlar TBK md 587, 596 ayrıntılı olarak düzenlenmekle beraber sair maddelerde yer almıştır.

2.2.5.2.2. Hakkın İspatı Bakımından

Sigorta Hukuku'nda kanuni halefiyet dolayısıyla sigortalısının zarar veren üçüncü kişilere karşı sahip olduğu dava hakkına halef olan sigortacının, kanuni halefiyet hakkını kullanabilmesi için sigorta tazminatını ödediğini ispat etmekten başka bir yükümlülüğü yoktur. Rücu hakkı sahibinin ise, bu hakkı kullanabilmesi için alacaklıya ifada bulunduğunu ispat etmesi yeterli olmayıp rücu hakkının sözleşme, haksız fiil, sebepsiz zenginleşme, vekaletsiz iş görme veya vekalet akdi vs. gibi hukuki sebebinin de ispat edilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan halefiyet hakkı, rücu hakkı bakımından daha geniş imkanlar sağlamaktadır⁸⁶.

Halefiyet ile rücu arasındaki ispat yükü ve hakkın kaynağı bakımından farklılıkları açıklayan Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2015/3892 E. , 2018/1554 K. sayılı karar içeriği;

“Halefiyet ve rücu hakkı zarar görenin (alacaklının) tatmin edilmesine yönelik birbiri ile çok yakından ilgili iki hukuksal kurum olarak görülmektedir. Nitekim her ikisinde de başkalarına ait borcu yerine getiren kişinin, asıl borçluya karşı bir alacak elde etmesi ve bu hakka dayanarak borçludan bir istemde bulunması bu sonucu doğrulamaktadır.

Bununla birlikte halef olan kişi rücu hakkı olan kişiye nazaran daha geniş imkanlara sahiptir. Rücu hakkı olan kimse, bu hakkını kullanabilmek için sadece alacaklıya ifada bulunduğunu ispatla yetinmez ayrıca rücu esas teşkil eden sebepsiz

⁸⁶ KILIÇOĞLU, Halefiyet ve Rücu, s.397

zenginleşme, vekaletsiz iş görme veya vekalet akdi gibi hukuki sebeplerden birinin varlığını da ispat etmelidir. Halefîyette ise ödemede bulunan kimse kural olarak sadece ödemeyi ispat etmekle yetinir (Kılıçoğlu A., *Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefîyet ve Rücu*, AÜHFD, Yayın Tarihi: 1974, Sayı: 1, Cilt: 31, s.391).

Halefîyet hâlinde borcu yerine getiren kişi alacaklının yerine geçerek aynen alacaklının konumuna sahip olur. Ancak bir borcu yerine getiren kimsenin alacaklının haklarına halef olabilmesi için halefîyetin kanunda açıkça öngörülmüş bulunması gerekir. Kanunda açıkça öngörülmediği sürece bir halefîyetin doğması mümkün değildir. Halefîyet kanunda belirtilmiş hâllerde doğar. Diğer bir anlatımla halefîyet hâlleri sınırlı sayıda olma (numerusclausus) kuralına bağlıdır.”⁸⁷ şeklinde olup halefîyet hakkı ile rücu hakkı arasındaki farklılıklar Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun kararı ile de tespit edilmiştir.

2.2.5.2.3. Yeni Bir Hakkın Doğması Bakımından

Halefîyet halinde, borçlunun ifası ile birlikte alacak hakkı sahibinden alacaklıyı tatmin eden üçüncü kişiye geçen bir hak söz konusudur ve halefîyet hakkı sahibi, alacaklının var olan alacak hakkına onun yerine geçerek halef olmaktadır. Bu bakımdan yeni bir hak doğumu söz konusu değil bilakis var olan, alacaklıya ait bir hakkın borçluya geçmesi söz konusu olmaktadır. Bu nedenle alacağın türü değişmediğinden var olduğu şekliyle halefîyet hakkı sahibine geçmesi sebebiyle işlemeye başlamış olan zamanaşımı süresi, alacak halefe geçtiğinde de işlemeğe devam edecektir. Genel hükümlere göre rücu hakkında ise alacak hakkından bağımsız, rücu hakkı sahibinin şahsında doğan yeni bir hak doğacağından bu yeni doğmuş olan alacak hakkının doğumundan itibaren zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır⁸⁸.

Halefîyet kurumunda yeni bir hakkın doğumu mevzu bahis olmayıp, zaten var olan bir alacak hakkının yer değiştirmesi söz konusu olduğundan alacakla birlikte alacağına bağlı olan kefalet ve rehin hakkı gibi fer’i haklar da halefîyet hakkı sahibine geçmektedir. Genel hükümlere göre rücu hakkında ise, taraflar arasında var olan alacak hakkından

⁸⁷ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 2015/3892 E.,2018/1554 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T.28.10.2019

⁸⁸ KILIÇOĞLU, Kanuni Halefîyet, s.13

bağımsız yeni bir hak doğumu söz konusu olduğundan alacağa bağlı fer'i hak ve yetkilerin yeni alacak hakkı sahibine geçmesi mümkün değildir⁸⁹.

2.3.Miras Hukuku'nda Halefiyet

Miras Hukuku'nda mirasın kazanılması bakımından doktrinde külli halefiyet ilkesi, cüz'i halefiyet ilkesi ve özel halefiyet ilkesi olmak üzere birden çok halefiyet türü bulunmaktadır. Türk Miras Hukuku'nda ise mirasın kazanılmasında temel ilke olarak külli halefiyet ilkesi benimsenmiştir. Külli halefiyet ilkesi TMK md 599: "*Mirasçılar, miras bırakanın ölümü ile mirası bir bütün olarak, kanun gereğince kazanırlar.*" şeklinde yapılan düzenleme ile kabul görmüş ve mirasın külli olarak tüm bir şekilde aktif ve pasifleriyle beraber mirasçuya geçeceği kabul edilmiştir.

2.3.1. Miras Hukuku'nda Halefiyet Türleri ve Tanımları

Miras Hukuku'nda mirasın intikali bakımından TMK 599. maddesinin kabulü ile ortaya çıkan iki önemli ilkeden ilki kendiliğinden iktisap ilkesi ve diğeri ise külli halefiyet ilkesidir⁹⁰.

Kendiliğinden iktisap ilkesi, miras bırakanın ölümüyle terekede yer alan tüm hak ve borçların kendiliğinden ve ölüm anında mirasçılara geçmesidir Böylelikle mirasçı herhangi bir irade açıklamasına gerek kalmaksızın kanundan kaynaklanan bu ilke ile kendiliğinden hak kazanmaktadır⁹¹.

⁸⁹ OĞUZMAN/ÖZ, a.g.e., s.199

⁹⁰ Rona SEROZAN / Baki İlkay ENGİN, Miras Hukuku, 4. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014, s.79, s.82

⁹¹ Elif Ulusu KARATAŞ, Türk Miras Hukukunda Mirasın Kazanılmasında Halefiyet Türleri ve Türk Milletlerarası Özel Hukukundaki Yansımaları, İUHFM C. LXXIII, İSTANBUL 2015, S.358 , Necip KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Miras Hukuku, 3. Bası, Filiz Kitapevi, İstanbul 1987, s.592

2.3.1.1.Külli Halefiyet

Külli Halefiyet İlkesi, bir kimseye ait hakların yani terekenin, tüm olarak ve tek bir olayla, başka bir ifade ile götürü biçiminde ve üstelik de her bir hakkın devri için kanunun aradığı özel şartların gerçekleşmesi aranmaksızın başkasına geçmesi olarak doktrinde tanımlanmakta ve bu iki ilkenin miras bırakan tarafından devre dışı bırakılmayacağı belirtilmektedir⁹². Bu ilkeyle beraber mirasçılar, miras bırakanın ölümü ile birlikte terekede yer alan hak ve borçlara bir bütün olarak doğrudan doğruya sahip olmakta ve tereke üzerinde aynı bir hak iktisap etmektedirler⁹³. Bu bakımdan kanundan kaynaklı bu ilke kapsamında mirasçıya herhangi bir irade beyanı veya kanunda öngörülen özel iktisap şekillerine gerek olmaksızın terekeyi kazanma imkanı tanınmıştır.

2.3.1.2.Cüz'i Halefiyet

Cüz'i halefiyet ilkesi, doktrinde geniş anlamda mirasçılık kavramı içerisinde tanımlanmıştır ve külli halefiyet ilkesinin aksine miras bırakanın borçlarından sorumlu tutulmayan ve tereke üzerinde aynı bir hak iktisap etmeyen ölüme bağlı tasarruf yoluyla tereke üzerinde hak sahibi olabilen vasiyet alacaklılarını konu alır. Bu bakımdan Türk Hukuku'nda kural olarak kabul edilen külli halefiyetten farklı olarak, cüz'i halefler tam manada mirasçı olarak kabul edilmezler⁹⁴.

2.3.1.3.Özel Halefiyet

Miras hukuku açısından doktrinde var olan bir diğer halefiyet türü ise, özel halefiyet veya ayrı miras intikali ilkesidir. Terekeye dahil olan bazı mal veya hakların ayrı gruplar oluşturarak ve birbirinden bağımsız şekilde belirli bazı mirasçılara intikal etmesi olarak tanımlanabilir. Kaynağını Cermen hukukundan alan bu halefiyet türü külli halefiyet ilkesinin istisnası niteliğindedir. Keza, özel halefiyet kurumundan faydalanan kişiler, özel halefiyet gereği terekede yer alan ve diğer hukuki ilişkilerden ayrı intikal eden bu özel halefiyet ilişkisi üzerinde cüz'i halefiyetten farklı olarak tam bir miras hakkına sahiptirler⁹⁵. Bu halefiyet türüne örnek olarak; TTK'nın 1493. maddesi uyarınca

⁹² KARATAŞ, a.g.e., s.360

⁹³ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, a.g.e., s.41, s.53, s.595

⁹⁴ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, a.g.e., s.52, s.47

⁹⁵ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, a.g.e., s.42-43, KARATAŞ, a.g.e., s.357

sigorta ettirene verilen bir başka üçüncü kişi lehine yapılan hayat sigortası sözleşmeleri verilebilir. Üçüncü kişi lehine yapılan bu tür sigorta sözleşmelerinde lehtar, sigorta sözleşmesiyle kazanmış olduğu hakları, sigorta ettirenin ölümü ile birlikte terekeye dahil olmamasına ve mirasçı sıfatı kazanmamasına rağmen külli haleflerin iradesi dışında doğrudan kazanır⁹⁶.

Külli halefiyet kavramına ilişkin Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun vermiş olduğu 2017/2950 E. , 2019/320 K. sayılı karar içeriği; “ “Miras” ölen kişinin geride kalan malvarlığıdır. Teknik karşılığı “Tereke”dir. “Miras hakkı” (dar anlamda), belli bir süjeye bağlanan hakları içine alır. “Miras” terekenin mirasçılara geçişini anlatmak için kullanılır (Özta, s.545). Bir kimsenin ölümü ile terekesi onun mirasçılara geçer.

Mirasın intikalinde, mirasbırakanın bütün haklarının ve borçlarının mirasçıya geçmesi söz konusudur. Terekedeki haklar ve borçlar bir bütün (kül) olarak intikal eder. Böyle bir intikale külli halefiyet; böyle bir intikalle mirasçı olana da külli halef denir (Özta, s.547).

Diğer bir anlatımla, külli halefiyet; bir kimseye ait malvarlığının parçalanmaksızın, tümüyle, alacak ve borçlarıyla birlikte ve tek bir hukuki işlemle başka bir kimseye geçmesidir. Böylece bu malvarlığına ait alacaklar, borçlar, taşınır ve taşınmaz tüm mallar tek hukuki işlemle devralana geçmiş olur.

Mirasbırakanın külli halefleri kanuni (yasal) mirasçılar veya atanmış mirasçılardır. Yasal mirasçılar, kanun koyucunun tayin ettiği, belirlediği mirasçılardır. Bunlar mirasçılık sıfatını mirasbırakanın arzusundan değil, doğrudan kanun koyucunun iradesinden almaktadır. Yasal mirasçılarının bir kısmını kanun koyucu, saklı paylı mirasçı olarak kabul etmiştir(Özta, s.549).

Atanmış mirasçılar, mirasta hak sahipliğini mirasbırakanın iradesinden alır. Bu tip mirasçılığın doğması için mirasbırakanın geçerli bir irade açıklaması mevcut olmalıdır(Özta, s.550).”

Atanmış mirasçının yasal mirasçıdan farkı, kanun gereği değil; bir ölüme bağlı

⁹⁶ SEROZAN/ENGİN, a.g.e., s.86,s.89, KARATAŞ Elif Ulusu, a.g.e., s.380

tasarrufla (miras sözleşmesi veya vasiyetname) mirasçı olarak belirlenmiş olmasıdır.”⁹⁷ şeklinde kurulan Hukuk Genel Kurulu içtihadı ile külli halefiyet ve mirasın kazanılması şekillerine ilişkin tespitlere yer verilmiştir.

2.3.2.Külli Halefiyetin Amacı

Külli halefiyet ilkesiyle birlikte mirasçılar terekeye tüm hak ve borçlarıyla beraber kanunda belirlenen başka herhangi bir iktisap haline gerek kalmaksızın, bir bütün/külli şeklinde halef olarak tereke üzerinde aynı hak sahibi olmaktadır.

Mirasçıların terekeyi iktisap etmesi bakımından külli halefiyet ilkesini benimseyen TMK madde 599 düzenlemesinde de külli halefiyet ilkesi ile kendiliğinden iktisap ilkesine yer verildiği görülmektedir.

Külli halefiyet ilkesi ve kendiliğinden iktisap ilkesi ile kanundan kaynaklı bir hak olarak mirasçıya herhangi bir irade beyanı veya kanunda belirlenen hakkın iktisabı için aranan özel şartların gerçekleşmesine ihtiyaç olmaksızın mirasçıya tereke üzerinde aynı hak talep etme imkanı verme amacı taşınmıştır. Böylelikle miras bırakanın ölümüyle birlikte tereke bir bütün olarak mirasçılara geçer ve böylece terekenin hukuki durumu açısından belirsizliğin kaldırılması ve tereke üzerindeki hak sahiplerinin kısa bir süre için dahi olsa belirsiz kalmaması amaçlanır⁹⁸. Keza külli halefiyet ilkesinde miras bırakanın ölümü ile tereke kendiliğinden mirasçılara geçeceğinden mirasçılar terekeye bir bütün olarak sahip olur ve böylece terekenin ayrıcalıklı olarak belirli kimselere tahsis edilmesi önlenerek mirasçılar arasındaki eşitliğin ve adaletin korunması amaçlanır. Aynı şekilde, tereke aktif ve pasifleriyle yani tüm hak ve borcun bir bütün olarak mirasçılara geçmesi nedeniyle miras bırakanın alacaklıları ve borçluların güvenliğinin sağlanması da amaçlanmıştır⁹⁹.

⁹⁷ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 2017/2950 E.,2019/320 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, E.T.29.10.2019 ; Bilge ÖZTAN, Miras Hukuku; sekizinci baskı; Turhan Kitabevi, Ankara, 2017, s.547-550

⁹⁸ KARATAŞ ,a.g.e., s.358-359

⁹⁹ Zahit İMRE/Hasan ERMAN, Miras Hukuku, 10. Bası, Der Yayınları, İstanbul 2014, s.10-11, SEROZAN/ENGİN, a.g.e., s.83-84, KARATAŞ, a.g.e. ,s.359

2.3.3.Külli Halefiyet İlkesi'nin Kapsamı

Türk Medeni Kanunu'nda da Miras Hukuku'nda külli halefiyet ilkesinin kapsamı TMK madde 599: “ *Kanunda öngörülen ayrık durumlar saklı kalmak üzere mirasçılar, mirasbırakanın aynî haklarını, alacaklarını, diğer malvarlığı haklarını, taşınır ve taşınmazlar üzerindeki zilyetliklerini doğrudan doğruya kazanırlar ve miras bırakanın borçlarından kişisel olarak sorumlu olurlar.*” şeklindeki düzenlemeyle belirlenmiş olup doktrinde külli halefiyet çeşitli yönleriyle açıklanmaktadır. Bu bakımdan külli halefiyet ilkesinin sağlamış olduğu durumların ilki miras bırakanın tüm malvarlığının aktif ve pasifleriyle (tüm hak ve borçlarıyla) külli halef olan mirasçılara geçmesi, bir diğeri ise; malvarlığı değerlerinin türüne, kaynağına ve mirasçılarının kimliğine göre özel halefiyet rejimleri uygulanmadan tek bir tereke için tek bir mirasçı veya miras ortaklığının olması ve son olarak kanunda öngörülen teslim, temlik veya tescil gibi özel şartlar aranmadan terekedeki tüm hak ve borçların bütün olarak mirasçılara geçmesi şeklinde açıklanabilir¹⁰⁰.

2.3.4 Sigorta Hukuku'nda Düzenlenen Halefiyet ilkesi ile Karşılaştırılması

Miras Hukuku'nda halefiyet ilkesi Türk Medeni Kanunu'nun 599. maddesinde düzenlenmiş olup külli halefiyet ilkesi benimsenmiştir. Bu bakımdan Türk Ticaret Kanunu'nda yer verilen kanuni halefiyet ilkesiyle Miras Hukuku'nda benimsenen külli halefiyet ilkesi karşılaştırılacaktır.

Sigorta Hukuku'nda halefiyet, sigortacının sigorta sözleşmesi gereğince sigorta kapsamında teminat altına almış olduğu rizikonun gerçekleşmesi sonucu oluşan sigortalıya ait zarar veren üçüncü kişiye dava açma ve alacak hakkının, sigortacının yapmış olduğu sigorta tazminatı ödemesi oranınca sigortacıya geçmesi hususudur ve sigortacı sigorta tazminatını ödemediğini ispat etmekten başka mahkeme veya karşı tarafın rızasına gerek olmadan sigorta alacaklısının haklarına halef olur. Sigorta Hukuku'nda halefiyet ilkesi kaynağını kanundan almaktadır. Keza TTK'nın ilgili maddelerinde de

¹⁰⁰ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, a.g.e., s41 ; KARATAŞ, a.g.e., s.360

Sigorta Hukuku'nda halefiyet ilkesine doğrudan yer verildiğinden kanuni halefiyet niteliğinde olduğu kabul edilmektedir.

Miras Hukuku'nda ise kanunda halefiyet kelimesi geçmemekle beraber TMK'nın 599. maddesi düzenlemesi gereği külli halefiyet ilkesinin kabul edildiği anlaşılmaktadır. Külli halefiyet ilkesiyle beraber mirasçılar, terekeden tüm hak ve borçlarıyla beraber kanunda belirlenen başka herhangi bir iktisap haline gerek kalmaksızın, bir bütün/küll olarak sorumlu olmakta ve miras bırakanın terekesi üzerinde aynı hak sahibi olmaktadırlar¹⁰¹.

Sigorta Hukuku'ndan kaynaklanan kanuni halefiyet ile Miras Hukuku'nda kabul edilen külli halefiyet arasında, her iki kurumda da halefiyet şartlarının oluşmasıyla birlikte ilgili hakların haleflere kanun gereği tarafların iradesinden bağımsız olarak geçmesi bakımından benzerlik bulunmaktadır. Keza, Sigorta Hukuku'nda kanunda tanımlanmış olan halefiyet hakkı sonucu sigortacı, sigorta tazminatını ödediğini ispat ederek başka mahkeme kararı veya karşı tarafın rızasına gerek kalmadan yani tarafların iradesinden bağımsız olarak halefiyet hakkını kazanır. Sigorta Hukuku'nda halefiyet hakkının kazanılması için halefiyet şartlarının oluşması yeterli olup halefiyet hakkına sahip olduğu bilinmese dahi halefiyet hakkı sonuç doğurur¹⁰².

Miras Hukuku'nda ise miras bırakanın vefatı ile birlikte terekede bulunan hak ve borçlar bir bütün olarak kanunda hakkın iktisabı için öngörülen temlik, teslim, tescil gibi kurumlara ihtiyaç olmadan doğrudan mirasçılara geçer. Bu bakımdan miras bırakanın ölümü ile birlikte mirasçılar, tereke üzerinde kendiliğinden ve doğrudan aynı hakka sahip olurlar. Terekeden sorumlu olmak istemeyen mirasçıların ise, terekenin kanun gereği hak ve borçlarıyla beraber bir bütün olarak kendiliğinden geçmesi ve kendi şahsi mal varlıklarıyla da sorumlu tutulmaları nedeniyle, daha sonradan mirasın reddi haklarını kullanarak bu hak ve yükümlülüklerden kurtulma imkanları da bulunmaktadır.

¹⁰¹ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, a.g.e., s.592

¹⁰² OĞUZMAN/ Öz, a.g.e., s. 206

Hakkın kaynağı bakımından her iki halefiyet türü de kanundan doğar. Sigorta Hukuku bakımından TTK'da halefiyet ifadesine yer verilmişken, Miras Hukuku bakımından TMK'nın 599. maddesi gereği külli halefiyet ilkesinin benimsendiği kabul edilir. Bu bakımdan her iki halefiyet türünün de kanundan doğduğu ve taraf iradelerinden bağımsız olarak kendiliğinden ve doğrudan sonuç doğurduğu izahtan varestedir.

Hakkın ispatı bakımından; Sigorta Hukuku'nda düzenlenen halefiyet ilkesi gereğince sigortacı, sigorta tazminatını ödediğini ispat etmekten başka bir ispat yükü altında değildir ve bu ödemenin ispat edilmesiyle birlikte sigortalının alacak hakkı sigortacıya geçer.

Miras Hukuku'nda ise mirasçılar, miras bırakanın ölümüyle birlikte tereke üzerinde kanunda hakkın iktisabı için aranan teslim, temlik, tescil gibi kurumlara ihtiyaç duymadan kanunen tereke içindeki tüm hak ve borçlar üzerinde bir bütün olarak aynı hak sahibi olurlar. Bu bakımdan külli halefiyet ilkesinde mirasçıların halef oldukları hak ve borçlar için kanunda öngörülen teslim, temlik, tescil gibi özel şartlar aranmaz¹⁰³. Bu nedenle uygulamada miras bırakanın vefatıyla birlikte külli halef olarak tereke üzerinde doğrudan aynı hakka sahip olan mirasçıların, miras bırakanın vefatından sonra mirasçı olduklarını gösterir nitelikteki mirasçılık belgesini (veraset ilamını), noterlerden veya Sulh Hukuk Mahkemesinden almaları, terekedeki hak ve borçlar üzerinde tasarruf yetkisini kullanabilmeleri açısından yeterlidir.

Miras Hukuku'ndaki külli halefiyetle, Sigorta Hukuku'nda düzenlenen kanuni halefiyet arasındaki bir başka fark ise yer değiştiren haklar bakımından ortaya çıkmaktadır. Sigorta Hukuku'nda sigortacının halefiyeti ile sadece sigortalının alacak hakkı sigortalıya geçmektedir. Genel hükümlere göre halefiyet bakımından da doktrinde halefiyetin borç ilişkisindeki bir alacak hakkını üçüncü şahsa geçirdiği, bu bakımdan sözleşmenin taraflarını değiştirmedeği vurgulanmaktadır¹⁰⁴.

Miras Hukuku'nda benimsenen külli halefiyet ilkesiyle ise, mirasçılara geçen hak tereke üzerindeki tüm haklar ve borçlardır. Bu nedenle mirasçılar, sadece terekedeki haklara değil borçlara da sahip olmaktadır.

¹⁰³ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, a.g.e., s. 41

¹⁰⁴ OĞUZMAN/ ÖZ, a.g.e., s. 206

2.4. Karayolları Trafik Kanunu Madde 95/2'ye Göre Rücu İmkânı ve Halefiyet

Zorunlu mali mesuliyet sigortası zarar sigortalarının dâli olan sorumluluk sigortalarındandır ve sigorta ettirenin, 3. kişilere karşı fiillerinden dolayı oluşan sorumluluğu nedeniyle mal varlığında oluşacak zararları teminat altına alması sebebiyle pasif ve Karayolları Trafik Kanunu madde 91 ile motorlu araç işletenlere mali mesuliyet sigortası yapma zorunluluğu getirilmiş olması sebebiyle zorunlu bir özel sigorta niteliğindedir. KTK madde 95/2 ile sigortacıya belirli hallerde sigortalısına karşı rücu imkânı tanınmış olup çalışmamız kapsamında da bu rücu hakkı ile TTK'da düzenlenen halefiyet hakkı arasında karşılaştırma yapılması amaçlanmaktadır¹⁰⁵.

2.4.1.Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortasının Tanımı

Trafik sigortası olarak da bilinen zorunlu mali sorumluluk sigortası, motorlu bir araç işletenin fiilleri dolayısıyla araç işletme sırasında, karayolunda bir kişiye veya mala zarar vermesi sonucu, zarar gören üçüncü kişilere karşı doğan sorumluluğunun, sigorta teminatı kapsamı kadar karşılanmasını sağlayan zorunlu ve pasif bir sorumluluk sigortası niteliğinde özel bir sorumluluk sigortasıdır¹⁰⁶.

Zorunlu mali mesuliyet sigortası KTK madde 91 vd. hükümlerinde düzenlenmiş olup 91. madde: “İşletenlerin, bu Kanununun 85 inci maddesinin birinci fıkrasına göre olan sorumluluklarının karşılanmasını sağlamak üzere mali sorumluluk sigortası yaptırmaları zorunludur” şeklinde yapılan düzenleme ile motorlu araç işletenlere bu pasif sorumluluk sigortası niteliğindeki sigortanın yaptırılması zorunluluğu getirilmiştir.

Yargıtay 17. Hukuk Dairesi vermiş olduğu 2016/5779 E. , 2019/1552 K. sayılı kararda Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortasının tanımına yer verilmiş olup iş bu karar;

“Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası; motorlu bir aracın karayolunda işletilmesi sırasında, bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına neden olması halinde, o aracı işletenin zarara uğrayan 3. kişilere karşı olan sorumluluğunu belli limitler dahilinde karşılamayı amaçlayan ve yasaca yapılması zorunlu kılınan bir zarar sigortası türü olduğu anlaşılmaktadır.

Motorlu araçların işletilme tehlikesine karşı, zarar gören üçüncü şahısları, korumak amacıyla getirilmiş olan bu düzenleme ile öngörülen sorumluluğunun bir kusur

¹⁰⁵ Tekin MEMİŞ, ‘Zorunlu Trafik Mali Mesuliyet Sigortasında Sigortacının Sorumluluğunun Niteliği Ve Sebepsiz Zenginleşme’ XX. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1. Baskı, Ankara, 2004, s.73 ; ÇÖRTOĞLU KOCA, a.g.e., s.60-61 ; KARASU, a.g.e., s.700

¹⁰⁶ Işıl ULAŞ, ‘Yeni Zorunlu Trafik Sigortası Genel Şartlarına Göre Bu Sigortanın Kapsamı, Teminat Türleri ve Özellikle Destek Teminatı’, Cilt:31, Sayı:2, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi,2015 s. 6 (Zorunlu Trafik Sigortası), KAYIHAN, Şaban, Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiyeti, s.1607

sorumluluğu olmayıp, sebep sorumluluğu olduğu; böylece araç işletenin sorumluluğunun sebep sorumluluğunun ikinci türü olan tehlike sorumluluğuna ilişkin bulunduğu, öğretide ve yargısal içtihatlarla kabul edilmektedir”¹⁰⁷ şeklinde tanıma yer verilmektedir.

Zorunlu mali mesuliyet sigortasıyla teminat altına alınana zarar, poliçe limitleriyle sınırlı olarak tazmin edilir ve sadece üçüncü kişilerin zararı bu sigorta türü kapsamında teminat altına alınır. Bu bakımdan üçüncü kişi sayılmayan sigortalının zararları bakımından ZMMS kapsamında sigortalının sorumluluğuna gidilemez.

ZMMS sigortalısının zarar gören üçüncü kişi sayılmayacağı ve bu nedenle sigorta şirketinin sorumluluğuna gidilemeyeceğine dair Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 2018/1545 E. , 2019/10 K. sayılı kararı;

“Davacının sağlık sigortacısı olduğu ve kazada yaralanan dava dışı ... , davalı ...Ş. tarafından trafik sigortası yapılan aracın sürücüsü olduğu; davacının rücuya konu ettiği tedavi gideri alacağına da anılan kazadaki yaralanmaya bağlı olduğu dosya kapsamından anlaşılmaktadır.

Davalı ...Ş'nin trafik sigortacısı olduğu aracın, davacının sigortalısı olan sürücü idaresinde kaza yaptığı; davacı sigortalısının yaralandığı ve davacının tedavi giderlerini sigortalısı yerine ödeyip bu suretle sağlık sigortacısı olduğu ... haklarına halef olduğu; davacının, sigortalısının halefi olarak ancak sağlık sigortacısı olduğu kişinin sahip olduğu haklara sahip olabileceği ve onun tazmin talebinde bulunabileceği kişilere rücu edebileceği; kaza tarihi itibarıyla geçerli olan Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartlarının A.1. maddesi uyarınca, zarar gören 3. kişi konumunda olmayan araç sürücüsünün (davacı sigortalısının) uğrayacağı zararları, sürücüsü olduğu aracın trafik sigortacısına yöneltemeyeceği açıktır.”¹⁰⁸ şeklinde olup sağlık sigortası kapsamında halefiyet hakkına sahip olan davacı sigorta şirketinin, yerine geçmiş olduğu sigortalısının ZMMS kapsamında üçüncü kişi sayılmaması nedeniyle, ZMMS sigortacısı davalının sorumluluğuna gidilemeyeceğine dair hüküm kurulmuştur.

¹⁰⁷ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2016/5779 E.,2019/1552 K.
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T. 30.10.2019

¹⁰⁸ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2018/1545 E.,2019/10 K.,
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> ,E.T. 02.11.2019

Tablo 4: Yıllara Göre Motorlu Kara Taşıt Sayısı ve Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası Poliçe sayısı

Yıllar	Motorlu Kara Taşıt Sayısı	KTKZMMS
2016	21 090 424	8.247.606
2017	22 218 945	8.571.157
2018	22 865 921	8.354.414
2019*	23 132 670	8.527.339

TÜİK, Motorlu Taşıt Sayısı ve ZMMS poliçe Sayısı, <https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909>, E.T. 18.11.2019

* 2019 Eylül ayı sonu itibariyle

Tablo 4’den de anlaşıldığı üzere motorlu kara taşıtı sayısı yıllara göre düzenli bir artış göstermekte iken araç miktarıyla orantılı olarak düzenli artış gösteren zorunlu mali mesuliyet sigortası poliçe sayısı ise 2018 yılı itibariyle dalgalanma göstermiştir.

2.4.2. Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortasının Amacı

Zorunlu mali sorumluluk sigortasında amaç, motorlu bir aracın karayolunda işletilmesi esnasında bir kimseye veya mala zarar veren motorlu araç işletenin üçüncü kişilere karşı vermiş olduğu zararın sigorta teminatı kapsamında tazmin edilmesidir. Böylelikle sigorta ettirenin malvarlığının azalması riskini teminat altına alınması amaçlanır. Zorunlu mali mesuliyet sigortasının sonucu olarak ise, trafik kazaları dolayısıyla üçüncü kişilerin uğrayacakları zararlar tazmin edilebileceği gibi, zarardan sorumlu olan araç işletenin de kaza riskine karşı ekonomik varlığını korunmuş olmaktadır¹⁰⁹.

Zorunlu mali mesuliyet sigortasıyla korunan menfaate ilişkin Yargıtay 10. Hukuk Dairesi’nin 2018/5702 E. , 2018/9907 K. sayılı kararı;

“sigorta şirketleri, işletenin veya şoförlerinin, kusurları ile neden oldukları olaydan dolayı doğan mali sorumluluklarının belirli limitle sınırlı olarak kefilidir. Bu nedenle de, zarar gören kişi, kendisine zarar veren aracı sigorta eden sigortacıya, zararının karşılığını alabilmek için başvurabilmektedir.

¹⁰⁹ ULAŞ, Zorunlu Trafik Sigortası, s. 6, KAYIHAN, a.g.e., s.1607

Bu sigorta ile asıl güvence altına alınan, sigorta ettirenin çıkarı olup; zarar verene karşı açılan davanın, onun hukuki ve mali sorumluluğunu güvence kapsamında yükümlenen zorunlu mali sorumluluk sigortacısına yöneltilememesi, zorunlu mali sorumluluk sigortası ile oluşturulan yapıya aykırı ise de, sigortalanan aracı kullanan sürücünün kusuruna dayalı olarak ve sürücüde (kendisinde) oluşan zarar nedeniyle sigortacı konumundaki sigorta şirketine yönelik istemde bulunulamayacağı da açıktır.”¹¹⁰ şeklinde karar içeriğine yer verilmiş olup ZMMS ile korunan menfaatin, zarardan sorumlu olan araç işletenin kaza sonucu üçüncü kişiler tarafından sorumluluğuna gidilmesi durumunda ekonomik varlığına yönelik oluşacak tehdidin teminat altına alınması olduğu ve bu bakımdan sigortalının üçüncü kişi sayılamayacağı belirtilmiştir.

Zorunlu mali sorumluluk sigortası ile her ne kadar sigorta ettirenin malvarlığının azalması riskinin teminat altına alınması dolayısıyla zarar görenin değil, sigorta ettirenin menfaati teminat altına alınmış olsa da zarar gören üçüncü şahsın da bu sigorta teminatı kapsamında korunması hedeflenmektedir¹¹¹.

Bu duruma ilişkin Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 2016/5779 E., 2019/1552 K. sayılı kararıyla vermiş olduğu kararda;

“Davacıların, ölenin salt mirasçısı sıfatıyla değil, destekten yoksun kalan üçüncü kişi sıfatıyla dava açtıklarına, ölüm nedeniyle doğrudan davacılar üzerinde doğan destekten yoksunluk zararının oluşumundaki kusurun davacılara yansıtılamayacağına; dolayısıyla araç sürücüsünün veya işletenin tam kusurlu olmaları halinde, desteğinden yoksun kalan davacıları etkilemeyeceğine; 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu ve... Yönetmeliği'ne göre, davalı ..., işletenin üçüncü kişilere verdiği zararları teminat altına aldığına ve olayda işleten veya sürücü tam kusurlu olsalar bile, destekten yoksun kalan davacılar da zarar gören üçüncü kişi konumunda bulunduğundan, davalı ...'nın sorumlu olacağına karar vermek gerekir (HGK'nun 15.6.2011 gün ve 2011/17-142 esas-411 karar, HGK'nun 22.2.2012 gün 2011/17-787 esas 2012/92 karar sayılı ilamları uyarınca).

Bu durumda mahkemece, talebin ...'nın sorumluluk kapsamında kaldığı gözetilerek, işin esası incelenip karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir.”¹¹² şeklinde hüküm kurulmuş olup sigortalının mirasçıları tarafından açılan destekten yoksun kalma tazminat davası bakımından mirasçıların, destekten yoksun kalan üçüncü kişi sayılacakları ve Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortasıyla üçüncü kişilerin zararlarının teminat altına alınması dolayısıyla destekten yoksun kalma davasında zarar gören üçüncü kişi olarak zararlarının teminat kapsamında kalacağı yönünde içtihat kurulmuştur.

¹¹⁰ Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, 2018/5702 E. , 2018/9907 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, E.T. 12.2019

¹¹¹ Tamer BOZKURT, Themis Ticaret Hukuku Cilt IV Sigorta Hukuku, 8. Baskı, Oniki Levha Yayınları, İstanbul,2014, s.182 , KAYIHAN, a.g.e., s.1607

¹¹² Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2016/5779 E., 2019/1552 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T. 13.11.2019

Tablo 5 : 01.01.2019-30.09.2019 Dönemlerine Ait Trafik Sigortası Ödenen Maddi Tazminat Tutarı İstatistikleri

Araç	Alt Branş Teminat Adet	Yazılan Primler	Sigortalılara / 3. Sahıslara Tazminat Ödemeleri	Sigortalılara / 3. Sahıslara Tazminat Ödenen Mağdur Sayısı	Dönem İçi Ödeme Yapılan Toplam Maddi Tazminat Mağdur Sayısı
1-Otomobil	8.889.309	5.704.795.401	2.194.654.057	513.694	583.249
2-Taksi	52.552	126.575.258	80.014.899	19.789	22.631
3-Minibüs (Sürücü Dahil 10-17 koltuk)	291.764	460.822.065	143.914.915	35.357	40.411
4-Otobüs (Sürücü dahil 18-30 koltuk)	95.971	219.903.256	90.016.280	21.852	24.314
5-Otobüs (Sürücü dahil 31 ve üstü koltuk)	21.117	120.960.306	32.551.020	7.492	7.991
6-Kamyonet	2.479.251	2.146.094.533	781.299.236	201.789	228.928
7-Kamyon	276.510	690.483.572	178.657.092	42.312	47.123
8-İş Makinası	35.252	21.011.505	7.126.082	1.671	1.922
9-Traktör	686.521	100.456.760	14.727.194	3.103	3.561
10-Römork	1.055	962.001	1.645.188	326	434
11-Motosiklet ve Yük Motosikleti	866.563	260.640.569	35.647.874	15.479	17.305
12-Tanker	13.353	17.152.245	5.756.801	1.170	1.392
13-Çekici	169.938	642.366.994	148.153.285	27.387	30.684
14-Özel Amaçlı Taşıt	34.563	65.800.904	16.908.403	4.697	5.108
15-Tarım Makinesi	4.615	1.186.126	220.313	27	33
TOPLAM	13.918.332	10.579.211.494	3.731.292.640	896.145	1.015.086

TSB, Motorlu Taşıtlar Sigorta İstatistikleri, <https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909>, E.T. 18.11.2019

Şeklinde verilen tablo incelendiğinde araç türlerine göre teminat adetleri, yazılan primler ve oluşan zarara ilişkin maddi tazminat ödemeleri ile mağdur sayısına ilişkin verilere dair bilgilere ulaşılmaktadır. Söz konusu dönem göze alındığında sigortacının trafik sigortası kapsamında yapmış olduğu tazminat ödemeleri miktarları görülmekle birlikte, sigortacının zarar gören üçüncü şahıslara karşı yapmış olduğu tazminat ödemeleri için halefiyet kuralı uyarınca kendi sigortalısına rücu etme imkanı bulunmamaktadır. Fakat kanun koyucu, KTK madde 95/2 hükmü ile kanunda aranan

şartların var olması durumunda, sigortacının kendi sigortalısının sorumluluğuna gidebilmesi imkanını düzenlemiştir.

2.4.3. Karayolları Trafik Kanunu md.95/2 ile TTK md.1472'nin Halefîyet Kavramı Bakımından Karşılaştırılması

Zorunlu mali sorumluluk sigortasında sigortacı, sigorta ettirenin kendi kusuruyla motorlu aracı işlettiği sırada üçüncü kişilere vermiş olduğu zararı tazmin ettiği için sigortacının, kusurlu olarak zarara sebep olan sigorta ettirenin yerine geçme imkanı yoktur. TTK madde 1472'de düzenlenen halefîyet kurumunda ise sigortacı, sigortalı kusurlu olarak zarara sebep olsun veya olmasın sigorta teminatı kapsamında oluşan zararı tazmin eder. Fakat, sigorta teminatı kapsamında oluşan zarar üçüncü kişinin kusuru sebebiyle gerçekleşmişse sigortacı, sigortalıya ifa etmiş olduğu sigorta tazminatı oranında sigortalının zarar veren üçüncü kişilere karşı sahip olduğu dava ve alacak hakkına halef olur.

Bu durumda TTK madde 1472 açısından, rizikonun gerçekleşmesi sonucu oluşan zararlar bakımından sigortacının kendi sigortalısının kusurlu olması durumunda halefîyet hakkı ya gündeme gelmez veya birlikte kusur olması durumunda ise, kusur oranları gözetilerek üçüncü kişinin müterafik kusuru çerçevesinde sigortacı halefîyet hakkını kullanır. Zorunlu mali sorumluluk sigortası bakımından ise sigortacının, kusurlu olarak üçüncü kişi aleyhine zarara sebep olmuş sigortalının yerine geçme imkanı olmamasına rağmen kendisine kanunda belirlenen bazı durumlarda kusurlu olan sigortalısının sorumluluğuna gitme hakkı tanınmıştır. KTK md 95/2 ile sigortacıya tanınan bu hak yönünden sigortacı, halefîyetten farklı olarak sigortalı yerine geçerek sigortalının alacak hakkına halef olmaz, aksine sigortacı kanunda belirlenen bazı şartların gerçekleşmesi durumunda kusuru sebebiyle sigortalının sorumluluğuna gitme hakkını elde eder¹¹³. KTK madde 95/2: *“Sigorta sözleşmesinden veya sigorta sözleşmesine ilişkin kanun*

¹¹³ KAYIHAN ,a.g.e., s.1608 ; KILIÇOĞLU, Halefîyet ve Rücu, s. 424. ; Aziz Serkan ARSLAN, Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasından Doğan Rücu Davaları, TBB Dergisi, 88. Sayı , 2010, s. 221-222 ; ÇÖRTOĞLU KOCA, a.g.e., s.60-62

hükümlerinden doğan ve tazminat yükümlülüğünün kaldırılması veya miktarının azaltılması sonucunu doğuran haller zarar görene karşı ileri sürülemez.

Ödemede bulunan sigortacı, sigorta sözleşmesine ve bu sözleşmeye ilişkin kanun hükümlerine göre, tazminatın kaldırılmasını veya azaltılmasını sağlayabileceği oranda sigorta ettirene başvurabilir” şeklinde yapılan düzenleme ile sigortalının kendi kusuru sonucu ortaya çıkan üçüncü kişilere vermiş olduğu zararın tazmini için, sigortacının kanunda belirtilen bazı hallerin gerçekleşmesi durumunda kusurlu sigorta ettirenine rücu edebileceği fakat bu durumları zarar gören üçüncü kişiye karşı ileri süremeyeceği belirtilmiştir.

2.4.3.1.ZMMS Genel Şartları Kapsamında Sigorta Ettirene Rücu Şartları

Karayolları Trafik Kanunu Madde 95/2’de belirtilen ve sigortacının ödemiş olduğu tazminat oranında sigorta ettirene rücu edebilmesi için tazminatın kaldırılmasını veya azaltılmasını sağlayabilecek olan durumlar, Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası Genel şartlarının B.4 maddesi ile düzenlenmiştir¹¹⁴.

B.4. Zarar Görenlerin Haklarının Saklı Tutulması Ve Sigortacının Sigortalıya Rücu Hakkı:

Sigortalıya başlıca şu nedenlerle rücu edilir:

- a) *“Tazminatı gerektiren olay, sigortalının veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kasti bir hareketi veya ağır kusuru sonucunda meydana gelmiş ise”*

Kaleme alınan bu düzenlemede sigortacının, zarar gören üçüncü kişiye karşı ödemiş olduğu tazminat oranında sigorta ettirene rücu edebilmesi için şartlar büyük ölçüde kısıtlı tutulmuş ve sigortalının kastı veya kasta yakın ağır kusuru aranmıştır. Bu bakımdan sigortalının motorlu araç işletme sırasında

¹¹⁴ Başbakan Yardımcılığı Hazine Müsteşarlığı 29355 sayılı Tebliği, 14.05.2015 tarihli Tebliği, KARAYOLLARI MOTORLU ARAÇLAR ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI GENEL ŞARTLARI madde B.4.

tam kusurlu olarak yapmış olduğu dikkatsiz ve tedbirsizce kurallara ve yasaklara aykırı davranma fiillerini oluşturan; hatalı sollama, kırmızı ışıktaki durmama, mucurlu yolda hızını kesmeme gibi davranışları dahi kasta yakın ağır kusur sayılamayacağından sigortacının sigorta ettirene rücu hakkı bulunmamaktadır.

Ağır kusurun tanımına ilişkin Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2017/1083 E. , 2019/26 K. sayılı kararı;

“Ağır kusur, yargısal kararlarda "aynı durum ve koşullar altında her mantıklı insanın göstereceği en ilkel (basit) dikkat ve özenin gösterilmemesi" şeklinde tanımlanmaktadır. Başka bir anlatımla ağır kusurda; hâl ve şartların yüklediği özen gösterme ve tedbir alma ödevlerine veya bir hareket tarzı emreden kurallara "tam bir aldırılmazlık" söz konusudur. Ağır kusur, bağışlanması kesinlikle olanaksız olan irade eksikliği esasına dayanır. Yargıtay'ın yerleşik uygulamalarına göre de ağır kusur kavramı bir özel hukuk kavramı olarak; kasıt olmamakla beraber kasta yakın bir kusurun varlığını ifade etmektedir...

Somut olayda da; araç taşınmasına izin verilen yük ile kendisine izin verilen saatlerde yola çıkmış, eskort, uyarıcı ışık gibi gerekli olan güvenlik önlemlerini kendisi aldığı gibi, varsa gerekli olan diğer önlemlerin alınması için de ilgili kolluk birimlerine müracaatta bulunmuş, kavşağa gelmeden aracını durdurmuş ve eskort eşliğinde karşıdan gelen araç durdurulmaya çalışılmıştır. Hükme esas alınan bilirkişi raporunda davalı sürücü %100 kusurlu kabul edilmiştir. Bu kusur şekli de ağır kusur veya kast olarak nitelendirilemeyeceğinden davacı sigortacı Genel Şartların B.4.a maddesine dayanarak da rücu tazminat talebinde bulunamayacaktır.

Bu durumda davacı sigortacı tarafından, Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın B.4.a ve B.4.e maddelerine dayanılarak açılan davanın, rücu koşullarının bulunmaması nedeni ile

reddine karar vermek gerekirken, mahkemece hatalı değerlendirme ve yanlışlı gerekçe ile davanın kabulüne karar verilmiştir.”¹¹⁵ şeklinde verilen Hukuk Genel Kurulu Kararında, %100 kusurun ağır kusur olarak değerlendirilememesi dolayısıyla sigortacının rücu hakkının doğmamış olduğu yönünde hüküm kurulmuştur.

Sigorta ettirenin ağır kusuru veya kastının tespit edilmesi durumunda sigorta ettirene rücu edilebileceğine dair Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2016/11534 E. , 2018/4903 K. sayılı kararı;

“mahkemece, öncelikle davalı ...'in dava dışı sigorta ettirenin mi yoksa diğer davalı şirketin mi çalışanı olduğu tespit edilmeli, sigorta ettirenin çalışanı olduğunun anlaşılması halinde yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde ağır kusuru veya kastı ile zarara yol açmadığı takdirde davacının kendisine rücu edemeyeceğinin gözetilmesi, aksi halde kusuru oranında zarardan sorumlu olacağından kusur durumunun belirlenmesi için bilirkişi incelemesi yaptırılarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde eksik incelemeye dayalı olarak hüküm tesisi doğru olmadığından davacı vekilinin karar düzeltme istemlerinin kabulü ile Dairemizin 18.11.2013 tarih, 2013/3260 E- 2013/20723 K. sayılı kararının kaldırılarak yerel mahkeme kararının açıklanan nedenlerle davacı yararına da bozulmasına karar vermek gerekmiştir.”¹¹⁶ şeklinde olup sigorta ettirenin ancak ağır kusuru veya kastı durumunda sorumluluğuna gidilebileceğine dair hüküm kurmuştur.

Zorunlu mali mesuliyet sigortasıyla amaçlanan, sigorta primleri karşılığında sigortacının, sigortalının tam kusuruyla dahi üçüncü bir kişiye vermiş olduğu zararların tazmin edilmesidir. Bu nedenle sigortacıya ispat

¹¹⁵ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 2017/1083 E.,2019/26 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T. 13.11.2019

¹¹⁶ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 2016/11534 E.,2018/4903 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T.13.11.2019

külfeti de yüklenerek sigortacının kendi sigorta ettirenine rücu imkanı kısıtlı tutulmuştur¹¹⁷.

- b) “Tazminatı gerektiren olay, aracın ilgili mevzuat hükümlerine göre gereken ehliyetnameye sahip olmayan veya geçerliliğini yitirmiş sürücü sertifikasına sahip ya da ehliyetine geçici/sürekli el konulmuş kişiler tarafından sevk edilmesi veya trafik kurallarının ağır kusur ile ihlali ⁽⁹⁾⁽¹⁸⁾⁽²³⁾ sonucunda meydana gelmiş ise” (Değişik:RG-2/2/2016-29612)⁽¹⁾

Sigortacının kendi sigorta ettirenine rücu edebilmesi imkanı tanıyan bu düzenlemeye göre de trafik kurallarının ağır kusur ile ihlali aranmıştır. Keza, söz konusu bu düzenlemeyle sigortacının sigorta ettirene rücu edebilmesi için; somut olayda oluşan kaza ile ehliyetsiz araç kullanma arasında nedensellik bağı bulunması ve kazanın bu ihlal sonucu gerçekleşmesi gerekmektedir¹¹⁸.

Bu duruma örnek olarak Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 2016/8699 E. , 2019/3524 K. sayılı kararı;

“Mahkemece, iddia, savunma, toplanan delillere göre; biçerdöver sürücüsünün "G" sınıfı ehliyeti olması gerekirken "B" sınıfı ehliyetinin olması durumunun yetersiz sürücü belgesine sahip olduğunu gösterdiği, dosya içerisine alınan trafik bilirkişi tarafından düzenlenen raporda da biçerdöver sürücüsünün %100 oranında asli ve tek kusurlu olduğunun belirlendiği, bu itibarla zarar görene ödemede bulunan sigorta şirketinin ödediği sigorta bedeli kadar ve halefiyet prensibi gereği sigorta ettirene karşı rücu hakkının doğduğu, buna göre zararı tazmin eden sigorta şirketi açısından şartları oluştuğu kanaati ile motorlu aracın işletenine ve bağlı olduğu teşebbüs sahibine ödemiş olduğu tazminat bedeli için rücu edebileceği gerekçesi ile 9.800,00 TL rücu tazminatın ödeme tarihi olan 14/11/2013 tarihinden

¹¹⁷ KAYIHAN ,a.g.e., s.1610, Çelik Ahmet ÇELİK, Sigortacının İşletene Rücu Hakkı,

<http://www.tazminathukuku.com/arastirma-yazilari/sigortacinin-isletene-rucu-hakki.htm>, E.T: 20.07.2019

¹¹⁸ ÇELİK, a.g.m., <http://www.tazminathukuku.com/arastirma-yazilari/sigortacinin-isletene-rucu-hakki.htm>, E.T: 20.07.2019

*itibaren işleyecek reeskont avans faizi ile birlikte davalıdan alınarak davacıya verilmesine karar verilmiş ... usul ve yasaya uygun bulunan hükmün ONANMASINA”*¹¹⁹ yönelik vermiş olduğu karardan da anlaşıldığı üzere sigortacı, ZMMS Genel Şartlarının B.4. maddesinin 4. fıkrası kapsamında kalan ve sigortacının sigorta ettirene rücu imkanını veren hallerden, aracın ilgili mevzuat hükümlerine göre gereken ehliyetnameye sahip olmadan kullanılması maddesi kapsamında kaldığı ve dolayısıyla sigortacının kendi sigortalısına rücu imkanına sahip olduğunun Yargıtay uygulamalarıyla kabul edildiği anlaşılmaktadır.

c) *“Aracın, uyuşturucu madde veya ilgili mevzuatta belirlenen seviyenin üzerinde alkollü içki almış kişilerce veya aynı mevzuatta alkollü içki alamayacağı belirtilen kişilerce alkollü içki alınmak suretiyle kullanılması sırasında meydana gelen zararlar,”*

Sigortacının sigorta ettirene rücu imkanını tanıyan bir başka düzenleme ise, mevzuatta belirlenen miktarın üzerinde alkollü içki veya uyuşturucu içmiş kişilerin fiilleri sonucu oluşan zararı tazmin eden sigortacıya, kendi sigorta ettirenine karşı rücu hakkı verilmesidir. Bu hak kapsamında sigortacı, dolaylı(ihtimali) kast derecesindeki ağır kusurlu olarak kabul edilen sigortalısına karşı rücu imkanı bulunmaktadır. Doktrin ve Yargıtay Kararları bakımından söz konusu ihlalin mevcut olması durumunun, kazanın içki içilmesi sonucu gerçekleştiğinin yani nedensellik bağının varlığı için yeterli görülüp görülmeyeceği konusunda farklı görüşler mevcuttur¹²⁰.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2016/11013 E. , 2018/5845 K. Sayılı mevzuatta belirlenen miktarın üzerinde alkol tespit edilmesinin nedensellik bağının varlığı için yeterli olduğuna dair verilen karara karşı şerh düşülen karşı oy;

“Somut olayda, davacının taşıtan (üst taşıyıcı), davalı ...'in taşıyan ve davalı ... şirketinin ise ihtiyari taşıyıcı araç sorumluluk sigortacısı olduğu, ... içi taşıma sırasında davalı araç sürücüsünün 17.06.2010 tarihli tek taraflı kazası nedeniyle taşımaya konu

¹¹⁹ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2016/8699 E.,2019/3524 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T. 20.07.2019

¹²⁰ KAYIHAN ,a.g.e., s.1615-1617, ÇELİK, a.g.m., <http://www.tazminathukuku.com/arastirma-yazilari/sigortacinin-isletene-rucu-hakki.htm>, E.T: 20.07.2019

83.090,88 TL bedelli malın tamamının ziya olduğu konusunda bir ihtilaf bulunmamaktadır.

Yargılama sonunda mahkemece, davalı şirketin 70.000 TL poliçe limitiyle sınırlı, diğer davalının tüm hasar bedeli olan 83.090,88 TL alacak bedeli ile takip tarihine kadar işlemiş faiz yönünden itirazın iptaline karar verilmiştir.

Kararın davalı ... şirketi tarafından temyizi üzerine, Dairemizce yerel mahkeme kararı, “taşıyıcı araç sorumluluk sigortası genel şartları uyarınca sürücünün alkollü olması yeterli olduğundan, kazanın münhasıran alkolün etkisiyle meydana gelmesi şartı aranmadığından sigorta şirketi yönünden davanın reddine karar verilmesi gerektiği” gerekçesiyle bozulmuş, davacı tarafça karar düzeltme isteminde bulunulmuştur.

...poliçe özel şartlarındaki ilgili hüküm, tek başına sürücünün alkollü olması ve hatta kazanın münhasıran alkolün etkisiyle gerçekleşmesi halinde bile, sigorta tazminatının zarar gören üçüncü kişi (davacıya) ödenmesine engel değildir.

sigorta sözleşmesinin tarafları arasında görülecek davada dahi, poliçedeki “alkollü olarak araç kullanımı” tabirinin dikkatlice değerlendirilmesi gerekir. Bilimsel araştırmalara göre, sarhoşluk vermeyen bir çok ilaç kullanımı, hatta meyve suyu alımında ve daha bir çok gıdanın alımının dahi insan kanında bir miktar alkole rastlanmasına yol açabileceği gerçeği karşısında, kanda tespit edilen alkolün miktarı ve kana karışma sureti irdelenmeksizin, salt kanda her alkol tespiti halinde (somut olayda 0,18 promil) poliçenin geçersiz olacağı yönündeki düşüncenin de doğru olmadığı, ancak trafik güvenliğini tehlikeye sokacak miktar ve suretteki alkol alımlarının münhasıran poliçe hükmünün uygulanmasına yol açacağı kanaatindeyim.¹²¹ şeklinde verilen karşı oy ile sırf alkol kullanımını nedensellik bağının varlığı için yeterli gören Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin görüşüne karşı muhalefet şerhi eklenmiştir.

Yargıtay'ın sırf alkol kullanımını nedensellik bağının varlığı için yeterli gören kararlarına karşı rizikonun salt alkol kullanımını etkisiyle gerçekleşip gerçekleşmediği yani

¹²¹ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 2016/11013 E.,2018/5845 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, E.T. 16.11.2019

nedensellik bağıını arayan görüşleri de mevcuttur. Bu duruma örnek olarak Yargıtay 11.Hukuk Dairesi'nin 01.03.2007 tarihli, E. 2005/12112, K. 2007/3820 sayılı kararı;

“Davacı vekili, davalıya kasko sigortalı olan müvekkiline ait aracın trafik kazası sonucu uğradığı hasarın tazmin edilmediğini ileri sürerek tazminatın yasal faiziyle davalıdan tahsilini talep ve dava etmiştir. Trafik kaza tespit tutanağı düzenleyen trafik polis memurlarının da imzaladığı tutanakta, davacının acil sağlık ekibine tedavi olmak istemediği, bütün ısrarlara karşın alkol kontrolünü yaptırmadığı, ancak davranışlarından, konuşmasından ve araç içindeki alkol şişelerinden alkollü olduğunun anlaşıldığı belirtilmiştir.

Kolluk görevlilerin dinlenilmesi, sürücünün alkollülük durumunun araştırılması, kuruldan, kazanın meydana geldiği yer ve sigortalı aracın önde seyreden bir başka araca çarpması ile meydana gelen kazanın oluş biçiminde nazaran rizikonun salt alkol etkisiyle gerçekleşip gerçekleşmediği, böyle bir kazada başka bir etmenin rol oynayıp oynamadığı yolunda rapor alınması gerekir.

Mahkemece, kaza ve sigorta belgelerine, tanık anlatımlarına ve bilirkişi raporuna dayanılarak, sigortalı araç sürücüsünün alkollü olduğu savunmasının ispatlanamadığı, aracın hurda değerinin indirilmesinden sonra istenebilecek zararın (14) milyar TL olduğu gerekçesiyle davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir. Kararı, davalı vekili temyiz etmiştir.

Mahkemece aynı zamanda sigorta ettiren durumundaki davacı sürücünün kaza anında alkollü olduğu yolundaki savunmanın ispatlanamadığı, rizikonun sigorta güvencesi kapsamında kaldığı sonucuna varılmış ise de, bu sonuç yeterli bir incelemeye dayalı değildir.

Trafik kaza tespit tutanağı düzenleyen trafik polis memurlarının da imzaladığı 13.09.2004 tarihli tutanakta, davacının acil sağlık ekibine tedavi olmak istemediği, bütün ısrarlara karşın alkol kontrolünü yaptırmadığı, ancak davranışlarından, konuşmasından ve araç içindeki alkol şişelerinden alkollü olduğunun anlaşıldığı belirtilmiştir.

Bu durum karşısında, anılan tutanağı düzenleyen kolluk görevlilerin dinlenilmesi, sürücünün alkollülük durumunun araştırılması, nöroloji uzmanı hekim, sigorta ve hasar uzmanı bilirkişilerden oluşturulacak kuruldan, kazanın meydana geldiği yer ve sigortalı aracın önde seyreden bir başka araca çarpması ile meydana gelen kazanın oluş biçiminde nazaran rizikonun salt alkol etkisiyle gerçekleşip gerçekleşmediği, böyle bir kazada başka bir etmenin rol oynayıp oynamadığı yolunda rapor alınarak oluşacak uygun sonuca göre karar verilmek gerekirken, değinilen yönler üzerinde durulmadan davacı taraf tanıklarının anlatımları ile yetinilerek yazılı olduğu gibi hüküm kurulması doğru olmamıştır.

SONUÇ : *Yukarıda açıklanan nedenle, davalı vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile kararın davalı yararına BOZULMASINA, takdir edilen 500.00 YTL vekalet ücretinin davacıdan alınarak davalıya verilmesine, ödediği temyiz peşin harcın isteği halinde temyiz edene iadesine, 01.03.2007 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.”¹²² şeklinde olup kasko sigortalarında meydana gelen kazada rizikonun salt alkol etkisiyle gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespiti aranmıştır. Bu bakımdan Yargıtay’ın alkol kullanımı durumunda nedensellik bağının tespitinin gerekliliği konusunda içtihat birliğine varamadığı anlaşılmaktadır.*

ç) *“Tazminatı gerektiren olay, yolcu taşımaya ruhsatlı olmayan araçlarda yolcu taşınması veya yetkili makamlarca tespit edilmiş olan istiap haddinden fazla yolcu veya yük taşınması veya patlayıcı, parlayıcı ve tehlikeli maddeleri taşıma ruhsatı bulunmayan araçlarda, bu maddelerin parlama, tutuşma ve infilakı yüzünden meydana gelmiş ise,”*

KTK madde 65 ile de yasaklanan taşıma sınırı üzerinde yolcu alınması, azami yüklü ağırlığın veya izin verilen azami yüklü ağırlığın aşılması, gabari dışı yük yüklenmesi veya dingil ağırlıkları aşılabacak şekilde yük yüklenmesi gibi hususlar bu madde bakımından da *“yolcu taşımaya ruhsatlı olmayan araçlarda yolcu taşınması veya yetkili makamlarca tespit edilmiş olan istiap haddinden fazla yolcu veya yük taşınması”*

¹²²Yargıtay 11.Hukuk Dairesi’nin 01.03.2007 tarihli, E. 2005/12112, K. 2007/3820 sayılı kararı <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, E.T. 18.11.2019

olarak kabul edilmiş ve sigortacıya bu gibi ihlallerin varlığı durumunda ve nedensellik bağının da mevcut olması kaidesiyle sigorta ettirene rücu imkanı tanınmıştır.

İstiap haddinin aşılmasıyla ilgili olarak Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2017/1083 E. , 2019/26 K. sayılı kararının devamında ;

“KZMSS poliçesi genel şartlarının B.4.e maddesi göre ise, tazminatı gerektiren olay, yolcu taşımaya ruhsatlı olmayan araçlarda yolcu taşınması veya yetkili makamlarca tespit edilmiş olan istiap haddinden fazla yolcu veya yük taşınması veya patlayıcı ve tehlikeli maddeleri taşıma ruhsatı bulunmayan araçlarda, bu maddelerin parlama, tutuşma ve infilâkı yüzünden meydana gelmiş ise, bu takdirde de sigortacı üçüncü kişilerin bu sebeplerle oluşan zararlar karşılandıktan sonra kendi âkidi olan sigorta ettirene rücu edebilme hakkına sahip olacaktır (Ulaş, I: s:1034 vd.). Uygulamada bu konudaki uyumsuzluk genellikle istiap haddi ile ilgili olmaktadır.

Bu hâllerde de istiap haddinin aşılması ile riziko arasında uygun bir illiyet bağının mevcudiyeti şarttır. Sigortacının bu madde hükmünden yararlanabilmesi için istiap haddinden fazla yük taşınması ve istiap haddinden fazla yük taşınması hâlinin de münhasıran kazanın oluşumunda etken olması gerekmektedir.

Dosyanın incelenmesinde; İstanbul Büyükşehir Belediyesi Ulaşım Daire Başkanlığı/Toplu Ulaşım Hizmetleri Müdürlüğü'nün 06.04.2005 tarihli yazısı ile davalı şirkete ait ve plakalı araçlar ile 06.04.2009 ve 09.04.2009 tarihleri 10.00-16.00 ve 22.00-06.00 saatleri arasında, (22m-9m-8m) boyutlarında gemi bloğu taşınmasına izin verildiği, bu izin çerçevesinde polis ve jandarmanın bilgilendirildiği anlaşılmaktadır. Davaya esas kaza 09.04.2009 tarihinde ve saat 02.30'da meydana gelmiş ve taşınan bloğun 8.40m genişliğinde olduğu tespit edilmiştir. İzin 9m genişlik için verildiğinden istiap haddi aşılmadığı gibi kaza da münhasıran taşınan yük nedeniyle meydana gelmemiştir. Bu durumda davacı sigortacının Genel Şartların B.4.e maddesine dayanarak rücu en tazminat talebinde bulunamayacağı açıktır.”¹²³ şeklinde hüküm

¹²³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 2017/1083 E.,2019/26 K.,
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T. 16.11.2019

kurulmuş olup somut olayda istiap haddinin aşılmadığının tespit edilmesi nedeniyle sigortacının sigortalısına rücu edemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

d) “Sigortalının rizikonun gerçekleşmesi halinde bu genel şartların B.1. maddesinde belirtilen yükümlülükleri yerine getirmemesinden dolayı zarar ve ziyan miktarında bir artış olursa,”

Bu madde ile söz konusu genel şartların B.1.1. maddesinde belirtilen yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda, meydana gelen zararlarda artış olması söz konusuysa, neden sonuç ilişkisinin de varlığına bakılarak sigortacıya rücu imkanı getirilmiştir.

Bu bakımdan söz konusu genel şartların rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortalı ve/veya sigorta ettirenin yükümlülükleri başlıklı B.1. maddesindeki şu şartlara atıf yapılarak bu hususların varlığı durumunda sigorta ettirene rücu imkanı tanınmıştır;

“Sigortalı, rizikonun gerçekleşmesi halinde aşağıdaki hususları yerine getirmekle yükümlüdür:

a) Bu sözleşmeye göre, sorumluluğunu gerektirecek bir olayı, haberdar olduğu andan itibaren on gün içinde sigortacıya ihbar etmek, kendisine yöneltilen istemi ise, derhâl sigortacıya bildirmek,

b) Sigortalı değilmişçesine zararın önlenmesi, azaltılması, artmasına engel olunması veya sigortacının poliçeden doğan rücu haklarının korunabilmesi için, imkânlar ölçüsünde önlemler almak ve bu amaçla sigortacı tarafından verilen talimatlara uymak,

c) Rizikonun gerçekleşmesinden sonra, sözleşme uyarınca veya sigortacının istemi üzerine, rizikonun veya tazminatın kapsamının belirlenmesinde gerekli ve beklenebilecek olan her türlü bilgi ile belgeyi sigortacıya makul bir süre içinde sağlamak, ayrıca, aldığı bilgi ve belgenin niteliğine göre, rizikonun gerçekleştiği veya diğer ilgili yerlerde sigortacının inceleme yapmasına izin vermekle ve kendisinden beklenen uygun önlemleri almak ile sigortacının talebi üzerine, olayın ve zararın nedeni ile hangi hal ve şartlar altında gerçekleştiğini ve sonuçlarını tespiti, tazminat yükümlülüğü ve miktarı ile rücu hakkının kullanılmasına yararlı, elde edilmesi mümkün bilgi ve belgeleri gecikmeksizin vermek,

ç) Zarardan dolayı dava yolu ile veya başka yollarla bir tazminat talebi karşısında kaldığı veya aleyhine cezai kovuşturmayla geçildiği hallerde, durumdan sigortacıyı derhal haberdar etmek ve tazminat talebine ve cezai kovuşturmayla ilişkin olarak almış olduğu ihbarname, davetiye ve benzeri tüm belgeleri derhal sigortacıya vermek,

d) Sigorta konusu ile ilgili başka sigorta sözleşmeleri varsa sigortacılardan her birine rizikonun gerçekleştiğini bildirmek,

e) Maddi hasarlı trafik kazalarında motorlu aracı tutanak düzenlemek üzere güvenli bir yere çekmek.

*Belirtilen yükümlülüklerin ihlal edilmesi sebebiyle ödenecek tutar artarsa, zarar görenlere bu sebeple yapılan ödeme ihlaldeki kusuru nispetinde sigortalıdan rücu tahsil edilir*¹²⁴. Atıf yapılan bu düzenleme ile yükümlülüklerini yerine getirmeyen sigortalı veya sigorta ettirenin bu ihlal fiilleri sonucunda zararın artmasına sebep olmaları durumunda, nedensellik bağının da varlığı aranarak sigortacının sigorta ettirene rücu hakkı düzenlenmiştir.

- e) *“Tazminatı gerektiren olayın aracın çalınması veya gasp edilmesi sonucunda olması halinde, çalınma veya gasp edilme olayında sigortalının kendisinin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusurlu olduğu tespit edilirse,”*

Bu şart kaynağını kanun maddesinden almakla birlikte, motorlu araç işletenin aracın çalınması veya gasp edilmesinde kusurlu olması durumunda, nedensellik bağının da mevcudiyeti koşuluyla sigortacıya rücu hakkı verilmiştir¹²⁵.

KTK madde 107 : *“Bir motorlu aracı çalan veya gasp eden kimse işleten gibi sorumlu tutulur. Aracın çalınmış veya gasp edilmiş olduğunu bilen veya gereken özen gösterildiği takdirde öğrenebilecek durumda olan aracın sürücüsü de onunla birlikte müteselsilen sorumludur. İşleten, kendisinin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerden birinin, aracın çalınmasında veya gasp edilmesinde kusurlu olmadığını ispat ederse, sorumlu tutulamaz. İşleten, sorumlu olduğu durumlarda diğer sorumlulara rücu edebilir.”* şeklinde yapılan düzenlemeden kaynaklı olarak motorlu araç işletenin aracın çalınması veya gasp edilmesinde kusurlu olması durumunda sorumlu tutulabileceği ve bunun sonucu olarak zararın gerçekleşmesi durumunda sigortacının rücu hakkı doğduğu anlaşılmaktadır.

- f) *“Bedeni hasara neden olan trafik kazalarında sigortalının veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin, tedavi veya yardım amaçlı sağlık kuruluşuna gitme, can güvenliği nedeniyle uzaklaşma gibi zorunlu haller hariç olmak üzere, olay yerini terk etmesi veya kaza tutanağı, alkol raporu vb. kazanın oluş*

¹²⁴ Başbakan Yardımcılığı Hazine Müsteşarlığı 29355 sayılı Tebliği, 14.05.2015 tarihli Tebliği, KARAYOLLARI MOTORLU ARAÇLAR ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI GENEL ŞARTLARI madde B1.1.

¹²⁵ ÇELİK, a.g.m., <http://www.tazminathukuku.com/arastirma-yazilari/sigortacinin-isletene-rucu-hakki.htm>, E.T: 20.07.2019

koşullarına ilişkin gereken belgelerin düzenlenmesi yükümlülüğüne aykırı davranması halinde,”

Şeklinde kaleme alınan ve sigortacıya verilen sigortalıya karşı rücu hakkı için mevzuatla düzenlenen hallerden sonuncusu olan bu madde ile zorunlu haller haricinde motorlu araç işletenin olay yerini terk etmesi ve kazaya ilişkin sigortacıya rücu hakkı kazandırabilecek belgeleri düzenleme yükümlülüğüne aykırı davranması durumunda sigortacıya rücu hakkı doğmaktadır. Bu hak TTK'nın zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma yükümlülüğü başlıklı madde 1448'de de düzenlenmiş ve ZMMS genel şartlarında da sigortalıya yüklenen bu yükümlülüklerin ihlali durumunda nedensellik bağının da varlığı sonucu sigortacının rücu hakkı doğacağı belirtilmiştir.

Son olarak ZMMS genel şartları madde B.4.'ün son cümlesinde, yukarıda sayılan rücu sebeplerinin varlığında dahi sigortacının üçüncü kişilere verilen zararı karşılamak için başlatılan tazminat sürecini geciktiremeyeceği ve bu sebeplere dayalı olarak hak sahibinden bilgi belge talep ederek hakkı sürüncemede bırakma yoluna gidemeyeceği düzenlenmektedir.

KTK 95/2'ye göre sigortacıya verilen rücu hakkı için gerçekleşmesi gereken yukarıda bahsetmiş olduğumuz mevzuatta yazılı ve tüm bu hallerin varlığı durumunda sigortacıya, kasıt derecesinde veya kasta yakın derecede ağır kusurlu kendi sigortalısına karşı rücu imkanı tanınmıştır.

Sonuç olarak KTK made 95/2'de sigortacıya tanınan rücu hakkı teknik anlamda halefiyet hakkı olarak nitelendirilemez. Sigortalının halefiyet hakkında sigortacı, sigorta poliçesi kapsamında teminat altına alınan rizikonun gerçekleşmesi sonucu sigorta tazminatını öder ve bu ödemesi oranında sigortalının üçüncü kişiye karşı alacak hakkı tüm fer'ileriyle ve üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilecek olan zamanaşımı ve def'i savunmalarını kullanma hakkıyla beraber sigortacıya geçer. Bu bakımdan halefiyet hakkında sigortacı, sigortalının yerine geçmekte ve onun üçüncü kişilere karşı olan haklarına halef olmakta iken, KTK 95/2 bakımından sigortacıya verilen rücu hakkında ise sigortacı, mevzuatta belirlenen şartların varlığı durumunda kusurlu sigorta ettirene,

sigorta ettirenin üçüncü kişilere vermiş olduğu zararın tazmini kapsamında yapmış olduğu tazminat oranında, rücu etme hakkına sahip olur.

Tüm bu sebeplerle KTK md95/2 ile sigortacıya verilen rücu hakkında sigortacının alacak hakkına halef olmasının söz konusu olmayacağı anlaşılmaktadır. Keza, halefiyet kurumunda sigortacı, kendi sigortalısının kusurlu olması durumunda sigorta tazminatını öder ve halefiyet kurumu gündeme gelmez. Sigortalının kusuruyla birlikte üçüncü kişinin de kusurlu olması durumunda müterafik kusur gereği üçüncü kişinin kusuru oranında halefiyet hakkını kullanabilir. Halefiyet kurumunda KTK 95/2'den farklı olarak, sigortalının kasıtlı davranarak zarara yol açması durumunda TTK 1477/1 maddesi gereği sigortacının tazmin sorumluluğu doğmaz. KTK md95/2 kapsamında sigortacıya verilen rücu hakkında ise sigortacı, üçüncü kişinin zararını tazmin eder ve bu tazmini oranında kanunda aranan şartların varlığı durumunda kusurlu olan sigortalıya rücu etme hakkını elde eder. Keza doktrinde TTK. md. 1472'nin zarar sigortalarının aktif kısmına ilişkin bir düzenleme iken, KTK. m. 95/2'nin ise zarar sigortalarının pasif kısmına ilişkin bir düzenleme olduğu belirtilmektedir¹²⁶.

Birlikte kusura ilişkin Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 2016/11280 E. , 2019/6466 K. sayılı kararı;

“ Dava, trafik kazasından kaynaklanan sağlık sigorta poliçe kapsamında ödenen tedavi giderinin ve defin nakil giderinin rücuen tazmini istemine ilişkindir. Dava konusu kazada, davalıya trafik sigortalı araçta yolculuk yapan davacıya sağlık sigortalı yolcu ... 'nin kask kullanmadığı iddia edilmiştir. Çift taraflı meydana gelen kazaya ilişkin olarak alınan kusur raporunda davalı sigortalı şirketine trafik sigortalı araç sürücüsünün %85 oranında, davacıya sigortalı yolcunun ise kasksız vaziyette yolculuk yaptığı için %15 oranında kusurlu bulunduğu tespit edilmiştir. 6098 sayılı Borçlar Yasasının, "Tazminatın belirlenmesi" üst başlıklı 51/1 maddesi ile(818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 43.maddesi); Hâkimin, tazminatın kapsamını ve ödenme biçimini, durumun gereğini ve özellikle kusurun ağırlığını göz önüne alarak belirleyeceği hükme bağlanmıştır.

¹²⁶ KAYIHAN ,a.g.e., s.1622

Mahkemece; öncelikle davacıya sigortalı yolcu ...'nin trafik akışına ilişkin olarak kusursuz olduğu kabul edilerek daha sonra davacının uygun olmayan şekilde kasksız vaziyette yolculuk yaptığı hakim tarafından değerlendirilerek somut olayda BK. 44. maddesi (6098 sayılı TBK md.52. md.) gereğince tazminattan Dairemiz uygulamasına göre %20 oranında fakat davalı tarafından bu hususun temyiz nedeni yapılmadığı dikkate alındığında davacı lehine oluşmuş usuli kazanılmış hak uyarınca %15 oranında indirim yapılmasının gerekip gerekmediği hususunun tartışıldıktan sonra bir karar verilmesi gerekirken, bu hususun karar yerinde değerlendirilmemiş olması bozmayı gerektirmiştir.”¹²⁷ şeklinde verilen kararda, uygulamada halefiyet hakkı sahibi sigortacının, zarar veren üçüncü şahısla sigortalının birlikte kusurlu olması durumunda, sigortalının kusur oranı indirilerek tazminat hesaplaması yapılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Sigorta poliçesiyle teminat altına alınan zararın davalının tam kusuruyla meydana geldiği bir başka karar ise Yargıtay 20. Hukuk Dairesi'nin 2019/5317 E. , 2019/6787 K. sayılı kararı;

“Davacı vekili, davalının maliki olduğu dükkanın kombi tesisatında oluşan arıza nedeniyle sızan suların, davacı tarafından sigortalanan işyerinde hasara neden olduğunu, sigortalı yerde oluşan hasar karşılığı sigortalılarına 7.015,00 TL. hasar bedelini 18.06.2012 tarihinde ödediklerini, zarardan davalının sorumlu olduğunu belirterek fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla 7.015,00 TL'nin ödeme tarihinden işleyecek yasal faiziyle birlikte davalıdan tahsilini talep etmiştir. Mahkemece, iddia, savunma, yapılan yargılama ve toplanan delillere göre; davanın kabulü ile 7.015,00 TL. tazminatın 18.06.2012 tarihinden işleyecek yasal faiziyle birlikte davalıdan tahsiline karar verilmiş; hüküm, davalı vekilince temyiz edilmiştir. Dava; kullanıcının verdiği rahatsızlıktan kaynaklanan zarara karşılık ödenen sigorta bedelinin, zarara sebep olduğu ileri sürülen davalıdan halefiyet yoluyla rücuen tahsili istemine ilişkindir.

İncelenen dosya kapsamına, kararın dayandığı gerekçeye göre, yerinde görülmeyen

¹²⁷ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2016/11280 E.,2019/6466 K. , <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T. 16.11.2019 ;

temyiz itirazlarının reddi ile usul ve kanuna uygun olan hükmün ONANMASINA”¹²⁸ şeklinde olup zararın meydana gelmesinde tam kusuru bulunan davalı tarafın temyiz itirazları reddedilerek sigortacının, sigortalısına ödemiş olduğu sigorta tazminatı oranında sigortalısının haklarına halef olması sonucu zarar veren üçüncü kişilere karşı yönelmiş olduğu halefiyete dayalı rücu davasının onanmasına karar vermiştir.

3.BÖLÜM

SİGORTA HUKUKU'NDA HALEFİYETİN SONUÇLARI VE UYGULAMADA KARŞILAŞILAN PROBLEMLERİN YARGITAY KARARLARI İŞİĞİNDA ÇÖZÜMÜ

3.1. Sigortalı Bakımından Doğurduğu Sonuçlar

Sigorta Hukuku’nda halefiyet kurumuyla sigortalıya bazı hak ve yükümlülükler getirilmektedir. Halefiyet kuralı gereği sigortalının hakları; sigorta tazminatının tamamının veya bir kısmının ödenmesi açısından farklılık gösterebileceği gibi, sigortacının halefiyet hakkını kullanabilmesi için sigortalıya yüklenen yükümlülükler de farklılık göstermektedir.

3.1.1. Sigorta Hukuku’nda Halefiyet İlkesinin Sonucu olarak Sigortalının Sahip Olduğu Haklar Bakımından Durumu

Sigortalı sigorta poliçesiyle teminat altına alınan rizikonun gerçekleşmesi sonucu, kusurlu üçüncü kişilere karşı alacak hakkına ve sigorta sözleşmesi gereği teminat altına alınan zararın sigortacı tarafından tazmin edilmesini talep hakkına sahip olur. Sigorta Hukuku’nda halefiyet kurumuyla sağlanan ise; sigortalıya ait zarar veren üçüncü kişilere karşı alacak hakkına, sigortacının sigortalının zararını tazmin amacıyla ödemiş olduğu tazminat oranında halef olmasıdır. Böylelikle zenginleşme yasağı ilkesi sonucu olarak sigortacının zararın tamamını tazmin etmesi durumunda, sigortalının zarar

¹²⁸Yargıtay 20. Hukuk Dairesi’nin 2019/5317 E. , 2019/6787 K, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T. 16.11.2019

sorumlusu üçüncü kişiye karşı dava ve alacak haklarından oluşan talep hakkı tamamen sona erer¹²⁹.

Sigorta poliçesiyle teminat altına alınan zararın sigortacı tarafından kısmen giderilmesi durumunda ise, sigortacı tarafından giderilmeyen veya sigorta teminatı dışında kalan zararlar dolayısıyla sigortalının zarar veren üçüncü kişiye karşı talep ve dava hakkı devam etmektedir. Bu husus Sigorta Hukuku'nda halefiyet kurumunu düzenleyen TTK'nın ilgili maddesinde de kaleme alınarak sigortacının zararı kısmen tazmin etmesi durumunda, sigortalının kalan kısım dolayısıyla sorumlulara karşı sahip olduğu başvurma haklarını koruyacağı düzenlenmektedir¹³⁰.

Sigorta teminatına girmeyen veya poliçeyle teminat dışı bırakılan zararlar bakımından ise sigortacının sorumluluğu doğmaz. Bu duruma ilişkin Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2016/13904 E. , 2018/5401 K. sayılı kararı ile;

“..davacı tarafın taşımada kullanılan aracın şoförü hakkında güveni kötüye kullanma eylemini işlediği gerekçesi ile şikayette bulunduğu, ... sorumluluk sigortası poliçesinin teminat dışı haller başlıklı .../a maddesine göre sürücünün hileli, kasıtlı olarak veya ağır kusuru sonucunda sebep oldukları hasar ve ziyaların teminat dışı olduğu, kaldı ki 170 adet televizyon başkaları tarafından çalınmış ise, bu konuda sürücü tarafından resmi merciler önünde yapılmış bir şikâyetin bulunmadığı, eksikliğin makul, kabul edilebilir bir açıklaması mevcut bulunmadığı, poliçenin .../f maddesine göre şayet eksik bir teslim var ise eksik teslimin, yükün varma yerinde alıcısına veya temsilcisine ya da gümrüğe tesliminden önceki bir taşıma kesitinde resmi merciler tarafından tutulan bir zabıtla tevsik edilmesi şartı arandığı, fakat somut olayda televizyonlardaki eksikliğin varma yerinde tespit edildiği, bu teslimden önce eksikliği belgeleyen bir resmi zabıt mevcut bulunmadığı, dolayısıyla somut olayda zararın poliçenin .../f maddesi gereğince de teminat dışı olduğu, poliçenin .../r maddesince malların eksik teslim edilmesinin sebebi hırsızlık ise, varma yerinde malların tesliminden önce (özellikle sürücü tarafından) yapılmış bir şikâyet ve buna ilişkin bir tutanak söz konusu olması gerektiği, bu şekilde yapılmış bir şikâyetin de bulunmadığı, bu nedenlerle

¹²⁹ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.127

¹³⁰ KORKMAZ, a.g.e., s.257

hasarın poliçe kapsamında olmadığı gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiştir."¹³¹
şeklinde ilk derece mahkemesi tarafından kurulan hüküm onanmıştır.

3.1.2. Sigortalının Sigortacının Halefiyet Hakkını İhlalden Kaçınma Yükümlülüğü

Sigorta Hukuku'nda sigortalıya, sigortacının halefiyet hakkını ihlal etmeme yükümlülüğü getirildiği gibi sigortalı, sigortacının halefiyet hakkını korumaktan da sorumludur. Sigortalının bu yükümlülüğü TTK madde 1472/2'de açıkça ifade edilmiştir: *"Sigortalı, birinci fıkraya göre sigortacıya geçen haklarını ihlal edici şekilde davranırsa, sigortacıya karşı sorumlu olur."* şeklinde yapılan düzenleme ile sigortalıya, sigortacının halefiyet hakkını ihlal etmeme yükümlülüğü getirilmiştir.

Doktrinde sigortalının sadece ihlal etmeme yükümlülüğü altında olmadığı, aynı zamanda sigortalının sigortacının halefiyet hakkını koruma borcu altında da olacağı belirtilmektedir¹³². Sigortalının halefiyet hakkını koruma yükümlülüğü kanunla düzenlenmemiş olup ilgili fıkranın amaca uygun yorumundan ve sigorta ettirenin akdin kurulması ve sonrasında MK madde 2 gereği dürüstlük kuralı çerçevesinde hareket etme durumunda bulunmasından kaynaklı olarak bu koruma yükümlülüğü altına gireceği doktrinde belirtilmektedir¹³³.

Sigorta Hukuku'nda düzenlenen halefiyet hakkı, amacı bakımından sigortacıya sağlamış olduğu halefiyet ve rücu imkanları sayesinde, sigortacının riskini dağıtma imkanı vermesi dolayısıyla sigorta primlerinde düşüş sağladığından sigortalının kanunda düzenlenen ihbar ve beyan yükümlülüklerine uyararak sigortacının halefiyet hakkını ihlal edici davranışlardan kaçınması gerekmektedir¹³⁴.

Kanunda riziko gerçekleşmeden önce sözleşme öncesi ve sonrası için ve riziko gerçekleşikten sonra ise, tazminat ödemesi öncesi ve sonrasındaki durum için sigorta

¹³¹ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 2016/13904 E.,2018/5401 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , 17.11.2019

¹³² OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s. 131, KILIÇOĞLU, Halefiyet ve Rücu, s.419

¹³³ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s. 132

¹³⁴ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.130, s.138, KILIÇOĞLU, Halefiyet ve Rücu, s. 401

ettirene, sigortacının halefiyet hakkının korunması amacıyla beyan ve ihbar yükümlülükleri getirilmiştir. Bu ihbar yükümlülüklerine örnek olarak zorunlu mali mesuliyet sigortaları açısından, ZMMS Genel Şartlarının Sigortalının/Sigorta Ettirenin Sigorta Süresi İçinde İhbar Yükümlülüğü Ve Sonuçları başlıklı C.3. maddesi: *“Sigortalı/sigorta ettiren veya onun izniyle başkası, rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırıcı işlemlerde bulunursa yahut sözleşme yapılırken açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilmiş bulunan hususlardan biri gerçekleşirse derhâl; bu işlemler bilgisi dışında yapılmışsa, bu hususu öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde durumu sigortacıya bildirir. Sigortacı durumu öğrendiği andan itibaren 8 gün içinde prim farkının ödenmesi hususunu sigortalıya/sigorta ettirene ihtar eder.”* şeklinde olup zorunlu mali mesuliyet sigortalarında rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı bir hususun varlığı durumunda bunun en geç on gün içinde sigortacıya bildirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Keza, Kara Araçları Kasko Sigortası Genel Şartlarının Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Sigortalı ve/veya Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri başlıklı B.1. maddesinde ise sigortalıya, rizikonun gerçekleştiğini öğrendiği tarihten itibaren en geç beş iş günü içinde sigortacıya bildirimde bulunma yükümlülüğü getirilmiştir.

3.1.2.1.Riziko Gerçekleşmeden Önce Sözleşme Sırasında Sigortalıya Getirilen Yükümlülükler

Sigorta Hukuku’nda sigorta sözleşmesinden önce sigortalıya dürüstlük kuralı gereği ihbar yükümlülüğü getirilerek sigortacının halefiyet hakkını sınırlayan durumların TTK’nın 1435. Maddesi gereği sigortacıya bildirilmesi yükümlülüğü düzenlenmiştir.

“MADDE 1435- (1) Sigorta ettiren sözleşmenin yapılması sırasında bildiği veya bilmesi gereken tüm önemli hususları sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. Sigortacıya bildirilmeyen, eksik veya yanlış bildirilen hususlar, sözleşmenin yapılmamasını veya değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek nitelikte ise, önemli kabul edilir. Sigortacı tarafından yazılı veya sözlü olarak sorulan hususlar, aksi ispat edilinceye kadar önemli sayılır.” şeklindeki düzenleme ile sigorta ettirenin kusuru dolayısıyla söz konusu durumların varlığını bilmeden sigorta sözleşmesini kuran sigortacının rücu imkanlarının kısıtlanması nedeniyle hak kaybına uğraması dolayısıyla oluşan dürüstlük kuralına aykırı

durumların önlenmesi amaçlanmıştır. Keza, bu husus ilgili maddenin ikinci cümlesinde de belirtilmiş olup sigortacıya bildirilmeyen eksik veya yanlış bildirilen hususların sözleşmenin yapılmamasını veya değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek nitelikte olması durumunda önemli kabul edileceği belirtilmiştir. Bu bakımdan sigortalının beyan yükümlülüğü, sözleşmenin yapılmamasını veya değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek nitelikteki hususlarla sınırlıdır.

TTK 1435 maddesi son cümlesi gereği söz konusu beyan yükümlülüğü bakımından sigortacı tarafından sigortalıya soru listesi verilmesi durumunda aksi ispat edilinceye kadar yazılı ve sözlü sorulan soruları önemli nitelikte olacağı düzenlenmiştir. Keza, TTK madde 1436 ile de sigortacı tarafından sigorta ettirene cevap verilmesi için verilen listedeki sorular dışında kalan hususlar bakımından sigorta ettirenin kötü niyetle önemli bir hususu saklaması dışında sorumluluk yüklenemeyeceği de düzenlenmiştir. Sigorta ettirene getirilen yükümlülükler bakımından zararın önlenmesi amacıyla sigorta ettirenin tüm belge ve bilgileri sigortacıya vermesi de beyan yükümlülüğü kapsamında bulunmaktadır¹³⁵.

Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğüne aykırı davranışı TTK madde 1439'da düzenlenmiş olup bu durum sigortacının sözleşmeden cayma veya prim farkı isteme hakkına sahip olması sonucunu doğurmaktadır. Prim farkı talebinin on gün içinde kabul edilmemesi durumunda ise sözleşmeden cayılmış sayılacağı düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin devamında sigorta sözleşmesinin yapılmamasını veya değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek nitelikteki önemli sayılan hususun, sigorta ettirenin kusuru sonucu öğrenilememesinin veya sigorta ettirenin kendi düşüncesi dolayısıyla önem taşımadığı kanaatine varmasının durumu değiştirmeyeceği düzenlenmiştir.

Söz konusu maddenin devamı niteliğindeki TTK madde 1440'ta da sigortacıya 15 gün içerisinde sigorta ettirene başvurarak sözleşmeden cayma veya prim farkı talep etme hakkını sağlayacağı açıkça düzenlenmiştir. Keza TTK madde 1441'de ise sigorta ettirenin

¹³⁵ BOZER, a.g.e., s. 116 ; OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s. 147 ; ARĞILLI, a.g.m., s.88 ; Zehra ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar Görevi, Sigorta Hukuku Sempozyumları, İstanbul 2018, s. 157

kasıtlı olarak beyan yükümlülüğüne aykırı davranması durumunda sigortacıya rizikoyu taşıdığı süreye ait primlere hak kazanma imkanı da tanınmıştır.

Sigorta sözleşmesi sırasında beyan yükümlülüğüyle ilgili, Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 2015/17943 E. , 2018/8403 K. sayılı kararı;

“Mahkemece, iddia, savunma, toplanan delillere göre; Davacının aktif husumet ehliyeti bulunmadığından ve ölüme neden olan hastalığın sigortalı hasta tarafından bilinmemesinin hayatın olağan akışına uygun olmadığı, bankadan tüketici kredisi kullanılmasının hedeflenmesi nedeniyle kasten ... rahatsızlığının gizlendiği kanaati ile davanın reddine karar verilmiş; hüküm, davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir. Dosya içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına, davacı ... muris sigortalının banka kredisi borcunu kefil olarak ödemiş ve dava konusu poliçede dain-i mürtehin olan İNG Bank A.Ş. 01/11/2011 tarihli yazısında davacı ...'in söz konusu borcu ödediğinden davalı Sigorta şirketine karşı işbu davanın açılmasına muvafakat verdiği, buna göre davacı ...'in aktif husumet ehliyetinin varlığı anlaşılacakla mahkemenin davacının aktif husumet ehliyetinin bulunmaması nedeniyle davanın reddi yönündeki gerekçesi yerinde olmamakla birlikte; sigortalı murisin doğru ihbar yükümlülüğünü yerine getirmediği anlaşılıp mahkemece bu sebebin de davayı red gerekçesi olarak gösterilmesine göre, davacı vekilinin yerinde görülmeyen tüm temyiz itirazlarının reddiyle usul ve yasaya uygun bulunan hükmün ONANMASINA ve aşağıda dökümü yazılı 8,20 TL kalan onama harcının temyiz eden davacıdan alınmasına 01/10/2018 gününde oybirliğiyle karar verildi.”¹³⁶ şeklinde olup sözleşme sırasında hasta olduğunu bildirmeyen sigorta ettirenin beyan yükümlülüğüne aykırı davranması dolayısıyla tazminat hakkının doğmayacağı yönünde hüküm kurulmuştur.

Keza TTK madde 1438'de bildirilmeyen veya yanlış bildirilen bir hususun ya da olgunun gerçek durumu sigortacı tarafından bilinmesi halinde, ispat yükü sigorta ettirene

¹³⁶ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2015/17943 E.,2018/8403 K.,
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T. 09.10.2019

ait olacak şekilde sigortacının, sigortalının beyan yükümlülüğü ihlalini öne sürerek sözleşmeden cayamayacağı da düzenlenmiştir.

Sigortacının cayma hakkını kullanamayacağı haller ise TTK madde 1442’de kaleme alınmıştır. Bu maddeye göre; sigortacının cayma hakkının kullanılmasından açıkça veya zımnen vazgeçmesi durumunda, caymaya yol açan ihlale sigortacının sebebiyet vermesi durumunda ve sigortacının, sigorta ettirene yönelttiği sorulardan bazıları cevapsız bırakıldığı hâlde sözleşmeyi yapması durumunda cayma hakkını kullanamayacağı düzenlenmiştir.

3.1.2.2.Riziko Gerçekleşmeden Önce Sözleşme Sonrasında Sigortalıya Getirilen Yükümlülükler

Sigortacının halefiyet hakkının korunması ve ihlal edilmemesi amacıyla sigorta sözleşmesi sonucu teminat altına alınan riziko gerçekleşmeden önce sigortalıya getirilen yükümlülükler TTK 1444 maddesiyle düzenlenmiş olup sigorta ettirenin sözleşmenin yapılmasından sonra, sigortacının izni olmadan rizikoyu veya mevcut durumu ağırlaştırarak tazminat tutarının artmasını etkileyici davranış ve işlemlerde bulunamayacağı düzenlenmiştir.

İlgili maddenin ikinci fıkrası ise;

Madde 1444/2: “*Sigorta ettiren veya onun izniyle başkası, rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırıcı işlemlerde bulunursa yahut sözleşme yapılırken açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilmiş bulunan hususlardan biri gerçekleşirse derhâl; bu işlemler bilgisi dışında yapılmışsa, bu hususu öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde durumu sigortacıya bildirir*” şeklinde düzenlenerek, sigorta ettiren veya onun izni sonucu bir başka kişinin ihlal davranışında bulunması durumunda derhal, ihlalin bilgisi dışında yapılması ihtimalinde ise bu hususu öğrendiği tarihten itibaren sigorta ettirene on gün içinde durumu sigortacıya bildirme yükümlülüğü getirilmiştir.

Sigorta ettirenin sözleşme sonrasında yükümlülüğünü ihlal etmesi durumunda TTK madde 1445’de sigorta ettirene uygulanacak yaptırımlar düzenlenmiştir.

Düzenlenen yaptırım gereği, sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi sonrasında rizikonun gerçekleşmesi veya mevcut durumun ağırlaşması ihtimalini sigortacıya bildirmesi yükümlülüğünü ihlal etmesi durumunda sigortacıya bu durumu öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde sözleşmeyi feshetme veya prim farkı talep etme hakkı getirilmiştir. Keza, sigortacının prim farkının on gün içinde kabul edilmemesi halinde sözleşmenin feshedileceği düzenlenmiştir. Keza, ilgili kanunun devam fıkralarında süresinde kullanılmayan fesih ve prim farkı isteme hakkının düşeceği, değişikliklerin yapılmasından önceki duruma dönüldüğü takdirde ise fesih hakkının kullanılmayacağı düzenlenmektedir.

Yine sigorta ettirenin yükümlülüğünü ihmali sonucu rizikonun artmasına, sigortacının menfaati ile ilişkili bir husus, sigortacının sorumlu olduğu bir olay veya insanî bir görevin yerine getirilmesi gibi hususların neden olması durumunda sigortacının fesih veya prim farkı isteme haklarını kullanamayacağı belirtilmektedir.

Sigortacıya tanınan fesih hakkının kullanılmasından sonra, hüküm ifade edebilmesi için verilen süre içinde, rizikonun yapılan değişiklikle bağlantılı olarak gerçekleşmesi durumunda, sigortacı tarafından sigorta sözleşmesi gereği ödenecek tazminatın, ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oran dikkate alınarak hesaplanacağı ilgili kanunun son fıkrasında düzenlenmektedir.

3.1.2.3.Riziko Gerçekleştikten Sonra Sigorta Tazminatı Ödenmeden Önce Sigortalıya Getirilen Yükümlülükler

Sigorta Hukuku'nda halefiyet ile sigortacının hakkının ihlal edilmemesi amacıyla sigorta ettirene getirilen bir başka yükümlülük de rizikonun gerçekleşmesi durumunda bu hususun öğrenilmesinden sonra derhal sigortacıya haber verilmesidir¹³⁷. Burada amaç riziko gerçekleştikten sonra rizikonun sebep olduğu zararın artmasını önlemek amacıyla tedbir alınması olduğundan sözleşmeden önce beyan yükümlülüğünden farklılık gösterir. Bu husus TTK madde 1446'da düzenlenmiş olup ilgili maddenin ikinci fıkrasında ise; rizikonun gerçekleştiğine ilişkin bildirim yapılmaması veya geç yapılması durumu,

¹³⁷ Samim ÜNAN, Türk Ticaret Kanunu Taslağı'nın Sigorta Hukuku Başlıklı Altıncı Kitabı Hakkında Düşünceler, SHD, Özel S. 1, 2005 (Türk Ticaret Kanunu Taslağı) s. 161 ; KENDER, Sigorta sözleşmesi, s.298

ödenecek tazminatta veya bedelde artışa neden olmuşsa, kusurun ağırlığına göre, sigortacının ödeyeceği tazminattan veya bedelden indirim yapılması yoluna gidileceği düzenlenmiştir. İlgili maddenin üçüncü fıkrasında ise, sigortacının rizikonun gerçekleştiğini daha önce fiilen öğrenmesi durumunda bu yaptırım hükmünün uygulanmayacağına da yer verilmiştir.

3.1.2.3.1. Bilgi Belge Verme Yükümlülüğü

Sigortacının halefiyet hakkının korunması bakımından sigorta ettirene verilen bir diğer yükümlülük ise riziko gerçekleştiikten sonra teminatın kapsamının belirlenmesi için gerekli her türlü bilgi ve belgenin sigorta ettiren tarafından sigortacıya makul bir süre içerisinde verilmesi yükümlülüğüdür. Sigortacının üçüncü şahıslara karşı halefiyet hakkı sonucu rücu edebilmesi amacıyla sigorta ettiren, sigortalının alacak hakkının devamı niteliğinde olan ve halefiyet yoluyla tüm fer'ileriyle birlikte sigortacıya geçen alacak haklarının kaynağını oluşturan belge, bilgi ve ispat vasıtalarını teminatlarıyla birlikte sigortacıya verme yükümlülüğü altındadır. TTK madde 1447 ile düzenlenen bu yükümlülük ile rizikoyu ve tazminat kapsamını belirlemek için gerekli ve sigorta ettirenden beklenebilecek olan her türlü bilgi ve belgeleri sigortacıya makul bir süre içinde sağlanması amacı güdülmektedir.

Sigortacının halefiyet hakkının korunması amacıyla ilgili kanun hükmünde sigorta ettirene, rizikonun gerçekleştiğini ihbar etme veya diğer ilgili yerlerde sigortacının inceleme yapmasına izin vermek ve kendisinden beklenen önlemleri alma yükümlülüğü de yüklenmiştir. Söz konusu maddenin ikinci fıkrasında ise sigorta ettirene yüklenen bu yükümlülüklerin ihlal edilmesi sebebiyle ödenecek tutarın artması durumunda, kusurun ağırlığına göre sigortacı tarafından ödenecek tazminattan indirim yapılacağı düzenlenmiştir.

3.1.2.3.2. Zararı Önleme, Azaltma Ve Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Yükümlülüğü

Sigortacının halefiyet hakkının korunması amacıyla sigorta ettirene getirilen bir diğer yükümlülük ise; zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma yükümlülüğüdür. Sigorta ettirenin bu yükümlülüğü TTK madde 1448'de düzenlenmiş

olup “1) Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlarda, zararın önlenmesi, azaltılması, artmasına engel olunması veya sigortacının üçüncü kişilere olan rücu haklarının korunabilmesi için, imkânlar ölçüsünde önlemler almakla yükümlüdür.” şeklinde yapılan düzenlemeden de anlaşılacağı üzere rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlarda sigorta ettirene zararın önlenmesi, azaltılması, artmasına engel olunması veya sigortacının üçüncü kişilere olan rücu haklarının korunabilmesi için imkanlar ölçüsünde önlem alması gerektiği düzenlenmiştir.

İlgili kanun maddesinin devamında sigorta ettirenin, sigortacının talimatlarına olabildiğince uymak zorunda olduğu birden çok sigortacının varlığı ve bunların birbirlerine aykırı talimatlar vermeleri hâlinde ise, sigorta ettirenin, bu talimatlardan zararın azaltılması ve rücu haklarının korunması bakımından en uygun olanını dikkate alacağı düzenlenmiştir¹³⁸.

İlgili kanun maddesinin ikinci fıkrasında ise söz konusu yükümlülüğe uyulmaması durumunda sigorta ettirenin kusurunun ağırlığına göre, sigortacının ödeyecek olduğu tazminatta indirimle gidileceği düzenlenmiştir. Sigortalının zararı önleme, azaltma veya sigortacının rücu haklarını korumaya yönelik tedbirleri alma konusunda vermiş olduğu Yargıtay 17. Hukuk Dairesi’nin 2015/18399 E.,2018/8018 K. sayılı kararı;

“Mülga TTK'nin 1293.maddesinde; kara sigortaları bakımından sigorta ettirenin tedbir alma mükellefiyeti düzenlenmiştir. Buna göre sigorta ettiren zararı önlemeye ve hafifletmeye yarayacak tedbirleri almakla mükelleftir. Tedbirin alınmaması halinde anılan maddenin son fıkrasında mülga TTK'nun 1292/son fıkrasına atıf yapılmaktadır. Bu durumda ise sigorta ettiren gerekli tedbirleri almamış ise, eğer kasıtlı olarak bu şekilde davranmışsa sigorta tazminatını isteme hakkını yitirecek, kusuru ihmal derecesinde olursa, ihmalin ağırlığına göre sigortacının ödemekle yükümlü olduğu sigorta bedelinden indirimle gidilecektir. Benzer düzenleme yeni TTK'nun 1429 ve 1448.maddelerindedüzenlenmiştir.

Yapılacak iş, konusunda uzman sigorta, inşaat ve zarar gören mobilyadan

¹³⁸ BOZER, a.g.e., s.116

anlayan bilirkişi aracılığıyla gerekirse mahallinde keşif yapılması suretiyle, davacı tarafından sigortalanan işyerindeki su basmasının sebebi ekspertiz raporundaki iki su basmasına ilişkin saptamalarda değerlendirmeye alınarak tesbit edilmesi, bu tesbit sırasında TTK'nun 1293 1292/son (yeni TTK 1429 1448) maddelerinde dikkate alınarak zararın önlenmesi ve büyümesinde sigortalının kusuru olup olmadığının değerlendirilmesi ve olayın sadece depo malikinin sorumluluğunda olduğunun saptanması halinde giriş kat 1 ve 2 nolu bağımsız bölümlerinde bulunan sigortalı deponun davalılardan Hüseyin ..., ... ait olduğu ve taraf sıfatını aldıklarının da dikkate alınarak, zarar neden ve miktarının ne olduğu konusunda, eksper raporunu da irdeleyen, ayrıntılı, gerekçeli, denetime elverişli bir rapor alınarak, oluşacak sonuca göre karar verilmesinden ibarettir.

Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgular dikkate alınmadan eksik inceleme ve yetersiz bilirkişi raporuna dayanarak yazılı şekilde karar verilmesi de usul ve yasaya aykırıdır.”¹³⁹ şeklinde verilen karardan da anlaşılacağı üzere sigortalının rizikonun gerçekleşmesi durumunda; zararı önleme, azaltma ve gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü altında olduğu vurgulanmıştır.

Keza, sigortalı ile zarar veren üçüncü şahıs arasındaki hukuki ilişki bakımından zarar veren üçüncü kişinin talimatlara uymaması sonucu oluşan zarardan tam kusurlu olarak sorumlu olacağı yönünde Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2018/1009 E. , 2019/6702 K. sayılı kararı;

“Davacı vekili, müvekkili şirkete nakliyat emtea blok sigorta poliçesi ile sigortalı bulunan Kasar ve Dual Tekstil Sanayi A.Ş.'ye ait iplik emtiasının davalı şirket tarafından ... / ... plakalı çekici ve dorse ile Çorlu'dan ...'ya taşınması esnasında çalındığını, müvekkili şirketin bu nedenle sigortalısına 31.12.2013 tarihinde 134.122,00 TL hasar tazminatı ödediğini, davalı şirkete yapılan rücu taleplerinin neticesiz kalması üzerine, hasar tazminatını ödeyen müvekkilinin sigortalısının hukukuna halef olduğundan bu kanuni halefiyete dayanılarak davalı aleyhine icra takibi başlattığını, davalının yapılan icra takibine itirazı üzerine takibin durduğunu, davalı şirketin icra

¹³⁹ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2015/18399 E.,2018/8018 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T.09.10.2019

takibine yapmış olduğu itirazın haksız ve yerinde olmadığını ileri sürerek, itirazın iptaline ve davalı aleyhine %20'den az olmamak kaydıyla icra inkar tazminatına hükmedilesine karar verilmesini talep etmiştir.

Davalı vekili, davanın TT.K.'nın 1472 maddesindeki halefiyet ilkesine dayalı bir dava olması nedeniyle; davacı sigortacının dava dışı sigortalısının hakkı kadarına sahip olacağını, bu nedenle davacı ... bakımından davada uygulanması gereken zamanaşımı süresinin (1) yıl olduğunu, davaya konu maddi olayın teminat kapsamında olmadığını, sigortalı şirketin, müvekkili tarafından ismi bildirilen ... isimli kişiye malı teslim etmesinin gerektiğini, ancak malı kime teslim ettiğinin belli olmadığını, dava konusu eşyaların göndericisi tarafından taşıyıcıya teslim edilmiş olduğunun kabul edilemeyeceğini savunarak, davanın reddini talep etmiştir.

İlk Derece Mahkemesince, davacının TTK m.1472 ve TBK m.183 ve devamı hükümlerine göre sigortalısına halef olduğu, taşıma sürecinde gerçek gönderen Kasar ve Dual Tekstil firması olmasına karşın; TTK .m.868 hükmüne aykırı bir şekilde emir ve talimatlarla boşaltma adresi değişikliği yapıldığı hususları birlikte değerlendirildiğinde; taşıma sürecinde pervasızca-zarar meydana gelme bilinci içinde hareket edildiği, üç yıllık zamanaşımının uygulanacağı, davalı tarafın kusurundan bu olayın meydana geldiği, davacı sigortalının herhangi bir kusurunun bulunmadığı, dolayısıyla davalı tarafın meydana gelen zararın tamamından sorumlu olduğu gerekçesi ile davanın kabulüne karar verilmiştir.

Yapılan yargılama ve saptanan somut uyuşmazlık bakımından uygulanması gereken hukuk kuralları gözetildiğinde İlk Derece Mahkemesince verilen kararda bir isabetsizlik olmadığını anlaşılmasına göre yapılan istinaf başvurusunun HMK'nın 353/b-1 maddesi uyarınca Bölge Adliye Mahkemesince esastan reddine ilişkin kararın usul ve yasaya uygun olduğu kanısına varıldığından Bölge Adliye Mahkemesi kararının onanmasına karar vermek gerekmiştir.”¹⁴⁰ şeklinde verilen Yargıtay kararından da anlaşıldığı üzere zarar veren üçüncü kişinin TTK madde 868 gereğince, eşyanın teslim

¹⁴⁰ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2018/1009 E. , 2019/6702 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T.09.10.2019

edilmesi gereken yere ulaşmasından önce taşımanın sözleşmeye uygun olarak yapılamayacağına anlaşılması üzerine tasarruf hakkı sahibinden talimat alması gerekirken bu yükümlülüğüne uymaması sebebiyle tam kusurlu olarak zarardan sorumlu tutulduğu anlaşılmaktadır.

Kanun koyucu söz konusu TTK madde 1448 düzenlemesi ile rizikonun gerçekleştiği ya da gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlarda sigorta ettirene rücu haklarını koruma yükümlülüğü getirmişken, TTK madde 1472/2 düzenlemesi gereği ise halefiyet haklarının korunması yükümlülüğü getirilmiştir. Doktrinde üçüncü şahıslara ilişkin olan rücu haklarının korunması için gerekli düzenlemelerin TTK madde 1448 düzenlenmesinin konusu olmadığı, bunun sigortacının kanuni halefiyetine ilişkin maddede bu maddenin düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Kanuni Halefiyetin düzenlendiği TTK madde 1481 ve 1472 hükümleriyle de bu konuya ilişkin düzenleme yapıldığından TTK madde 1448 ile rücu haklarının korunmasına yönelik özel bir düzenlemenin gerekli olmadığı belirtilmektedir¹⁴¹.

3.1.2.4.Riziko Gerçekleştikten ve Sigorta Tazminatı Ödedikten Sonra Sigortalıya Getirilen Yükümlülükler

Sigorta Hukuku'nda sigortacının halefiyet hakkının korunması amacıyla düzenlenen ve sigortalıya getirilen bu yükümlülükler TTK'nın kanuni halefiyet hükümleri olan madde 1472/2 ve 1481/3 hükümleriyle düzenlenmiştir. Söz konusu maddeler bakımından sigorta sözleşmesiyle teminat altına alınan riziko gerçekleşmesi sonucu zarar oluşmuş, sigortacı tarafından zarar tazmin edilmiş ve halefiyet hakkı halefiyet şartlarının da oluşmasıyla birlikte kendiliğinden kazanılmıştır¹⁴². Sigortacı tarafından teminat altına alınan zararın tazmin edilmesinden sonra da sigortalının sigortacısına karşı; halefiyet konusu hakları korumak, sigortacının halefiyet hakkını ihlalden kaçınmak ve halefiyete ilişkin bilgi ve belgeleri sigortacısına vermek gibi yükümlülükleri devam etmektedir. Keza, kanuni halefiyet kuralı gereği sigortacıya geçen ana alacak hakkına bağlı fer'i alacak niteliğini taşıyan teminatların da sigortalı tarafından korunması gerekir. Aksi halde sigortalının kendi sigortacısına karşı, sigortacının

¹⁴¹ ÜNAN, Türk Ticaret Kanunu Taslağı, s. 145

¹⁴² ÜNAN, Türk Ticaret Kanunu Taslağı, s. 145

halefiyete dayalı rücu hakkını engellediği oranda sorumluluğunun doğacağı doktrinde kabul edilmektedir¹⁴³.

TTK'da yer alan sigortacının halefiyet hakkını koruyan düzenlemelerin veya sigortacının kanuni halefiyet hakkına ilişkin hükümlerin ihlal edilmesi durumunda sigortalının tazminat sorumluluğu doğmaktadır. Keza, doktrinde halefiyet hakkından habersiz zarar sorumlusu üçüncü kişinin iyi niyetle sigortalıya ödeme yapması durumunda sorumluluktan kurtulacağı¹⁴⁴, bu durumun sigortalı tarafından beyan edilmemesinin ise, sigortacının halefiyet hakkının ihlali olarak değerlendirileceği belirtilmektedir¹⁴⁵.

3.2.Sigortacı Bakımından Doğurduğu Sonuçlar

Sigorta sözleşmesiyle teminat altına alınan rizikonun gerçekleşmesi sonucu oluşan zararın tazmin edilmesiyle birlikte sigortacı, kanuni halefiyet hakkının sonucu olarak kendiliğinden sigortalı yerine geçerek sigortalının üçüncü kişilere karşı sahip olduğu alacak ve dava hakkına tüm fer'ileriyle beraber sahip olur. Halefiyet hakkına kanun gereği sahip olunur ve açılacak olan halefiyete dayalı rücu davası tazminat davası niteliğindedir¹⁴⁶.

Halefiyet yolu ile sigortacıya geçen hakkın kapsamı, asıl alacak olan tazminat alacağı ile beraber bu ana alacağın ferilerini teşkil eden faiz, teminat ve ana borca bağlanmış olan imtiyaz haklarından oluşur¹⁴⁷. Fakat halefiyete dayalı sigorta tazminat davalarında sigortacı, sigorta ettireninin sahip olduğu haklardan daha fazlasına sahip değildir. Bu kapsamda sigortacı, sadece sigorta ettirenin sahip olduğu tüm def 'i ve savunma itirazlarını ileri sürebilir¹⁴⁸.

Sigorta ettirenin tazminat alacağının hukuki temelini haksız fiilden, kanundan veya sözleşmeden kaynaklanması halefiyet hakkının sigortacıya geçmesi bakımından

¹⁴³ ULAŞ, Mal ve Sorumluluk Sigortaları, s.158-159

¹⁴⁴ ULAŞ, Mal ve Sorumluluk Sigortaları, s.160

¹⁴⁵ ÜNAN, Türk Ticaret Kanunu Taslağı, s.158

¹⁴⁶ ULAŞ, Sigorta Hukuku, s.245

¹⁴⁷ KAYIHAN, a.g.e., s.1604

¹⁴⁸ BOZER, a.g.e., s.113

fark doğurmaz fakat ispat yükü, zamanaşımı vs. gibi bazı durumlar bakımından sonuç doğurur. Sigorta ettiren ile zarara sebebiyet veren kimse arasındaki hukuki ilişki dolayısıyla ispat yükü kime aitse sigortacının açtığı tazminat davasında da ispat yükü o kişiye aittir. Örnek olarak, halefiyet hakkının hukuki temelini haksız fiil olması durumunda halefiyet kaynaklı tazminat davasında, ispat yükü zarar sorumlusunun kusurunu ve zararı ispat etmek açısından sigortacıya düşer. Zamanaşımı süresi bakımından da bu hukuki ilişkinin tabi olduğu zamanaşımı süresi halefiyet hakkı için geçerli olur¹⁴⁹. Keza, sigortalı ile zarar veren üçüncü kişi arasındaki asıl hukuki ilişkide sigortalıya ait hak düşürücü süre, kanuni halefiyet kuralı sonucu sigortalının yerine geçen sigortacı için kaldığı yerden işlemeye devam eder. Bu duruma ilişkin;

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2016/10484 E. , 2018/2879 K. sayılı kararı;

“Mahkemece; incelenen tüm dosya kapsamına göre; ...'nin 1188. maddesinin fıkrası gereğince davacının ödeme yaptığı tarih olan05.2014 tarihinden itibaren 90 günlük süre içerisinde dava açılmadığından davacı sigortacının halefiyet yolu ile gönderilen sigortalı adına açtığı davada hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

Kararı, davacı vekili temyiz etmiştir.

Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına göre, davacı vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir.

SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, davacı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA”¹⁵⁰ şeklinde verilen onama kararı ile de anlaşıldığı üzere; sigortalısının yerine geçen sigortacı için hak düşürücü süre kaldığı yerden işlemeye devam eder.

Sigorta Hukuku'nda halefiyet hakkı sonucu olarak kanunen sigortacıya intikal eden bu dava hakkı, tazminat davası niteliğinde olup halefiyet hakkına dayanan rücu

¹⁴⁹ KENDER, Sigorta Hukuku, s. 356-357 ; ULAŞ, Sigorta Hukuku, s.245 ; BOZER, a.g.e., s.114 ; CAN, a.g.e., s.117 ; OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.192 ; KAYIHAN, a.g.e., s.1604 ; ARGILLI, a.g.e., s.90

¹⁵⁰ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2016/10484 E. , 2018/2879 K.,
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> ,E.T. 25.10.2019

davası olarak da adlandırılır. Yargıtay'ın Yerleşik Kararları ve Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu kararları dolayısıyla işbu rücu davaları için görevli mahkeme, asıl borç münasebetine bakılarak tayin edileceğinden esas davanın açılacağı mahkemeye göre belirlenir¹⁵¹.

Keza, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu'nun 25.04.1960 tarih, 13 Esas, 15 Karar Numaralı kararında; halefiyet yoluyla intikal eden hakkın sadece maddi hukuk bakımından değil, aynı zamanda usul hukuku bakımından da asıl borç münasebeti kurallarına tâbi olacağı, bu bakımdan asıl borç münasebeti dikkate alınarak usul ve esasa ilişkin hukuk kurallarının uygulanacağı belirtilmiştir. Keza Yargıtay'ın Yerleşik İçtihatlarında da bahsettiği Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu'nun 22.3.1944 tarih 37 Esas 9 Karar R.G.3.7.1944 sayılı kararı da bu yönde olup söz konusu kararda;

*"Sigortacının sorumlu kişi aleyhine açacağı dava sigorta poliçesinden doğan bir dava değildir. Bu nedenle, halefiyet davası bir ticari dava sayılamaz. Bu dava, aynen sigortalı kimsenin sorumlu kişiye karşı açmış olduğu bir dava gibidir. Sigortalının muhtelif mahkemelerde dava açma hakkı varsa aynı hak sigortacının halefiyet hakkına dayanan rücu davası için de söz konusudur."*¹⁵² yönünde hüküm kurulmuştur.

Sigorta ettirenin üçüncü kişilere karşı dava hakkının bulunması durumunda sigortacı var olan bu hakkı, yaptığı tazminat ödemesi oranında devralarak kullanabilir. Sigorta ettirenin üçüncü kişilere karşı dava hakkının bulunmaması durumunda halefiyet kuralı gündeme gelemez. Keza, sigortacı teminat kapsamına girmeyen zararlar için yaptığı ödemeler bakımından veya teminat altına alınan zararı aşan ödemeleri bakımından zarar sorumlusu üçüncü kişilere karşı dava hakkına sahip olmaz. Sigortacı sadece sigortalıya yapmış olduğu tazminat oranında halefiyet hakkı sahibi olur. Sigorta ettiren ise sigorta tazminatını aşan zararı için sorumlu üçüncü kişilere karşı dava hakkına sahip olmaya devam eder¹⁵³.

3.3.Zarar Sorumlusu Üçüncü Şahıs Bakımından Doğurduğu Sonuçlar

Sigorta Hukuku'nda halefiyet kuralı rizikonun gerçekleşmesine neden olan zarar sorumlusu üçüncü şahıs bakımından da sonuç doğurur. Halefiyet hakkı kapsamında sigortacı her ne kadar sigorta ettirenin sahip olduğu haklara tüm fer'ileriyle birlikte sahip olsa da sigorta ettirenin sahip olduğu haklardan daha fazlasına sahip olmadığından

¹⁵¹ BOZER, a.g.e., s.116 ; KAYIHAN , a.g.e. , s.1604

¹⁵² Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu, 22.3.1944, 37 Esas 9 Karar, R.G.3.7.1944, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T.26.10.2019

¹⁵³ KENDER, Sigorta Hukuku, s.360-361; KAYIHAN , a.g.e. , s.1605; BOZER, a.g.e., s. 111 ; ÇEKER, Sigorta, s. 86

halefiyet sonucu zarar sorumlusu üçüncü şahsın durumunun ağırlaştırılmasına sebep olamaz¹⁵⁴. Bu bakımdan sigorta ilişkisinden haberi olmaksızın iyi niyetle sigortalıya ödeme yapması durumunda zarar veren üçüncü kişi borçtan kurtulur¹⁵⁵. Keza, zarar sorumlusunun sigorta ilişkisinden haberi olmaksızın zarar gören sigortalıya iyi niyetle yapmış olduğu ödeme yanında sulh, ibra, takas, tahkim, zararın hakemler tarafından tespiti için yapılan delil sözleşmesi gibi iyi niyetle yaptığı tüm işlemler de geçerli olacaktır¹⁵⁶.

Sigorta Hukuku'nda halefiyet kaynağını kanundan alarak tarafların iradesinden bağımsız şekilde gerçekleştiğinden alacağın temlikıyla ilgili bazı kuralların, kanuni temlik niteliğinde olan Sigorta Hukuku'nda halefiyet kuralları için de kıyasen uygulanabileceği yönünde doktrinde görüşler bulunmaktadır¹⁵⁷. Bu bakımdan, zarar sorumlusu üçüncü kişinin ödemesi gereken tazminatın zarar gören sigortalıya mı yoksa sigortacısına mı ödeneceği konusunda uyuşmazlık çıkması durumunda, doktrinde alacağın temlik hükümlerinin kıyasen uygulanarak TBK md 187 ve 113 uyarınca, mahkemeden tevdi mahalli tayini istenerek borcun tevdi mahalline yatırılmasıyla zarar veren üçüncü kişinin borçtan kurtulacağı kabul edilmektedir¹⁵⁸.

Sigorta Hukuku'nda halefiyet sonucu sigortacı, halef olduğu alacak hakkına tüm def'ileriyle beraber sahip olduğundan bu itiraz ve def'i savunmalarını üçüncü kişilere karşı kullanma hakkına sahiptir. Halefiyet kuralı zarar sorumlusu üçüncü kişinin durumunu ağırlaştıramayacağından, zarar sorumlusu kendi alacaklısı olan sigortalıya karşı kullanacağı tüm savunma vasıtalarını, aynen sigortacıya karşı da kullanabilir. Bu bakımdan zarar sorumlusunun da alacaklısına karşı kullanabileceği tüm itiraz ve def'ileri sigortacıya karşı kullanabileceği doktrinde kabul edilmektedir¹⁵⁹.

Bu def'ilere örnek olarak; zarar gören üçüncü kişinin, sigortalıya karşı sahip olduğu takas hakkını, takas def'inde bulunarak sigortacıya karşı kullanabilmesi

¹⁵⁴ OMAG, Kanuni Halefiyet, s.134

¹⁵⁵ ULAŞ, Sigorta Hukuku, s.243

¹⁵⁶ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.142

¹⁵⁷ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.141 ; ULAŞ, Sigorta Hukuku, s.243 ; Mustafa Reşit KARAHASAN, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2003, s.1455

¹⁵⁸ ULAŞ, Mal ve Sorumluluk Sigortaları, s.160

¹⁵⁹ ULAŞ, Sigorta Hukuku, s.243 ; KAYIHAN, a.g.e. , s.1606-1607

verilebilir. Keza, zarar sorumlusu üçüncü kişinin sigortalı ile birlikte kusurlu (müterafik kusur) olması durumunda, zarar görenin kusuru oranında tazminatta indirim yapılmasını talep edebilir veya sigortacı tarafından gerçekleştirilen ödemelerin hukuki dayanağının olmadığına veya sigorta sözleşmesinin geçerli olmadığına yahut halefiyet şartlarının sağlanmadığına yönelik def'ileri sigortacıya karşı ileri sürebilme hakkına sahiptir¹⁶⁰.

3.4. Sigorta Hukuku'nda Halefiyete Dayalı Rücu Davası

Sigorta Hukuku'nda, sigorta ile teminat altına alınan rizikonun gerçekleşmesi sonucu oluşan zararı tazmin eden sigortacıya kanuni halefiyet kuralı gereği verilen en büyük hak, sigortalının üçüncü kişilere karşı sahip olduğu dava ve talep hakkına halef olma hakkıdır. Sigortacı halefiyet kuralı gereği sigortalının yerine geçmek suretiyle, sigortalının dava açma hakkına sahip olduğu zarar veren üçüncü kişilere karşı, tazminat davası niteliğinde olan halefiyete dayalı rücu davası açma hakkını kazanır¹⁶¹.

Halefiyete dayalı rücu davasının açılabilmesi için halefiyet şartlarından olan; geçerli bir sigorta sözleşmesi, sigorta tazminatı ödemesi ve sigortalının zarar veren üçüncü kişilere karşı dava hakkının mevcut bulunması şartlarının sağlanması gerekmektedir.

Sigorta Hukuku'nda kanuni halefiyete dayalı açılan rücu davasının, Borçlar Kanunu'nun genel hükümlerine göre açılan rücu davasından farklılık gösterdiğini çalışmamızın ilgili bölümünde izah etmiştik. Bu bakımdan Sigorta Hukuku'nda halefiyete dayalı rücu davaları kaynağını kanundan almakla birlikte, sigorta sözleşmesi sonucu teminat altına alınan rizikonun gerçekleşmesiyle sigortalının oluşan zararını tazmin eden sigortacıya, sigortalının zararına sebep olan üçüncü kişiye karşı yapmış olduğu sigorta tazminatı ödemesi miktarınca başvuru hakkı vermektedir. Bu başvuru hakkı sigortacı tarafından sigorta tazminatını ödemekle kendiliğinden sigortacıya geçtiğinden, sigortacı söz konusu tazminat ödemesini ispat etmek suretiyle dava açma

¹⁶⁰ BOZER, a.g.e., s.113

¹⁶¹ KORKMAZ, a.g.e. s.260

yoluna gitmeden zarar veren üçüncü kişiye başvurabileceği gibi, dava hakkını kullanmak suretiyle de zarar veren üçüncü kişiye rücu edebilir.

Uygulamada ise sigorta şirketleri, genellikle söz konusu halefiyete dayalı rücu hakkını ilamsız icra yoluyla zarar veren üçüncü kişiden tazmin etme yoluna gitmektedir. Söz konusu icra takibine itiraz gelmesi durumunda ise itirazın iptali ile rücu davası açılması yoluna giderek yapmış oldukları tazminat ödemesini sorumlu üçüncü kişiden talep etmektedirler.

Uygulamada başvuru bu duruma ilişkin Yargıtay 17. Hukuk Dairesinin 2016/10266 E. , 2019/7618 K. sayılı karar içeriği;

“Davacı vekili, davalının kullanımında olan üst kat daireden sızan suların davacı tarafından sigortalanan konutta hasara neden olduğunu, 2.872,35 TL. hasar bedelini sigortalıya ödeyip haklarına halef olduklarını belirterek davalının rücu tahsil için başlatılan icra takibine itirazının iptalini ve % 20 icra inkar tazminatının davalıdan tahsilini talep etmiştir.

Dava, konut sigorta poliçesi gereği sigortalısına ödeme yapan davacının ödediği bedelin, zarardan sorumlu olduğu ileri sürülen davalıdan rücu tahsil için başlatılan icra takibine vaki itirazın iptali istemine ilişkindir.”¹⁶² ve

Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 2016/11564 E. , 2019/7614 K. sayılı bir diğer kararı;

“Davacı vekili, davalıya ait şehir atık su hattındaki tıkanıklık nedeniyle geri tepen pis suların davacıya sigortalı işyerinde hasara neden olduğunu, eksper tarafından belirlenen 2.203,00 TL. hasar bedelini ödeyip sigortalının haklarına halef olduklarını belirterek, davalının rücu tahsil için başlatılan icra takibine itirazının iptalini talep etmiştir.

Davalı vekili, davacıya sigortalı işyerinin atık su hattı bağlantısının idarelerinden izin alınmadan yapıldığını ve zarardan sorumlu olmadıklarını belirterek davanın reddini

¹⁶² Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2016/10266 E.,2019/7618 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T. 19.10.2019

savunmuştur.

Mahkemece, iddia, savunma, yapılan yargılama ve toplanan delillere göre; davanın kabulü ile davalının icra takibine itirazının iptaline; takibin 2.203,00 TL. asıl alacak ve 66,27 TL. işlemiş faiz üzerinden devamına, asıl alacağa takip tarihinden itibaren yasal faiz işletilmesine karar verilmiş; hüküm, davalı vekili tarafından temyiz edilmiştir.

1-Dava, işyeri sigorta poliçesi gereği sigortalısına ödeme yapan davacının ödediği bedelin, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1472. maddesine göre rücu tahsili için başlatılan icra takibine vaki itirazın iptali istemine ilişkindir.”¹⁶³ şeklinde verilen Yargıtay karar içeriklerinden, uygulamada sigorta şirketlerinin halefiyete dayalı rücu davasına ilişkin istemlerini öncelikle ilamsız icra takibi açmak, takibe itiraz edilmesi durumunda ise, itirazın iptali davasıyla birlikte zarar veren üçüncü kişiye karşı tazminat talep edilmesi yoluyla gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Yerleşik Yargıtay uygulamalarında da halefiyet yoluyla sigortalıdan sigortacıya intikal eden talep ve dava hakkının, maddi hukuk ve aynı zamanda usul hukuku bakımından asıl borç münasebeti kurallarına tâbi olacağı kabul edildiğinden davanın konusu, miktarı, ispat yükü, savunma def'i ve itirazları, zamanaşımı, görevli ve yetkili mahkeme vs. gibi maddi hukuk ve usul hukuku konularında sigortalı ve zarar veren üçüncü kişi arasındaki asıl borç münasebeti esas alınır. Zira sigortacı, halefiyet kuralıyla yeni bağımsız bir hak elde etmemekte, sigortalının var olan hakkına halef olarak o hakkı devam ettirmektedir.

3.4.1.Halefiyete Dayalı Rücu Davasının Hukuki Nitelikleri

Halefiyete dayalı rücu davası, sigortacının kanuni halefiyet gereği sigortalısının yerine geçerek sigortalıya yapmış olduğu tazminat ödemesini, zarar veren üçüncü kişiden talep ettiği bir tazminat davasıdır. Eda davalarında davacı, davalının bir işi yapmaya, bir şeyi vermeye veya bir işi yapmamaya mahkum edilmesini ister. Sigortacı tarafından ödenmiş olan tazminatın zarar veren üçüncü kişiden geri iadesi talep edilen halefiyete

¹⁶³ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 2016/11564 E.,2019/7614 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, E.T. 26.10.2019

dayalı rücu davalarında da bir edimin ifasının talep edilmesi söz konusu olduğundan iş bu davaların da eda davası niteliğinde olduğu kabul edilmektedir¹⁶⁴.

Halefiyete dayalı rücu davalarında dava konusu hak, sigortalının zarar veren üçüncü kişiye karşı sahip olduğu ve halefiyet kuralı gereği sigortacıya geçen alacak hakkıdır. Bu bakımdan taraflar arasındaki nispi alacak ilişkisine dayalı bu alacak hakkından doğan tazminat davası şahsi(nispi) bir dava niteliğindedir.

3.4.2. Halefiyete Dayalı Rücu Davasının Hukuki Sebebi

Halefiyete dayalı rücu davasında sigortacı, kanuni halefiyet kuralı gereği sigortalının yerine geçtiğinden ancak sigortalının alacak hakkının kaynağı olan hukuki sebebe dayanarak zarar veren üçüncü kişiye rücu edebilecektir. Bu bakımdan sigortalının zarar veren üçüncü kişiye karşı açacağı tazminat davasının hukuki sebebi ile halefiyet kuralı gereği sigortalı yerine geçen sigortacının zarar veren üçüncü kişiye karşı açacağı davanın hukuki sebebi aynı olacaktır¹⁶⁵

Zarar veren üçüncü kişiye karşı açılan tazminat davasının hukuki sebebinin; haksız fiil, sözleşmeye aykırılık, sebepsiz zenginleşme veya vekaletsiz iş görme olması arasında sigortacının kanuni halefiyeti bakımından fark bulunmasa bile¹⁶⁶, sigortacının sigortalı yerine geçerek açtığı halefiyete dayalı rücu davasında uygulanacak maddi hukuk ve usul hukuku kuralları bakımından davanın hukuki sebebi önem arz eder.

Yerleşik Yargıtay kararları ve Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararlarında da; sigortalının kanuni halefiyete dayalı olarak açacağı rücu davasında uygulanacak maddi ve usul hukuku kurallarının, sigortalı ile zarar sorumlusu üçüncü kişi arasında görülen davanın hukuki sebebinin oluşturan asıl ilişki esas alınarak belirleneceği kabul edilmektedir.

¹⁶⁴ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.150

¹⁶⁵ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.152

¹⁶⁶ ULAŞ, Mal ve Sorumluluk Sigortaları, s.157

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun halefiyete dayalı rücu davasının hukuki sebebini oluşturan hukuki bağ ile ilgili vermiş olduğu 2017/35 E. , 2019/375 K. sayılı kararı;

“Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde; davacı ...şirketine, kasko sigorta sözleşmesi ile sigortalı aracın çalınması nedeniyle sigorta bedelinin araç malikine ödendiği, çalınan aracın göçmen kaçakçılığında kullanıldığına tespiti üzerine Urla İlçe Emniyet Müdürlüğü tarafından suç eşyası olduğu gerekçesiyle davalı yedieminin otoparkına teslim edildiği, Urla Asliye Ceza Mahkemesindeki yargılama sonunda sanığın mahkûmiyetine ve suçun işlenmesi sırasında plakası değiştirilmiş olan dava konusu aracın sahibine iadesine karar verildiği hâlde davalı yediemin tarafından otopark ücreti ödenmeden aracın iade edilmediği anlaşılmaktadır.

Dava konusu aracın göçmen kaçakçılığı suçunda kullanılması üzerine suç eşyası olduğu gerekçesiyle Urla İlçe Emniyet Müdürlüğü tarafından davalı yedieminin otoparkına teslim edildiği hususu taraflar arasında uyuşmazlık konusu değildir. Ancak olay tarihinde yürürlükte bulunan 01.06.2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Suç Eşyası Yönetmeliğinde suç eşyası olan araçların yediemin olarak özel otoparklara teslim edileceğine dair bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle Urla İlçe Emniyet Müdürlüğü ile davalı yediemin arasında yapılan sözleşmenin araç sahibi yönünden bir bağlayıcılığı yoktur. Bunun yanında, dava konusu aracın saklanması araç malikinin menfaati söz konusu olmadığı için vekâletsiz iş görme hükümlerine de dayanılmayacak ve Urla İlçe Emniyet Müdürlüğüne araç sahibinin yararına vekâletsiz iş görme hükümlerine göre hareket ettiğinden bahsedilemeyecektir.

Bu nedenle dava konusu aracın davalı tarafça işletilen otoparkta, araç malikinin rızası dışında saklanmış olması karşısında, taraflar arasında bir sözleşme ilişkisinin varlığından söz edilemeyeceği açıktır. Ayrıca, davalı yedieminin zararı; araç malikinin hukuka aykırı ve kusurlu eylemi sonucu doğmamıştır. Yine, aracın suç eşyası olarak otoparkta saklanması davacı yönünden bir sebepsiz zenginleşme oluşturmadığı da duraksamadan uzaktır.

Hâl böyle olunca; taraflar arasında araç malikinin haklarına halef olan davacının davalıya karşı edimde bulunmakla yükümlü kılan hukuki bağ

bulunmadığından, davacının otopark ücretinden sorumlu olmadığı ve aracın bedelsiz olarak davacıya iadesinin kabulü gerekir.

Hukuk Genel Kurulunda yapılan görüşmeler sırasında; davalı yediemin ile araç maliki arasında vekâletsiz iş görme sonucunda ardiye sözleşmesinin kurulduğu, araç malikinin haklarına halef olan davacı ... şirketinin ceza yargılaması kesinleşene kadar oluşan otopark ücretini ödemek suretiyle aracı teslim alabileceği, bu nedenle direnme kararının bu değişik gerekçe ile bozulması gerektiği görüşü ileri sürülmüş ise de, bu görüş Kurul çoğunluğu tarafından benimsenmemiştir.

Tüm bu nedenlerle yerel mahkemenin yazılı şekilde karar vermesinde bir isabetsizlik görülmediğinden usul ve yasaya uygun direnme kararının onanması gerekmiştir.”¹⁶⁷ şeklinde verilen Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararından da anlaşıldığı üzere, halefiyete dayalı rücu davasının hukuki sebebini oluşturan sigortalı ile üçüncü kişi arasında hukuki bağın bulunmaması durumunda, sigortalısının zararını tazmin ederek kanuni halef olan sigortacıya karşı bu savunma itirazının ileri sürülemeyeceği kabul edilmiştir.

3.4.3. Halefiyete Dayalı Rücu Davasının Konusu

Sigortacı, sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan rizikonun gerçekleşmesi sonucu sigortalıya yapmış olduğu tazminat ödemesini kanuni halefiyet yoluyla sigortalının yerine geçerek zarar veren üçüncü kişiden işbu halefiyete dayalı rücu davası yoluyla talep etme hakkına sahip olmaktadır. Bu bakımdan davanın konusunu, sigortacının sigortalı yerine geçerek sahip olduğu alacak hakkı oluşturmaktadır.

Sigortacı halefiyet kuralıyla sigortalı yerine geçtiğinden, halefi olduğu sigortalının sahip olduğu tazminat haklarından fazlasına sahip değildir¹⁶⁸. TTK'nın halefiyete ilişkin ilgili maddelerinde, sigortacının ancak sigortalıya ödemiş olduğu sigorta tazminatı miktarınca sigortalıya halef olabileceğine yer verildiğinden sigortacının sigorta teminatı dışında yapmış olduğu ödemeler veya sigortalıya yapmış olduğu sigorta tazminatı

¹⁶⁷ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 2017/35 E.,2019/375 K. , <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T.05.11.2019

¹⁶⁸ ULAŞ, Mal ve Sorumluluk Sigortaları, s.157

ödemesini aşan talepler, açılacak rücu davasının konusunu oluşturmaz. Sigortacının sigortalı ile yapmış olduğu alacağın temlikine ilişkin hükümler uyarınca zarar veren üçüncü kişilere karşı talep hakkı ise saklıdır. Keza, sigortalı da zenginleşme yasağı kapsamında kanuni halefiyet sonucu, sigorta sözleşmesi uyarınca sigortacı tarafından tazmin edilen zarar ödemesi miktarınca talep hakkını kaybetmektedir¹⁶⁹. Sigortacının rücu davası konusu, sigorta sözleşmesinde gösterilmiş olan bedelle değil, fiilen ödediği sigorta tazminatı oranı ile sınırlıdır¹⁷⁰.

3.4.3.1. Ana Alacak

Halefiyete dayalı rücu davasında ana alacak, sigortacının sigortalıya yapmış olduğu tazminat ödemesi sonucu, kanuni halefiyet kuralı gereği sigortalının zarar veren üçüncü kişiye karşı sahip olduğu alacak hakkıdır. Sigortacı, sigortalısının uğramış olduğu gerçek zararı tazmin etme yükümlülüğü altındadır. Uygulamada da sigortalının gerçek zararı hesap edilerek mahkemece hüküm kurulmakta ve sigortacı ancak sigortalısının uğradığı gerçek zararı tazmin etmesi oranında halefiyet hakkına sahip olmaktadır¹⁷¹.

Sigorta Hukuku'nda halefiyet kuralı TTK'nın ilgili maddelerinde zarar sigortaları için düzenlendiğinden manevi tazminat niteliğindeki alacaklar halefiyet kuralının konusunu oluşturmaz. Keza, halefiyet sonucu sigortacıya intikal eden hak alacak hakkı olduğundan şahsi (nispi) nitelikteki bu hak türünden ayrı olarak aynı haklar da halefiyetin konusunu oluşturmaz.

Sigortacının halef olduğu ana alacak hakkı bakımından yapılan masraf ve giderler, borçlunun durumunun ağırlaştırılmaması adına halefiyete dayalı rücu davasına konu edilemez. Bu bakımdan hasarın tespiti için yapılan ekspertiz giderleri, sigorta masrafları vs. gibi masraflar halefiyete dayalı rücu davasının konusunu oluşturmaz.

Sigortacı uygulamada sovtaj bedeli denilen, hasar gören malın paraya çevrilebilen kısmının tazmin edilmesi sonucu ödemiş olduğu sigorta tazminatının sovtaj bedeli düşüldükten sonra kalan kısmını zarar veren üçüncü kişiden talep etme hakkını ise saklı

¹⁶⁹ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.261

¹⁷⁰ KILIÇOĞLU, Halefiyet ve Rücu, s.414-415

¹⁷¹ ÇEKER, Sigorta, s. 86

tutar. Bu duruma ilişkin Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 2016/8737 E. , 2019/3721 K. sayılı kararında da bu husus vurgulanmıştır.

“Dava trafik kazasından kaynaklı maddi zarar nedeniyle rücuen tazminat istemine ilişkindir.

Davacı ... şirketi tarafından sigortalıya ait araca hasar yönünden yapılan ekspertiz incelemesinde araçtaki hasar durumu değerlendirilerek araç pert-total sayıldığı; ekspertiz raporunda araçtaki hasar 66.377,69 TL olarak belirlenmiş; ancak sigortalıya poliçe limiti doğrultusunda 28.03.2013 tarihinde 44.253,00 TL ödendiği; daha sonra davacı şirket tarafından araç pert-total işlemine tabi tutularak satıldığı; sovtaj bedeli olan 22.199,00 TL düşüldükten sonra geriye kalan zarar miktarının 22.054,00 TL olarak belirlendiği; davacı ... şirketi tarafından sigortalısına yaptığı ve %75 kusur oranına tekabül eden 16.540,00 TL'nin davalılardan halefiyet ilkesi gereğince tahsilinin talep edildiği anlaşılmaktadır.

Sigorta literatüründe pert-total, tam hasar anlamına gelen bir terimdir. Aracın gördüğü hasar, onarım bedelini geçiyorsa araç pert-total denilen işleme tabi tutulur. Burada sigorta şirketi, sigortalısına aracın hasar bedelinin tamamını öder, aracı sigortalısından alır,hurda olarak piyasada en yüksek fiyatı veren alıcıya satar, bu bedele sovtaj bedeli denir.

Bu uygulamanın hukuki dayanağı Sigorta şirketi ile sigortalısı arasında düzenlenen Kasko sigorta poliçesi genel şartları 3.3.1.2 maddesidir.Sigorta şirketi rücu davasında sovtaj bedelini ödediği miktardan düşer; çünkü bu kısmı tahsil etmiştir.Geri kalan miktar ise halefiyet ilkesi doğrultusunda ,Borçlar kanunu haksız fiil hükümlerince zarara yol açan kişiye rücu edilecek zarardır.¹⁷² şeklinde verilen karardan da sigortacının, sovtaj bedelini tazmin ettikten sonra, sigortalısına yapmış olduğu sigorta tazminatı ödemesinin kalan kısmına ilişkin zarar miktarı için, zarar veren üçüncü kişilere karşı talep hakkına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

¹⁷² Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2016/8737 E.,2019/3721 K.,
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T.6.11.2019

3.4.3.2.Ana Alacağa Bağlı Fer'iler

Halefiyet yoluyla sigortacı, sigortalının yerine geçerek halef olduğu alacak haklarına bağlı yan hak niteliğindeki fer'i hakları da devralır. Bu bakımdan sigortalının zarar sorumlusu üçüncü kişiye karşı sahip olduğu alacak hakkına bağlı olan faiz, ipotek, rehin, kefalet vs. teminatlar gibi fer'i haklar ile rüçhan hakları da kanuni halefiyet sonucunda sigortacıya geçer¹⁷³.

Sigorta Hukuku'nda kanuni halefiyet kuralıyla sigortacıya geçen alacak hakkına bağlı fer'i haklardan biri de faiz alacağıdır. Faiz alacağı sigortalının esas alacağına bağlı fer'i hak olarak, halefiyet sonucunda sigorta tazminatının ödenmesiyle sigortacıya geçmektedir. Sigortacıya halefiyet hakkı sonucu geçen faizin niteliği, zarar sorumlusu üçüncü kişi ile sigortalı arasında gerçekleşen esas hukuki ilişkiye göre belirlenir. Bu bakımdan sigortalı ile zarar veren üçüncü kişi arasındaki esas hukuki ilişkinin ticari bir ilişki olması durumunda ticari işlerde uygulanan ticari faiz, aksi halde ise yasal faiz uygulanır.

Halefiyete dayalı rücu davasında faizin nasıl belirleneceğine ilişkin Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 2016/990 E. , 2018/10774 K. sayılı kararı;

“Dava, kasko sigorta sözleşmesinden kaynaklanan alacağın rücu tahsil istemine ilişkindir. Sigortacı tarafından halefiyet ilkesine dayalı olarak açılan rücu davalarında uygulanacak temerrüt faizi oranı, halefiyet ilkesi çerçevesinde saptanmalıdır. Diğer bir deyişle, bu dava sigorta ettiren tarafından açılrsa idi o dava sebebiyle hangi oranda temerrüt faizi istenebilecek ise bu davada da aynı oranda temerrüt faizi istenebilecektir. Somut olayda davacı sigortacının halefi olduğu sigortalısının aracı hususi araçtır. Bu durumda onun halefi sıfatıyla hareket eden davacı sigortacı da temerrüt faizi olarak asıl zarar görenin isteyebileceği yasal faiz isteyebilecektir. Davalı malik yönü ile istem gibi ticari işlerde öngörülen temerrüt faizine hükmedilmesi doğru değil, kararın bu nedenle bozulması gerekmekte ise de 6100 sayılı HMK'nın geçici 3/2. maddesi delaletiyle mülga 1086 sayılı HUMK'nın 438/7.maddesi

¹⁷³ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.134 ; ULAŞ, Mal ve Sorumluluk Sigortaları, s.158

gereğince hükmün düzeltilerek onanmasına karar verilmesi gerekmiştir."¹⁷⁴ şeklinde olup uygulamada çıkan uyuşmazlıklar bakımından sigortacının kanuni halefiyet kuralı gereği ancak sigortalısının isteyebileceği faiz türünü talep edebileceği hüküm altına alınmıştır.

Halefiyet kuralı gereği sigortalıya geçen faiz alacağının başlangıç tarihi bakımından ise farklı görüşler bulunmaktadır. Doktrinde yer alan bir görüşe göre, halef olan sigortacının sahip olduğu alacağın faiz başlangıç tarihi, borçlunun temerrüt tarihidir¹⁷⁵. Yargıtay'ın da kararlarıyla katıldığı bir başka görüşe göre ise sigortacının, kanuni halefiyeti sonucunu doğuran sigorta tazminatı ödeme tarihi, halefiyete dayalı rücu davasında sigortacının talep edebileceği faizin başlangıç tarihidir. Bu bakımdan halefiyete dayalı rücu davasında sigortacının talep edebileceği faizin başlangıç tarihi uygulamada sigortacının sigorta tazminatını ödediği tarih olarak kabul edilmektedir¹⁷⁶.

Yargıtay'ın halefiyete dayalı rücu davasında uygulanacak faiz türü ile ilgili olarak vermiş olduğu Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2018/411 E. , 2019/2455 K. sayılı kararı;

"Mahkemece, Dairemizin bozma ilamı ve tüm dosya kapsamına göre; alınan bilirkişi raporunun denetime elverişli olduğu, davacının TTK 1472. madde uyarınca halefiyet uyarınca taşıma işi için davalı şirketten talep hakkı bulunduğu, diğer davalılar yönünden verilen ret kararının temyiz edilmemesi nedeniyle kesinleştiği gerekçesiyle davanın kabulü ile davacının sigortalısına ödediği 26.606,00 TL'nin ödeme tarihinden itibaren ticari faiziyle birlikte davalı şirketten tahsili ile davacıya verilmesine"¹⁷⁷ şeklinde olup yerel mahkemenin vermiş olduğu karar onanmıştır. Yerleşik Yargıtay uygulamalarından da anlaşıldığı üzere; sigortalı ile zarar sorumlusu arasındaki ilişkinin ticari iş niteliğinde olması durumunda ticari faize hükmedildiği ve halefiyete dayalı rücu davalarında faiz başlangıç tarihinin, sigortacı tarafından yapılan sigorta tazminatı ödeme tarihi olduğu açıktır.

¹⁷⁴ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2016/990 E.,2018/10774 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T. 10.11.2019

¹⁷⁵ KILIÇOĞLU, Halefiyet ve Rücu, s.416

¹⁷⁶ OMAG, Kanuni Halefiyet, s.134 , ÇEKER, Sigorta, s. 86

¹⁷⁷ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 2018/411 E.,2019/2455 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T.14.11.2019

Halefiyete dayalı rücu davalarında faiz başlangıç tarihi ile ilgili olarak ise Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2018/4677 E. , 2019/5996 K. sayılı kararı:

“6102 sayılı TTK'nın 1472. maddesi (6762 sayılı TTK'nın 1301. maddesi) hükmü gereğince halefiyet ilkesine dayalı olarak davalardan ödeme yapan sigorta şirketinin, ödeme tarihinden itibaren temerrüt faizi isteyebilmesi mümkündür. Bu durumda mahkemece, davacının, belirlenen asıl alacak üzerinden ödeme tarihinden itibaren faiz talebinin yerinde olduğu hususu gözetilmeksizin icra takibinde belirtilen işlemiş faiz yönündeki talebinin, davaluların icra takip tarihinden önce temerrüde düşürüldüklerini gösterir belge sunulmadığı gerekçesiyle reddi doğru olmamış, kararın davacı yararına bozulmasını gerektirmiştir.”¹⁷⁸ ve

Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 2016/8343 E. , 2018/3844 K. sayılı kararı;

“Trafik kazaları, nitelikleri itibariyle haksız fiillerdendir. Haksız fiillerde temerrüt tarihi, haksız fiilin meydana geldiği tarih olup, zarar sorumlusunun ayrıca ihbar ve ihtar edilmesine gerek yoktur. Sigorta ettirenin dava hakkı tazmin ettiği bedel nispetinde sigortacıya intikal eder. Ödeme tarihi aynı zamanda 3. şahsa rücu edebilme tarihidir. Bu nedenle işleten ve sürücünün faizden sorumluluğunun başlangıcının halefiyet başlangıcı olan ödeme tarihi olarak kabulü gerekir. Bu durumda mahkemece, hükmedilen tazminata ödeme tarihinden itibaren faiz yürütülmesine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru değil bozma nedeni ise de; bu yanlıgının giderilmesi yargılamanın tekrarını gerektirir nitelikte görülmediğinden 6100 sayılı HMK'nun geçici 3/2 maddesi delaletiyle 1086 sayılı HUMK'nun 438/7. maddesi uyarınca hükmün düzeltilerek onanmasına karar vermek gerekmiştir.”¹⁷⁹ şeklinde verilen hükümle, uygulamada çıkan uyuşmazlıklar bakımından Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarının faiz başlangıç tarihini sigortacının sigorta tazminatını ödeme tarihi olarak kabul ettiği anlaşılmaktadır.

¹⁷⁸ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2018/4677 E. , 2019/5996 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T. 27.12.2019 ve

¹⁷⁹ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2016/8343 E.,2018/3844 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T. 14.11.2019

Zarar sorumlusu üçüncü kişi ile sigortalı arasındaki asıl hukuki ilişkide, zarar sorumlusunca sigortalı lehine verilmiş olan ana alacağa bağlı fer'i alacaklar ile aynı veya şahsi teminatlar, sigortacının halefiyeti ile sigortacı tarafından yapılan sigorta tazminatı ödemesi oranında kendiliğinden sigortacıya geçer. Bu bakımdan sigortalının sahip olduğu ana alacağa bağlı fer'i hak niteliğinde olan faiz alacağının, sigorta tazminatı ödemesiyle aynı şekilde sigortacıya geçeceği Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 2018/6099 E. , 2019/2122 K. sayılı kararında;

“Dava, kasko sigorta sözleşmesinden kaynaklanan alacağın rücu tahsil istemine ilişkindir. Sigortacı tarafından halefiyet ilkesine dayalı olarak açılan rücu davalarında uygulanacak temerrüt faizi oranı, halefiyet ilkesi çerçevesinde saptanmalıdır. Diğer bir deyişle, bu dava sigorta ettiren tarafından açılrsa idi o dava sebebiyle hangi oranda temerrüt faizi istenebilecek ise bu davada da aynı oranda temerrüt faizi istenebilecektir. Somut olayda davalının zarar veren aracı, ruhsatına göre ticari (kamyonet) araçtır. Bu durumda onun halefi sıfatıyla hareket eden davacı sigortacı da temerrüt faizi olarak asıl zarar görenin isteyebileceği ticari faiz isteyebilecektir.

Kasko poliçesi gereği sigortalısına ödeme yapan rücu alacaklısı davacı ... şirketinin, üçüncü kişiye ödeme yaptığı tarih itibariyle rücu borçlusu olan davalı temerrüde düşmüş olup faiz başlangıç tarihinin ödeme tarihi olarak kabul edilmesi gerekirken mahkamece dava tarihinden itibaren yasal faize hükmedilmiş olması doğru olmayıp, bozma sebebi ise de bu yanılmanın giderilmesi yargılamanın tekrarını gerektirir nitelikte görülmediğinden, hükmün 6100 sayılı HMK'nın geçici 3/II. maddesi delaletiyle 1086 sayılı HUMK'nın 438/7. maddesi uyarınca düzeltilerek onanmasına karar vermek gerekmiştir.”¹⁸⁰ şeklinde hüküm altına alınmıştır.

Sigortacı tarafından kısmi ödeme yapılmış olması durumunda ise, söz konusu teminat hem sigortalının kalan alacağı hem de sigortacının halefiyet yoluyla geçen alacak hakkını teminat altına almasına rağmen sigortalının esas ilişkiden kaynaklı alacak hakkı öncelik taşır. Doktrinde bu hususun gerekçesi olarak, halefiyet kuralı sonucu zarar

¹⁸⁰ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2018/6099 E.,2019/2122 K.
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> ,E.T. 14.11.2019

sorumlusunun durumunun ağırlaştırılmayacağı gibi sigortalının da halefiyet kuralı sonucunda durumunun ağırlaştırılmasının önüne geçilmesi düşüncesi bulunmaktadır¹⁸¹.

3.4.4. Halefiyete Dayalı Rücu Davasının Tarafları

Halefiyete dayalı rücu davasında sigortacı, sigortalının yerine geçerek sigortalının zarar veren üçüncü kişiye karşı sahip olduğu dava hakkına, ödemiş olduğu sigorta tazminatı miktarı ile sınırlı kalacak şekilde halef olur. Böylelikle sigortacı, yapmış olduğu sigorta tazminatı ödemesi ile sigortalının zarar sorumlusuna karşı sahip olduğu dava hakkını kanuni halefiyet gereği elde etmektedir. Ödemiş olduğu sigorta tazminatını zarar veren üçüncü kişiden talep etme hakkını elde eden sigortacı davacı sıfatını kazanacağı gibi, zarar veren üçüncü kişi ise davalı taraf konumundadır. Halefiyete dayalı rücu davasının açılabilmesi için sigortalının, zarar sorumlusu ile asıl hukuki ilişkisinden kaynaklı dava hakkına sahip olması gerekmektedir. Sigortalının dava hakkına sahip olması hususu, halefiyetin gerçekleşme şartlarından olduğundan doğal olarak halefiyete dayalı rücu davaları bakımından da zorunlu unsur niteliğindedir.

3.4.4.1. Halefiyete Dayalı Rücu Davasında Davacı Sıfatı

Sigortacı, sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan zararı tazmin etmeyle, kanuni halefiyet kuralı gereği sigortalının dava hakkına halef olarak zarar sorumlusuna karşı açacağı eda davası niteliğindeki halefiyete dayalı rücu davasında davacı sıfatını kazanır. Böylelikle sigortacı halefiyet kuralı gereği, sigortalının zarar sorumlusu üçüncü kişiye karşı sahip olduğu dava hakkına sahip olmaktadır.

TTK'nın Sigorta Hukuku'nda halefiyete ilişkin 1472 ve 1481. Maddelerinde, sigortacının sigorta tazminatını ödemediğini ispat ederek, sigortalının başlatmış olduğu davayı, herhangi bir mahkeme kararına veya karşı tarafın rızasına gerek olmaksızın devam ettirebileceği özel olarak düzenlenmiştir. Genel dava usul kuralları gereği HMK'nın 124. Maddesinde dava sırasında taraf değişikliğinin ancak karşı tarafın rızası ile mümkün olabileceği düzenlense de aynı kanunun ikinci fıkrasıyla diğer kanunlarda yer alan özel hükümler saklı tutulduğundan kanuni halefiyet sonucu taraf değişikliği

¹⁸¹ Seza REİSOĞLU, Kefilin Rücu ile İlgili Meseleler, BATİDER, C.1, Sa.4, s.481-483 ; OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.134

kanaatimizce usul hukukuna ilişkin bir aykırılık oluşturmamaktadır. TTK'nın halefiyete ilişkin özel düzenlemeleri sonucu halefiyete dayalı rücu davalarında sigortacıya daha önceden açılmış olan davalar için tanınan takip yetkisi HMK madde 124'te bahsi geçen özel hükümlerdedir.

Yerleşik Yargıtay Kararları uyarınca da sigortalının halefiyetten önce dava veya icra takibinin başlatılmış olması durumunda sigortacının TTK'nın halefiyete ilişkin ilgili maddeleri gereği maddi hukuk ve usul hukuku açısından sigortalının yerine geçmesi nedeniyle dava takip yetkisine sahip olarak dava veya takibi kaldığı yerden devam ettirebileceği kabul edilmiştir¹⁸².

Halefiyete dayalı rücu davasında davacı sıfatının tespiti açısından Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2016/13695 E., 2018/4957 K. sayılı kararı;

“Dava, Nakliyat Emtia Sigorta Poliçesi uyarınca sigortalıya ödenen hasar bedelinin rücu tahsil için başlatılan icra takibine itirazın iptali istemine ilişkin olup mahkemece davacının aktif dava ehliyetinin bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

Davacı, davalı tarafından taşınan kimyevi maddelerin taşıma esnasında varil ve tankların delinmesiyle kısmen zayi olduğunu, emtianın alıcısına eksik teslim edildiğini ileri sürerek ödediği tazminatın rücu tahsil için takip başlatmıştır.

Sigortacının halefiyet hakkının doğması için 3 şartın gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlar, geçerli bir sigorta sözleşmesinin varlığı, sigortacının bu sözleşme kapsamında sigortalıya ödeme yapması ve sigortalının kendine zarar verene karşı dava hakkının bulunmasıdır. (Işıl Ulaş, Uygulamalı Sigorta Hukuku Mal ve Sorumluluk Sigortaları, Turhan Kitabevi, Ankara 2010)

Somut olayda, davacının sigortalısı tarafından Özbekistan'daki alıcı firmaya düzenlenen CIP teslim şartlı faturanın tarihi 16.05.2012 olup, sigortalının defterlerinde bu faturaya karşılık yapılan ödemeler 03.10.2012 ve 04.10.2012 tarihini taşımaktadır. Bu

¹⁸² KORKMAZ, a.g.e., s. 259 ; Baki KURU / Ramazan ARSLAN / Ejder YILMAZ, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 6100 sayılı HMK'na Göre Yeniden Yazılmış, Yetkin Yayınları, 24. Baskı, Ankara, 2013, s.223

tarihlerde alıcı tarafından yapılan ödemelerin bir kısmının dava konusu taşımaya ilişkin fatura bedeline karşılık kaydedildiği, bir kısmının da alınan avanslar hesabına virman edildiği sigortalının defterlerinden anlaşılmaktadır. Taşımanın yapıldığı tarihte taşımaya konu malın fatura bedelini henüz alıcıdan tahsil etmeyen sigortalının nakliyat sigortası yaptırmada hukuki yararının bulunduğu da nazara alınmalıdır.

Bu durumda, alınan ekspertiz raporu sonucu bulunan hasar bedelinin geçerli bir sigorta poliçesine istinaden sigortacı tarafından sigortalıya ödenmesinden sonra davacı ... şirketinin aktif dava ehliyetinin bulunduğu gözetilerek işin esasına girilip hasıl olacak sonuç çerçevesinde bir karar verilmesi gerekirken yanılığılı değerlendirmeye dayalı yazılı şekilde davanın aktif husumet ehliyeti yokluğundan reddine karar verilmesi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir."¹⁸³ şeklinde hüküm kurulmuş olup fatura bedelini henüz tahsil etmemiş olan sigortalının nakliyat sigortası yaptırmakta hukuki yararı bulunduğundan bahisle yapılan sigorta sözleşmesinin geçerli olduğu ve açılan halefiyete dayalı rücu davasında sigortacının aktif dava ehliyetinin bulunduğuna dair karar verilmiştir.

Halefiyet kuralı ile birlikte sigortacı tam olarak sigortalı yerine geçerek davayı takip hakkına sahip olmaktadır. Bu bakımdan sigortacı, sigortalının sahip olduğu haklardan fazlasına sahip olmadığından davanın karşı tarafı olan davalı konumdaki zarar veren üçüncü kişinin durumunu ağırlaştıramaz. Sigortalının zarar veren üçüncü kişiye karşı dava hakkını kullanmış olması ihtimalinde, sigortacı yapmış olduğu tazminat ödemesiyle beraber sigortalının yerine geçerek onun başlatmış olduğu davayı devam ettirme durumunda olduğundan, sigortalının daha önceden yapmış olduğu usul ve esasa ilişkin işlemlerden sorumlu olur. Örneğin, daha önce davacı tarafından verilen delil listesini ikinci bir kez verme hakkına sahip değildir. Dava sigortalı tarafından ıslah edilmişse, sigortacı ikinci bir kez davayı ıslah edemez.

Halefiyet kuralıyla sigortacı yeni bağımsız bir hak kazanmayıp sigortalının var olan hakkını devam ettirdiğinden daha önce sigortalı tarafından kullanılmış olan haklar

¹⁸³ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 2016/13695 E.,2018/4957 K.,
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> ,E.T. 16.11.2019

kanuni halefiyetin gerçekleşmesi sonrasında da sonuç doğurur. Bu bakımdan işlemiş olan zamanaşımı süresi vs. de halefiyet sonrası kaldığı yerden işlemeye devam eder. Davalı konumda bulunan zarar veren üçüncü kişi de davacı sigortacıya karşı takas def'i gibi sigortalıya karşı hak sahibi olduğu şahsi savunma mekanizmaları dahil tüm savunma yöntemlerini kullanabilir.

Kanuni halefiyet kuralı, sigorta şirketlerinin riskin dağıtılması amacıyla reasürans şirketleriyle yapılan sigortanın sigortalanması niteliğindeki sigorta sözleşmelerinde de sonuç doğurur. Bu bakımdan sigorta şirketinin sigortacısı konumundaki reasürans şirketi, sigorta şirketiyle yapmış olduğu sigorta sözleşmesi uyarınca, temel sigorta sözleşmesi nedeniyle ilk sigortalıya halef olan sigorta şirketinin zararını tazmin ederek, zarar sigortacısının haklarına halef olur. Bu bakımdan halefiyete dayalı olarak açılan rücu davası kapsamında, sigortalının zarar sorumlusuna karşı sahip olduğu haklar, zarar sigortacısı aracılığıyla yeniden sigorta şirketi niteliğinde olan reasürans şirketine geçer¹⁸⁴.

3.4.4.2. Halefiyete Dayalı Rücu Davasında Davalı Sıfatı

Sigorta Hukuku'nda halefiyete dayalı rücu davasında sigortacı, sigorta tazminatını ödemek suretiyle sigortalı yerine geçerek sigortalının zarar veren üçüncü kişiye karşı sahip olduğu dava hakkına halef olur. Kanuni halefiyete dayalı olarak zarar veren üçüncü kişiye karşı açılacak olan eda davası niteliğindeki tazminat davasında davalı sıfatı, kendisinden tazminat talep edilen zarar veren üçüncü kişiye aittir.

Halefiyet sonucu sigortalıdan sigortacıya geçen dava hakkının kaynağının; zarar veren üçüncü kişinin haksız fiilinden, sözleşmeye aykırılıktan, sebepsiz zenginleşmeden veya kusursuz sorumluluktan doğması kanuni halefiyet kuralının gerçekleşmesi bakımından fark doğurmayacağı gibi, davalının gerçek veya tüzel kişi olması da halefiyetin gerçekleşmesi açısından farklılık oluşturmaz¹⁸⁵.

¹⁸⁴ Günay Deniz DURSUN, Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, Cilt 13, Sayı 50, Temmuz, 2018, s.173

¹⁸⁵ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s. 225

Halefiyete dayalı rücu davasında davalı tarafın belirlenmesine ilişkin uygulamada çıkan uyuşmazlığa Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 2016/2834 E., 2019/2896 K. sayılı kararıyla vermiş olduğu;

“Davacı vekili, dava dışı ... Tekstil Turizm Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti'nin ...-1 Sitesi toplu yapısındaki A4 Blok 3 ve 4 nolu bağımsız bölümlerin maliki olduğunu, anılan bağımsız bölümlerin su basması nedeni ile zarara uğraması üzerine davalı ...Ş tarafından "iş yerim paket sigorta poliçesi" kapsamında, sigortalısına 6.089,00 TL ödeme yaptığını ve ekspertiz raporundaki "hasarın bina ortak tesisatında meydana gelen tıkanmalar sonucu olduğu" iddiası üzerine sigortalı şirkete ödediği bedelin tahsili için müvekkili site yönetimi aleyhine ... 35.İcra Müdürlüğü'nün 2012/21494 sayılı dosyası ile icra takibi başlattığını, icra takibine süresi içinde itiraz edilmediğinden takibin kesinleştiğini, bu nedenle 05/11/2013 tarihinde (her türlü talep ve dava hakkı saklı kalmak kaydı ile ihtirazi kayıtla) icra dosyasına 8.448,44 TL ödeme yapıldığını, ortak alanda meydana gelen hasardan dolayı kat maliklerine husumetin yöneltilmesi gerektiğini belirterek müvekkilinin icra tehdidi altında ödemek zorunda kaldığı 8.448,44 TL'nin ödeme tarihi olan 5/11/2013 tarihinden itibaren işleyecek temerrüt faizi ile birlikte davalıdan tahsiline karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

Mahkemece, A4 Bloktaki atıksu tesisatının A4 Bloğa ait ortak yerlerden olduğu ve bu blokla ilgili giderlerin A4 bloktaki kat malikleri tarafından eşit olarak karşılanacağı, bu nedenle A4 Blok kat maliklerinin oluşan zarara katlanma yükümlülüğünün bulunduğu, site yönetiminin dava konusu hasar ile ilgili herhangi bir sorumluluğunun bulunmadığı gerekçesi ile davanın kabulüne karar verilmişse de varılan sonuç dosya kapsamı ve mevcut delil durumuna uygun düşmemektedir.

Bu durumda mahkemece, Yönetim Planında da belirtildiği üzere bloklarla ilgili alınan kararları uygulama ve idari-mali-hukuki yönden blokları temsil yetkisi Site Yönetim Kuruluna ait olduğundan, sorumluluğu olması halinde iç ilişkide blok kat maliklerine rücu imkanı bulunan Site Yönetiminin icra takibinde borçlu taraf olarak gösterilmesinde ve ödeme yapmasında bir isabetsizlik bulunmadığından, site yönetiminin borçlu olmadığına yönelik iddiasının açıklanan maddi ve hukuksal olgulara göre ileri sürülemeyecek olmasına göre davanın reddine dair karar verilmesi gerekirken, yazılı

olduğu şekilde karar verilmesi doğru görülmemiş, kararın bu nedenle bozulması gerekmiştir.”¹⁸⁶ şeklinde vermiş olduğu kararda halefiyete dayalı rücu davasıyla sigortalısının yerine geçen sigorta şirketinin açmış olduğu rücu davasında, zarar veren üçüncü kişinin tespitinin doğru olması dolayısıyla işbu davanın reddine karar vermiştir.

Halefiyet sonucu sigortacı sigortalının yerine geçerek sigortalının üçüncü kişilere karşı sahip olduğu hakkı tüm fer’ileriyle ve tüm savunma mekanizmalarıyla beraber kullanma hakkına sahip olduğu gibi, davalı zarar veren üçüncü kişi de sigortalıya karşı ileri sürebildiği tüm def’i ve savunma mekanizmalarını halefiyet hakkıyla davayı kaldığı yerden takip etme yetkisine sahip olan sigortacıya karşı ileri sürme hakkına sahiptir¹⁸⁷. Bu bakımdan sigortacı, halefi olduğu sigortalının sahip olduğu haklardan fazlasını kullanamazken, halefiyet kuralı ile zarar veren tazminat borçlusu üçüncü kişinin durumu ağırlaştırılamaz.

Bu husus Yargıtay 11. Hukuk Dairesi’nin 2016/11664 E. , 2018/4591 K. sayılı karar içeriğinde;

“İşbu dava, aslında davalının akidi taşıtan-sigorta ettiren tarafından açılması gereken, ancak tazminat ödemesi nedeniyle halefiyet ilkesi uyarınca sigortacı davacı tarafından açılmış bir tazminat davası niteliğindedir. Dolayısıyla, davalının, akidi taşıtana karşı ileri süreceği def’i, itirazlar ve savunmaları onun halefi olan davacı sigortacıya karşı ileri sürmesine engel bir durum bulunmamaktadır.”¹⁸⁸ şeklinde belirtilmiş olup davalı zarar veren üçüncü kişinin sigortalıya karşı ileri sürebildiği tüm def’ileri onun yerine geçen sigortacıya karşı da ileri sürebileceği hükmüne yer verilmiştir.

¹⁸⁶ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi’nin 2016/2834 E., 2019/2896 K.

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> ,E.T. 17.11.2019

¹⁸⁷ ULAŞ, Mal ve Sorumluluk Sigortaları, s.157 ; KORKMAZ, a.g.e., s.259

¹⁸⁸ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 2016/11664 E., 2018/4591 K.,

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> ,E.T. 17.11.2019

3.4.5. Halefiyete Dayalı Rücu Davasında İspat Yükü

Sigorta Hukuku'nda kanuni halefiyet gereği sigortacı, sigortalısının zararını tazmin ederek ödemiş olduğu tazminat miktarı oranında sigortalısına halef olmakta ve zarar veren üçüncü kişiye karşı sigortalının sahip olduğu talep ve dava hakkını kullanarak rücu davası yürütme yetkisine sahip olmaktadır. İş bu halefiyete dayalı rücu davalarında ispat yükünün kime ait olduğu hususu ise önem arz etmektedir.

Halefiyete dayalı rücu davasında sigortacının öncelikle halefiyet şartlarının gerçekleştiğini ve halef olduğunu ispatlaması gerekir. Bu husus da TTK'nın ilgili maddelerinde düzenlenmiş ve sigortacının sigorta tazminatını ödediğini ispat etmekle herhangi bir mahkemenin veya karşı tarafın rızası aranmadan dava hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Bu bakımdan, sigortacı halefiyet kuralının gerçekleştiğini ispat amacıyla öncelikle sigorta tazminatını ödediğini ispatlama yükü altındadır¹⁸⁹. Diğer halefiyet şartlarının varlığıyla birlikte sigorta tazminatını ödediğini ispat eden sigortacı kanuni halefiyet gereği kendiliğinden sigortalının haklarına halef olur.

Halefiyet kuralıyla birlikte sigortalının dava hakkına sahip olan sigortacı, sigortalının yerine geçtiğinden, halefiyet hakkının kaynağını oluşturan hukuki ilişkide ispat yükü sigortalıya aitse, devralmış olduğu alacak hakkını ispatlama yükümlülüğü altına girer. Örneğin; halefiyete dayalı rücu davasının hukuki sebebini sözleşmeye aykırılık oluşturuyorsa, sözleşmeye aykırılık dolayısıyla zarara uğradığını ispatla mükellef olan sigortalının bu ispat yükü, kanuni halefiyet dolayısıyla sigortacıya geçer. Aynı şekilde hukuki sebebini haksız fiil olması durumunda, sigortalının üçüncü kişinin kusurlu fiili sonucunda zarara uğradığını ispat etme yükümlülüğü, kanuni halefiyet kuralı gereği sigortacıya geçer.

¹⁸⁹ KILIÇOĞLU, Kanuni Halefiyet, s.118

3.4.6. Halefiyete Dayalı Rücu Davasında Görevli ve Yetkili Mahkeme

3.4.6.1.Görevli Mahkeme

Sigorta Hukuku'nda kanuni halefiyet gereği sigortacı, sigorta tazminatını ödediğinde sigortalının yerine geçerek onun üçüncü kişilere karşı dava hakkını sürdürmektedir. Kanuni halefiyet kuralıyla beraber sigortacı, sigortalısının yerine geçtiğinden sigortacı lehine yeni bağımsız bir hak doğmaz ve sigortacı, sigortalının var olan hakları ile sınırlı olarak dava hakkını zarar veren üçüncü kişiye karşı kullanır.

Sigortacı ile sigortalı arasındaki temel ilişkide, sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan davalara ilişkin görevli mahkemenin belirlenmesi hususunda; HMK madde2, TTK madde 5/2, TTK madde 4/a dikkate alınır. Bu bakımdan HMK 2 gereği görevli mahkeme asliye hukuk mahkemeleri olmakla birlikte, TTK madde 5/2 gereği asliye hukuk mahkemelerinin görevine giren ticari davalarda o yerde ticaret mahkemesi olması durumunda asliye ticaret mahkemelerinin görevli olduğu düzenlenmiştir.

Sigorta sözleşmesinden kaynaklanan davaların ticari dava niteliğinde olup olmadığının tespiti bakımından ise, TTK madde 4/1 gereği her iki tarafın da ticari işletmesinden doğan hukuk davalarının taraflarının tacir olup olmadığına bakılmaksızın TTK'da düzenlenen hususların ticari dava niteliğinde olacağı kabul edildiğinden, TTK'nın sigorta hukukuna ilişkin maddeleri de kapsamına alması dolayısıyla görevli mahkemelerin ticaret mahkemeleri olacağı, ticaret mahkemelerinin bulunmadığı yerler bakımından ise HMK madde 2 gereği asliye hukuk mahkemelerinin görevli olacağı kabul edilmektedir.

Halefiyete dayalı rücu davaları ise, YİBGK kararı gereği sigorta poliçesinden doğan dava sayılmadığından görevli ve yetkili mahkeme, sigortalı ile zarar veren üçüncü kişi arasındaki asıl hukuki ilişki esas alınarak HMK genel hükümlerine göre belirlenmekte¹⁹⁰, asıl ilişkide davanın ticari dava olması durumunda ticaret mahkemeleri, sigortalı ile zarar veren üçüncü kişi arasındaki davanın sulh hukuk mahkemesinin görevine girmesi durumunda ise sulh hukuk mahkemeleri vs. asıl ilişkide hangi mahkeme

¹⁹⁰ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.209

görevli ise o mahkeme görevli olmaktadır. Keza, Yargıtay'ın değerlendirmeleri bakımından, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 2. ve 3. Maddesi gereği tüketici işlemi sayılan durumlarda dava, TKHK kapsamına girmekte ve TKHK'nın 73. Maddesi gereği ise, bu tür tüketici işlemi kabul edilen durumları konu alan davalar bakımından görevli mahkemelerin tüketici mahkemeleri olacağı belirtilmektedir.

Bu duruma ilişkin tüketici mahkemesinin görevli olduğu davalar bakımından Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 2016/19590 E. , 2019/7638 K. sayılı kararı :

“Dava, konut sigorta poliçesi gereği sigortalısına ödeme yapan davacının ödediği bedelin, zarardan sorumlu olduğu iddia olunan davalıdan rücuen tahsili istemine ilişkindir. Davacı ... şirketi, bu davayı sigortalısının halefi olarak açtığına göre, görevli mahkemenin tayininde sigortalı ile davalı arasındaki ilişkinin hukuki mahiyeti nazara alınır.

Davacı ... şirketi olup, davalılardan rücuen tazminat talebinin nedeni, yangına sebebiyet veren LCD televizyonun üreticisi olan davalı ... AŞ ile davacının sigortalısı arasındaki satım ilişkisinden kaynaklanmaktadır.

28.11.2013 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan ve 28.05.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un (TKHK) 2. maddesinde kanunun kapsamı “bu Kanun, her türlü tüketici işlemi ile tüketiciye yönelik uygulamaları kapsar” şeklinde açıklanmıştır. Kanun'un “tanımlar” başlıklı 3. maddesinde ise tüketici işlemi, “Mal veya hizmet piyasalarında kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan, eser, taşıma, simsarlık, sigorta, vekâlet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dâhil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukuki işlemi ifade eder” biçiminde tanımlanmıştır. 6502 sayılı TKHK'nın 73. maddesi uyarınca tüketici işlemleri ile tüketiciye yönelik uygulamalardan doğacak uyuşmazlıklara ilişkin davalarda tüketici mahkemesi görevli kılınmıştır. Buna göre; Tüketici Mahkemesi'nin görevli olması nedeniyle görevsizlik kararı verilmesi gerekirken, işin esasına girilerek yazılı olduğu biçimde hüküm tesisi

doğru görülmemiştir."¹⁹¹ şeklinde verilen karardan da anlaşılacağı üzere TKHK kapsamına giren tüketici işlemi sayılan durumlara ilişkin uygulamada karşılaşılan uyuşmazlıklarda tüketici mahkemelerinin görevli olduğu kabul edilmiştir.

Keza, Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 2015/17076 E. , 2018/5653 K. sayılı kararı;

*"6502 sayılı TKHK'nın 73. maddesi uyarınca tüketici işlemleri ile tüketiciye yönelik uygulamalardan doğacak uyuşmazlıklara ilişkin davalarda tüketici mahkemesi görevli kılınmıştır. Bunun yanında Kanun'un 83. maddesinde de taraflardan birini tüketicinin oluşturduğu işlemler ile ilgili diğer kanunlarda düzenlenme olmasının, bu işlemin tüketici işlemi sayılmasını ve bu Kanunun görev ve yetkiye ilişkin hükümlerinin uygulanmasını engellemeyeceği belirtilmiştir."*¹⁹² şeklinde olup taraflardan birini tüketicinin oluşturduğu işlemlerle ilgili diğer kanunlarda düzenlenen görev ve yetkiye ilişkin hükümlerin, söz konusu işlemleri TKHK kapsamı dışında bırakmayacağı açıkça hüküm altına alınmıştır.

Sigortacının kanuni halefiyete dayalı zarar veren üçüncü kişilere karşı açacağı rücu davaları bakımından ise, halefiyete dayalı rücu davalarının sigorta sözleşmesinden kaynaklanan bir dava olarak kabul edilmemesi dolayısıyla söz konusu davalar bakımından görevli ve yetkili mahkemenin sigortalı ile sigortacı arasındaki asıl hukuki ilişki esas alınarak belirleneceği kabul edilmiştir¹⁹³. Bu bakımdan, sigortacının halefiyet kuralı gereği sigortalısının yerine geçmesi sebebiyle maddi ve usul hukuku bakımından da sigortalının yerine geçeceği kabul edildiğinden görevli ve yetkili mahkeme, sigortalı ile sigortacı arasındaki asıl borç ilişkisi esas alınarak HMK genel hükümleriyle belirlenir.

Bu durum Yargıtay 17. Hukuk Dairesinin 2016/19822 E. , 2019/7774 K. sayılı kararında: *"Dava, kasko sigorta poliçesi gereği sigortalısına ödeme yapan davacının ödediği bedelin, zarardan sorumlu olduğu iddia edilen davalıdan rücu tahsil istemine ilişkindir.*

¹⁹¹ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2016/19590 E.,2019/7638 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> ,E.T. 10.11.2019

¹⁹² Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2015/17076 E.,2018/5653 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> ,E.T. 17.11.2019

¹⁹³ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s. 209

Davacı ... şirketi, bu davayı sigortalısının halefi olarak açtığına göre, görevli mahkemenin tayininde sigortalı ile davalı arasındaki ilişkinin hukuki mahiyeti nazara alınır. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu'nun 22.03.1944 tarihli 37 Esas ve 9 Karar sayılı ilamında bu husus "sigortacının sorumlu kişi aleyhine açacağı dava, sigorta poliçesinden doğan bir dava değildir. Bu nedenle, halefiyet davası bir ticari dava sayılamaz. Bu dava, aynen sigortalı kimsenin sorumlu kişiye karşı açmış olduğu bir dava gibidir. Sigortalının muhtelif mahkemelerde dava açma hakkı varsa aynı hak, sigortacının halefiyet hakkına dayanan rücu davası için de söz konusudur" şeklinde vurgulanmaktadır."¹⁹⁴ şeklinde verilen Yargıtay Kararı ve Yargıtay'ın yerleşik uygulamaları gereği, halefiyete dayalı rücu davalarının sigorta sözleşmesinden doğan bir dava olarak kabul edilmediği, bu bakımdan sigortalısının yerine geçen sigortacının açacağı halefiyete dayalı rücu davasında, sigortalısının zarar veren üçüncü kişi ile arasında yapmış olduğu asıl hukuki işlem dikkate alınarak görevli ve yetkili mahkemenin belirleneceği vurgulanmıştır.

Yargıtay'ın İçtihadı Birleştirme Kurulu Kararlarıyla da sabit olduğu üzere sigortacıya halefiyet yoluyla intikal eden bu hakkın, maddi hukuk ve usul hukuku bakımından sigortalı ile zarar veren üçüncü kişi arasındaki asıl borç ilişkisi kurallarına tabi olacağı hüküm altına alınmıştır. Halefiyete dayalı rücu davası bakımından da usul hukuku yönünden görevli ve yetkili mahkeme belirlenirken de sigortalı ile zarar veren üçüncü şahıs arasındaki borç ilişkisi dikkate alınır¹⁹⁵.

Bu husus Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 2016/9938 E. , 2019/7740 K. sayılı kararında;

"Somut olayda, sigortalı konutta oluşan yangın hasarı sebebiyle meydana gelen zarar sigortacı tarafından sigortalıya ödenmiş olup ödenen tazminatın konutun kiracısı olan davalı şirketten tahsili talep edilmiştir. Davalı şirket sigortalı konutu dava dışı sigortalı ...'tan kirilayarak personel lojmanı olarak kullandırmakta olup, kiracı statüsündedir. Bu nedenle dava dışı sigortalı ... ile davalı taraf arasındaki temel hukuki

¹⁹⁴ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2016/19822 E.,2019/7774 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> ,E.T. 19.11.2019

¹⁹⁵ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.160

ilişki kira sözleşmesine dayanmaktadır. Sigortalı ile davalı taraf arasında uyumsuzluk kira ilişkisinden doğduğuna göre; davaya bakma görevi sulh hukuk mahkemesindedir.

Bu nedenle sigortacı tarafından halefiyet yoluyla açılan davanın da sulh hukuk mahkemesinde görülmesi gerekmektedir.”¹⁹⁶ şeklinde kurulan hükümlerle de anlaşılmakta olup halefiyete dayalı rücu davalarında görev ve yetkiye ilişkin uygulamada çıkan uyumsuzluklarda Yargıtay, sigortalı ile zarar veren üçüncü kişi arasındaki hukuki ilişkiyi esas alarak görevli ve yetkili mahkemeyi belirlemektedir.

3.4.6.2.Yetkili Mahkeme

Yetkili mahkeme bakımından ise, sigortalı ile sigortacı arasında sigorta sözleşmelerinden doğan davalarda 6100 sayılı HMK madde 6 genel yetki kuralı gereği, davalının davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesi yetkili kabul edilir.

HMK madde 15 uyarınca sigorta sözleşmelerinden doğan davalar bakımından özel yetkili mahkemeler düzenlenerek; zarar sigortalarından doğan davalarda, davanın eğer bir taşınmaza veya niteliği gereği bir yerde sabit bulunması gereken yahut şart kılınan taşınıra ilişkin olması durumunda bulunduğu yerde; bir yerde sabit bulunması gerekmeyen veya şart kılınmayan bir taşınıra ilişkin olması durumunda ise, rizikonun gerçekleştiği yerde de açılabilceği düzenlenmiştir.

İlgili maddenin 2. Fıkrasında ise kesin yetki kuralı düzenlenerek; can sigortalarında sigorta ettirenin, sigortalının veya lehtarın leh ve aleyhine açılacak davalarda onların yerleşim yeri mahkemesinin kesin yetkili olduğu düzenlenmiştir. Keza, halefiyete dayalı rücu davalarının kaynağını sözleşmeden alması durumunda, sözleşmeden doğan davalarda özel yetki kuralını düzenleyen HMK madde 10 gereği sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesinin de yetkili olduğu düzenlenmiştir.

¹⁹⁶ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2016/9938 E.,2019/7740 K.,
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> , E.T. 20.11.2019

Sözleşmeden doğan davalarda özel yetki kuralına ilişkin Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 2015/5817 E. , 2018/5775 K. sayılı kararı;

“Davacı ... şirketi eldeki davayı, sigorta poliçesi gereği ödeme yaptığı sigortalısının haklarını halefiyet yoluyla kazanması nedenine dayanarak ve sigortalısının halefi olarak açmıştır. Bu bağlamda, sigorta şirketinin halef olarak açacağı dava ve ... takipleri bakımından sahip olacağı hak ve dava açacağı yetkili yer mahkemesi konularında, sigortalısının haklarına sahip olduğu; sigortalının dava açabileceği her yerde davacı sigortacının da dava açma hakkının bulunduğu izahıtan uzaktır.

Birleşen davanın dayanağı olan ... takibinin başlatıldığı ve itiraz üzerine itirazın iptaline ilişkin eldeki davanın açıldığı tarih itibariyle yürürlükte olan 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 6/1. maddesi ile, davalı gerçek veya tüzel kişilerin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesi, genel yetkili mahkeme olarak kabul edilmiştir. Aynı Kanun'un sözleşmeden doğan davalarda yetkiyi düzenleyen 10/1. maddesinde ise "sözleşmeden doğan davalar, sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesinde de açılabilir" denilmek suretiyle, bu tarz davalar için özel yetki kuralı getirilmiştir. Anılan bu yasal düzenlemelere göre; sözleşmeden kaynaklanan bir uyumsuzlukta, hem davalının ikametgah adresi olan yer mahkemesi genel yetkili; hem de sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesi özel yetkili olarak kabul edilmiştir. Somut olayda olduğu gibi, yetkinin kamu düzenine ilişkin olmadığı hallerde, tarafların yetki sözleşmesi yaparak kanunen yetkili olmayan yer mahkemesini de yetkili hale getirme hakları bulunmaktadır. Ancak, taraflar yapacakları yetki sözleşmesi ile, esasen yetkili olmayan yer mahkemesini yetkili hale getirebilirse de kanunen yetkili olan genel ve özel yetkili mahkemelerin yetkisini kaldıramazlar.”¹⁹⁷ şeklinde olup sözleşmeden doğan davalar bakımından HMK'nın genel yetki kuralının yanında özel yetki kuralının da geçerli olduğu vurgulanmıştır.

¹⁹⁷ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2015/5817 E.,2018/5775 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> ,E.T.20.11.2019

Sigorta sözleşmesinden doğan davalar bakımından, sigortalı ve sigortacı arasında düzenlenen sigorta poliçesinde yetki sözleşmesi yapılması durumunda HMK madde 17-18 gereği yetki sözleşmesinde gösterilen yer mahkemesi yetkili mahkemedir.

Uygulamada sözleşmeyle yetkili mahkeme belirlenmesine ilişkin Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 2016/14407 E. , 2018/7712 K. sayılı kararı ile;

“İtirazın iptali davasında taraf sıfatı icra takibindeki borçluya aittir ve usulüne uygun icra takibinin bulunması dava şartıdır. 6100 sayılı HMK'nın 117/2 maddesi gereğince ilk itirazlar dava şartlarından sonra inceleneceğinden ilk karardaki dava şartlarına ilişkin hususun incelemesinin yapılmış olması sebebiyle temyize konu mahkemece verilen ikinci kararda yer alan yetki itirazı hakkında inceleme yapılması gerekmektedir. Davalı, dava konusu taşımaya ilişkin konşimentoda “İşbu konşimento İngiliz Yasalarına tabi olarak yorumlanıp buradan kaynaklanan tüm anlaşmazlıklar başka bir ülke mahkemesinin kaza dairesi hariç tutularak Londra'da İngiliz Yüksek Adalet Mahkemesinin kaza yetkisine tabi olacaktır.” şeklinde hükiim bulunduğunu ifade ederek yetki şartı gereğince davaya bakmaya yetkili mahkemenin Londra'da bulunan İngiliz Yüksek Adalet Mahkemesi olduğunu, bu suretle davanın yetki yönünden reddi gerektiğini bildirmiştir. Mahkemece konşimentoda bulunan yetki kaydının 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 20-25 maddelerinde düzenlenen genel işlem koşullarına aykırı olduğu gerekçesi ile davalının yetki ilk itirazının reddine karar verilmiştir. Ancak, MÖHUK'un 47. maddesi gereğince yer itibariyle yetkinin münhasır yetki esasına göre tayin edilmediği hallerde, taraflar, aralarındaki yabancılık unsuru taşıyan ve borç ilişkilerinden doğan uyuşmazlığın yabancı bir devletin mahkemesinde görülmesi konusunda anlaşabilirler. Davacı sigorta şirketi, mal satıcısının halefi sıfatıyla bu davayı açmış olup, sigortalı ile davalı taşıyan arasındaki hukuki ilişkiyi belirleyen konşimentodaki hükümler ile bağlı olmaktadır. Kaldı ki; söz konusu konşimentonun mülga 818 sayılı Yasa'nın yürürlükte olduğu tarihte düzenlendiği ve keza taşımanın da o dönemde yapıldığı taraflar arasında çekişmesizdir. Bu durumda 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 25. maddesinin uyuşmazlıkta uygulanması mümkün bulunmamaktadır. Bu nedenle, tarafları bağlayan ve uyuşmazlığın çözümünde kullanılacak olan konşimentodaki yetki şartı geçerli olup, mahkemece yazılı gerekçe ile yetki itirazının

reddi ile işin esasına girilerek davanın sonuçlandırılması doğru görülmemiş, hükmün temyiz eden davalı yararına bozulması gerekmiştir."¹⁹⁸ şeklinde hüküm kurulmuş olup konşimentoyla belirlenen yetki şartının geçerli olduğuna yönelik karar verilmiştir.

Halefiyete dayalı rücu davaları sigorta poliçesinden doğan dava sayılmadığından, sigortalı ile zarar sorumlusu arasındaki asıl borç ilişkisi, görevli mahkemenin tespitinde olduğu gibi yetkili mahkemenin tespitinde de esas alınır. Bu bakımdan, sigortalısının yerine geçen sigortacının açacağı halefiyete dayalı rücu davasındaki yetkili mahkeme, sigortalı ile zarar sorumlusu arasındaki asıl borç ilişkisi bakımından görülecek olan davadaki yetkili mahkemedir¹⁹⁹.

Halefiyete dayalı rücu davalarında yetkiye ilişkin Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 2016/2679 E. , 2019/4717 K. sayılı kararı;

"Davacı taraf sigortalısına ödediği bedelin rücu tahsil amacıyla ... İcra Daireleri'nde ilamsız icra takibi başlatmış; davalıların itirazları üzerine duran icra takibine devam edebilmek ve itirazları hükümden düşürmek amacıyla da İcra İflas Kanunu'nun 67/1. maddesine göre itirazın iptali istemiyle eldeki davayı açmıştır. Davacı ... şirketi, bu davayı sigortalısının halefi olarak açtığına göre, yetkili mahkemenin (icra takibinde yetkili icra dairesinin) tayininde sigortalı ile davalılar arasındaki ilişkinin hukuki mahiyeti nazara alınır.

...davalı şirket yönünden takibe konu borçtan sorumluluk konusunda değerlendirme yapılabileceği ve yetki itirazında bulunulmadığı için bu davalı yönünden ... İcra Daireleri'nin takipte yetkili hale geldiği gözetilmeden hüküm tesis edilmesi; diğer davalı gerçek kişiler yönünden ise, İİK'nun 50/1. maddesi yollamasıyla HMK'nun 6. maddesine göre yetkili icra dairesinin belirlenmesi gerektiğinden, davalı gerçek kişilerin icra takibinin başlatıldığı tarihteki yerleşim yerlerinin ayrı ayrı belirlenmesi ve HMK'nun 7. maddesi de dikkate alınmak suretiyle, ... İcra Daireleri'nin takipte yetkili olup olmadığının irdelenmesiyle oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, eksik

¹⁹⁸ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 2016/14407 E.,2018/7712 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> ,E.T. 15.11.2019

¹⁹⁹ KILIÇOĞLU, Halefiyet ve Rücu, s.416-417

inceleme ve hatalı gerekçeyle, yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiştir."²⁰⁰ şeklinde kurulan Yargıtay kararı uyarınca da sigortalı ile zarar veren üçüncü kişiler arasındaki hukuki ilişki esas alınarak HMK'nın genel yetki kurallarının uygulanacağı belirtilmiştir.

3.4.7. Halefiyete Dayalı Rücu Davalarında Zamanaşımı

Sigorta hukukunda kanuni halefiyet kuralı gereği sigortacı, sigorta tazminatını ödemeye birlikte sigortalının zarar veren üçüncü kişilere karşı var olan dava hakkını, sigorta tazminatını ödediği andaki var olan şekliyle sigortalının yerine geçerek devralır. Bu bakımdan zamanaşımının tespiti hususunda da sigortalı ile zarar veren üçüncü kişi arasındaki dava esas alınarak söz konusu davada sigortalının sahip olduğu zamanaşımı süresi halefiyeten sonra sigortacı için de işlemeye devam eder.

Sigorta sözleşmesinden doğan davalarınsa, TTK'da öngörülen sürenin geçmesiyle zamanaşımına uğrayacağı öngörülmüştür. TTK madde 1420: "*Sigorta sözleşmesinden doğan bütün istemler, alacağın muaccel olduğu tarihten başlayarak iki yıl ve 1482 nci madde hükmü saklı kalmak üzere, sigorta tazminatına ve sigorta bedeline ilişkin istemler her hâlde rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren altı yıl geçmekle zamanaşımına uğrar*" şeklinde genel zamanaşımı süresini düzenleyen madde bakımından, TTK'nın 1482. maddede yer alan sorumluluk sigortalarına ilişkin zamanaşımı süresi saklı tutulmuştur.

Genel zamanaşımı süresi, sigorta sözleşmesinden doğan bütün istemler bakımından alacağın muaccel olduğu tarihten itibaren iki yıl ve sigorta tazminatına ile sigorta bedeline ilişkin istemler bakımından ise her halde rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren altı yıl olarak belirlenmiştir.

Uygulamada iki yıllık zamanaşımı hakkında verilen Yargıtay 7. Hukuk Dairesi'nin 2016/16417 E. , 2019/7642 K. sayılı kararı;

²⁰⁰ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2016/2679 E.,2019/4717 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> ,E.T. 20.11.2019

“Taraflar arasındaki itirazın iptali davasının yapılan yargılaması sonunda; kararda yazılı nedenlerden dolayı davanın kabulüne dair verilen hükmün süresinden sonra davalı vekili tarafından temyiz edilmesi üzerine dosya incelendi, gereği düşünüldü:

Davacı vekili; müvekkili şirket tarafından sigortalı ...'e ait dairenin davalının maliki olduğu dairede yapılan tadilat nedeniyle, muhtelif tarihlerde sızan sular neticesinde maddi hasara uğradığını, sigortalının müvekkil şirkete müracaatı üzerine, kendilerine, 21.02.2007 tarihinde meydana gelen zarar nedeniyle 4.520,00 TL tazminat ödediğini, TTK'nun “Halefiyet” başlığı altındaki 1301. maddesi gereğince müvekkil şirketin sigortalının haklarına halef olduğunu, bu hasar tazminatının rücuen tahsili için İstanbul 4. İcra Müdürlüğü'nün 2010/1734 sayılı dosyası ile icra takibi başlatıldığını, davalının itirazı üzerine takibin durduğunu belirterek davalının haksız itirazının iptali ile ödeme tarihinden itibaren yasal faiz işletilmesine karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili; davacı tarafından hasarla ilgili müvekkile yapılmış hiçbir uyarı, ihtar ve bildirim söz konusu olmadığını, ekspertiz raporunda hasar tarihinin 06.11.2006 olarak beyan edildiğini, sigortalının hasara sebep olan zarar sorumlusuna veya sigorta firmasına karşı tazminat taleplerinin hasarın oluştuğu tarihten itibaren 2 yılda zamanaşımına uğrayacağını beyanla davanın reddini savunmuştur. ...

Mahkeme kararı davalı vekiline 03/05/2016 tarihinde tebliğ edilmiş, eski hale getirme talepli temyiz dilekçesi ise HUMK'nun 437. maddesinde öngörülen 8 günlük yasal süre geçirildikten sonra 17/05/2016 tarihinde havalesi yaptırılıp harcı yatırılmıştır. Süresinden sonra yapılan temyiz istemleri hakkında mahkemece bir karar verilebileceği gibi, 01.06.1990 gün ve 3/4 Sayılı İctihadi Birleştirme Kararı uyarınca, Yargıtayca da bu yolda karar verilebileceğinden, davalı vekili tarafından süresinden sonra yapılan temyiz isteminin reddi gerekmiştir.

SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenlerle, davalı vekilinin temyiz isteminin süre yönünden REDDİNE, peşin alınan harcın istek halinde temyiz eden davalıya geri verilmesine 17/06/2019 gününde oybirliğiyle karar verildi.”²⁰¹ şeklinde verilen Yargıtay Kararı'nda zamanaşımının bir def'i niteliğinde olması ve ileri sürülmedikçe mahkemece

²⁰¹ Yargıtay 7. Hukuk Dairesi, 2016/16417 E.,2019/7642 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, E.T. 12.11.2019

resen değerlendirilememesinin hukuki sonucu olarak her ne kadar zamanaşımı def'i hak sahibince ileri sürülmüş olsa da davanın yasal süresi içerisinde zarar veren üçüncü kişi vekilince temyiz edilmemesi dolayısıyla dikkate alınmadığı görülmektedir.

TTK madde 1420 ile saklı tutulan sorumluluk sigortalarına ilişkin zamanaşımı süresi TTK madde 1482'de düzenlenmiş ve sorumluluk sigortalarında zamanaşımı süresi, sigorta konusu olayın gerçekleşmesinden itibaren on yıl olarak belirlenmiştir. TTK madde 1482 ile düzenlenen bu hüküm, sorumluluk sigortalarında sigortacıya yönlendirilmiş olan sigorta tazminatı istemleri bakımından uygulanır ve sigorta konusu olayın gerçekleştiği tarihten itibaren on yıl olarak belirlenmiştir. Bu bakımdan zarar gören sigortalının zararı ve zarar veren üçüncü kişiyi öğrendikten itibaren en geç on yıl sonra zamanaşımı süresi dolmaktadır²⁰².

Sorumluluk sigortaları bakımından zarar gören üçüncü kişiye, sigortacıya karşı doğrudan dava hakkı, TTK madde 1478 ile verilmiş olup bu madde uyarınca zarar gören üçüncü kişinin uğradığı zararın sigorta bedeline kadar olan kısmının tazminini doğrudan sigortacıdan talep etme hakkı bulunmaktadır. TTK'nın sorumluluk sigortasında zamanaşımına ilişkin 1482. maddesine aykırı olarak yapılacak sözleşmelerin geçersiz olduğu, TTK'nın koruyucu hükümlerinden olan madde 1486/2 ile hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla, TTK madde 1482'nin emredici hükmüne aykırı olarak sorumluluk sigortalarında zamanaşımına ilişkin sözleşmeyle belirlenen hükümler geçersizlik yaptırımına tabi olacaktır.

Zamanaşımının başlangıcına ilişkin doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Zamanaşımı süresinin, sigortacının sigorta tazminatını ödeme tarihinden itibaren başladığını savunan görüşe göre; zamanaşımının işlemesi için gerekli muacceliyet tarihi sigortacının sigorta tazminatını ödediği tarihtir²⁰³. Bu görüşe göre sigorta tazminatını ödeyen sigortacının alacak hakkına ilişkin zamanaşımı süresinin sigortalıyla aynı olması, sigortacının durumunu ağırlaştırıcı niteliktedir. Şöyle ki; zarara uğrayan sigortalının zararını tazmin eden sigortacı, bu sigorta tazminatı ödeme süreci içerisinde sigortalı

²⁰² ÇEKER, Sigorta, s.192 ; Tekin MEMİŞ, Sigorta Sözleşmelerinden Kaynaklanan Taleplerde Zamanaşımına İlişkin Eleştiriler Ve Değerlendirmeler, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 22, S. 3, Cevdet Yavuz'a Armağan, Ocak 2016, s.1932 ; ATAMER, a.g.e. , s.100

²⁰³ Ali BOZER, Sigortacının Rücuunda Zamanaşımı, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 1962, C.II, S.3, s.476

tarafından zarar veren üçüncü kişiye dava açılmaması durumunda kusuru olmamasına rağmen zarara uğrama tehlikesi altındadır.

Halefiyete dayalı rücu davasında zamanaşımı süresinin tazminat ödemesiyle başlayacağına ilişkin görüş doktrinde eleştirilmiş ve sigortacının sigorta tazminatını ödemeye sigortalı yerine geçeceği düzenlemesinin açık nitelikte olduğu, bu bakımdan sigortalının sahip olduğu hakların aynen sigortacıya geçeceği yönünde görüş bildirilmiş, sigortalı için işlemeye başlayan zamanaşımı süresinin halefi sigortacı için de işlemeye devam edeceği belirtilmiştir²⁰⁴. Keza, TTK'nın kanuni halefiyete ilişkin düzenlemelerinde de sigortalının, sigortacının halefiyet kuralına ilişkin haklarını ihlal etmesi durumunda sigortacıya karşı sorumlu olacağı düzenlendiğinden, sigortalının zararın gerçekleştiğini ihbar etme gibi yükümlülüklerine aykırı davranması durumunda sigortacının kendi sigortalısının sorumluluğuna gidebileceği belirtilmiştir²⁰⁵.

Halefiyete dayalı rücu davalarında zamanaşımına ilişkin bir diğer görüşe göre ise; sigortalının sahip olduğu zamanaşımı süresinin başlangıç tarihi ile sigortacınınkini aynıdır. Bu görüşe göre; halefiyet kuralıyla beraber sigortacı lehine bağımsız yeni bir alacak hakkı doğmaz. Sigortacı, sigortalının var olan dava hakkını devam ettirir. Keza, kanuni halefiyet kuralıyla sigortalısının yerine geçen sigortacı, sigortalının var olan hakkından fazlasını talep edemez ve zarar veren üçüncü kişinin durumunu ağırlaştıramaz. Bu bakımdan sigortalının zarar sorumlusu üçüncü kişiye karşı açacağı davada sahip olduğu zamanaşımı süresi sigortacı için de geçerlidir. Doktrinde bu görüş, zarar gören sigortalı ile onun yerine geçen sigortacısı için iki farklı muacceliyet tarihi ve dolayısıyla iki farklı zamanaşımı süresi başlangıç tarihinin belirlenemeyeceği, bu bakımdan zamanaşımına uğraması dolayısıyla sigortalı tarafından talep edilemeyen bir alacağın halefi sigortacı tarafından da talep edilemeyeceğini vurgulanmaktadır. Aksi bir durumun, kanuni halefiyet kuralıyla zarar veren üçüncü kişinin durumunun ağırlaştırılmayacağı kuralına aykırılık oluşturacağı belirtilmektedir²⁰⁶.

²⁰⁴ OMAĞ, Kanuni Halefiyet, s.158

²⁰⁵ OMAĞ,Kanuni Halefiyet s. 204 ; KORKMAZ,a.g.e., s.255

²⁰⁶ OMAĞ, Kanuni Halefiyet s. 203 ; KORKMAZ,a.g.e., s.259

Doktrinde bir görüŖe göre ise, sigortacının zamanaşımı dolayısıyla zarara uğramasına engel olmak amacıyla sigorta sözleşmesi genel şartlarında; sigorta ettirenin sigortacının halefiyet hakkını kullanması için gerekli tüm tedbirleri alacağı aksi halde zarardan sorumlu olacağına dair hüküm konulması gerektiği belirtilmiştir. Böylelikle sigortacıya, sigortalının zarar sorumlusuna dava açması için ihtar çekme hakkı verilerek açılacak dava ile zamanaşımı süresinin kesilmesi sağlanacağı aksi halde ise yükümlülüklerini yerine getirmeyen sigortalının sigortacının zararından sorumlu olacağı belirtilmektedir²⁰⁷.

Yargıtay İctihadı Birleştirme Kurulunun 17.1.1972 tarih, E.1970/2, K.1972/1 sayılı kararıyla doktrinde çelişkiye yol açan bu durum giderilmiştir. İş bu karara göre; kanuni halefiyet hakkının sigortalıya ait muaccel bir alacağa ilişkin olduğu, sigortacının tazminat ödemesiyle sigortalıya geçen bu dava hakkının tekrar muaccel hale gelemeyeceği bu nedenle aynı olay nedeniyle sigortalı ve sigortacı tarafından zarar veren üçüncü kişiye karşı açılacak olan tazminat davasında farklı zamanaşımının uygulanamayacağı içtihadına varılmıştır.

6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamına giren tüketici işlemi sayılan uyuşmazlıklar bakımından ise Yargıtay uygulamada, TKHK'nın 16 maddesi gereği; *“MADDE 16: (1) Kanunlarda veya taraflar arasındaki sözleşmede daha uzun bir süre belirlenmediği takdirde, ayıplı hizmetten sorumluluk, ayıp daha sonra ortaya çıkmış olsa bile, hizmetin ifası tarihinden itibaren iki yıllık zamanaşımına tabidir. (2) Ayıp, ağır kusur ya da hile ile gizlenmişse zamanaşımı hükümleri uygulanmaz.”* şeklinde belirlenen zamanaşımı sürelerinin tüketici lehine uygulanması gerektiğini belirterek, sigortacının halefi olarak yerine geçtiği sigortalısı ile zarar veren üçüncü kişi arasındaki hukuki ilişkinin tüketici işlemi sayılarak TKHK kapsamına girmesi durumunda işbu kanun hükümleri uygulanarak zamanaşımı süresi hesaplamasının yapılması gerektiğini kabul etmektedir.

²⁰⁷ KENDER, Sigorta Sözleşmesi, s.366

Bu duruma ilişkin Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 2016/6232 E. , 2019/7147 K. sayılı kararı;

“Dava, konut sigorta poliçesi gereği sigortalısına ödeme yapan davacının ödediği bedelin, zarardan sorumlu olduğu iddia edilen davalılardan rücuen tahsili istemine ilişkindir.

Davacışirketi, sigorta poliçesi gereği yaptığı ödeme nedeniyle sigortalısının haklarına halef olmuş ve halefiyet hakkına dayanarak dava açmış olduğuna göre, sigortalısı ile davalılar arasındaki hukuki ilişkiye uygulanacak zamanaşımı süreleri davacı için de cari olacaktır. Davacı sigortalısı ile davalı yan arasında ise, tüketici işlemi mahiyetinde satım sözleşmesi bulunduğu tarafların kabulündedir.

Davaya konu edilen yangının çıkış sebebi olarak gösterilen buzdolabının üretim ve piyasaya sürülme tarihinin 30.01.2001 ve davacı sigortalısına satılıp teslim edildiği tarihin ise 23.06.2001 olduğu, davalı yanca sunulan belgelerden anlaşılmaktadır. Davalılar vekilleri, ayıplı olduğu ve zarara neden olduğu iddia edilen buzdolabının üretim ve satım tarihleri nedeniyle davaya konu alacağın zamanaşımına uğradığını belirterek, yasal süresi içinde verdikleri cevap dilekçeleri ile zamanaşımı defini ileri sürmüş olmasına rağmen, bu hususta hiçbir değerlendirme ve hükümde gerekçelendirme yapılmadan karar verilmesi, eksik inceleme mahiyetindedir.”²⁰⁸ şeklinde karar vererek dava tarihinde yürürlükte bulunan TKHK'nın zamanaşımına ilişkin hükümlerinin değerlendirilmeden karar verilmesi dolayısıyla eksik inceleme yapıldığını belirterek yerel mahkeme kararını bozmuştur.

²⁰⁸ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 2016/6232 E.,2019/7147 K.,
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, E.T.06.11.2019

SONUÇ

Halefiyet kavramı Türk Hukuku'nda bir çok alanda yer bulmakla beraber Sigorta Hukuku'nda halefiyet kurumu, diğer mevzuatlarda kullanılan halefiyet kavramı ve bu kavrama yakın kurumlardan farklılık arz etmektedir.

Yerleşik Yargıtay Kararları'na göre Türk Hukuku'nda halefiyet kurumu kanun kaynaklı bir kavram olup ancak mevzuatta belirtilmekle beraber kullanım alanı bulmaktadır. Borçlar Hukuku'nda halefiyet kurumu, Borçlar Kanunu'nda yer verilen halefiyet hakkına ilişkin düzenlemeler bakımından genel itibariyle bir başkasına ait borç edimini yerine getiren kişinin, kanun düzenlemesi gereği alacaklının haklarına halef olması şeklinde gerçekleşmektedir. Borçlar Kanunu'nda halefiyet düzenlemesi, alacaklı ile borçlu arasındaki hukuki ilişkiden bağımsız borcu ifa eden bir başka üçüncü kişiye ilişkin bir hak olarak düzenlendiği gibi, aynı borçtan sorumlu borçlulardan kendi edimini aşan miktarda ifade bulunan borçluya, diğer borçlulara karşı, verilen halefiyet hakkı uyarınca alacaklının haklarına halef olma durumu olarak da karşımıza çıkar.

Sigorta Hukuku'nda kanuni halefiyet kurumu ise sigortacının, sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan zararın gerçekleşmesi sonucu sigortalıya yapmış olduğu sigorta tazminatı ifası miktarınca, sigortalının zarar veren üçüncü kişiye karşı sahip olduğu alacak hakkına halef olması yoluyla gerçekleşir. Bu bakımdan Borçlar Hukuku'nda kullanılan halefiyet kavramıyla farklılık göstermektedir. Keza, Sigorta Hukuku'nda halefiyet Borçlar Hukuku kurumları olan alacağın temlik ve genel hükümlere göre rücu hakkı kavramlarından da farklılık arz etmektedir.

Alacağın temlik kurumu kanundan, mahkeme kararından veya sözleşmeden kaynaklanabilir. Çalışmamıza konu edindiğimiz alacağın temlik sözleşmeleri ise, alacak üzerinde tasarruf yetkisine sahip alacaklı ile üçüncü kişi arasında karşılıklı irade beyanlarıyla alacağın devredilmesinin kararlaştırıldığı yazılı şekle tabii temlik sözleşmesiyle gerçekleştirilir. Alacağın temlik sözleşmesi hukuki sebep bakımından, kanuni halefiyetten farklı olarak taraf iradelerine dayanır ve alacağın devri iradesinin kanun, sözleşme veya işin niteliğine aykırı olmaması gerekmektedir. Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarıyla kanuni halefiyetin uygulama alanı bulmadığı durumlarda, yerel

mahkemenin alacağın temlik sözleşmesi şartlarının varlığını tespit etmesi durumunda alacağın temlik hükümlerine göre karar vermesi gerekmektedir. Çalışmamızda örnek olarak aldığımız Yargıtay Kararı'nda da taraflar arasında kurulan temlik sözleşmesinde her ne kadar alacağın halefiyet kuralı gereği temlik edildiği belirtilse de halefiyet kuralının uygulama alanı bulamadığı durumda, alacağın temlik hükümleri uyarınca sigortacının talep hakkına sahip olduğu vurgulanmıştır.

Bir başka Türk Borçlar Kanunu kavramı olan rücu hakkı ise, TBK'da kefalet ve müteselsil sorumluluğa ilişkin düzenlemelerde yer bulmuştur. Rücu hakkı, niteliği bakımından ifa edilen borçtan bağımsız bir hak niteliği taşıması ve rücu hakkı sahibinin şahsında doğan yeni bir hak niteliğinde olması bakımından Sigorta Hukuku'nda kanuni halefiyetten ayrılır. Sigorta tazminatının ödenmesiyle kanuni halefiyet kuralı gereği sigortalı alacaklıdan, sigorta tazminatını ödeme borcu altında olan sigortacıya geçen bir alacak hakkı söz konusu olduğundan kanuni halefiyet kurumunda, sigortacının ifasıyla yeni bağımsız bir haktan bahsedilemez, sigortacı halefiyet kuralı gereği sigortalının alacak hakkını devralır.

Sigorta Hukuku'nda kanuni halefiyet kurumu, KTK madde 95/2 ile sigortacıya getirilen kendi sigortalısına rücu edebilme hakkından da farklı bir nitelik taşımaktadır. KTK madde 95/2 ile sigortacıya kanunda aranan şartların bulunması durumunda kendi sigortalısına rücu imkanı getirilmişken, Sigorta Hukuku'nda halefiyet hükümlerinin düzenlendiği kanuni halefiyet kurumunda ise sigortacının kendi sigortalısına rücu imkanı bulunmamaktadır. Sigortacının rücu edebileceği zarar veren üçüncü kişi konumunda kimlerin bulunacağına ilişkin net bir düzenlemeye ise 6102 sayılı TTK'da yer verilmemiştir. Bu bakımdan sigortacının, sigortalının fiillerinden sorumlu olduğu kişilere karşı, zarar veren üçüncü kişi olarak rücu edebilip edemeyeceği konusunda yeni bir düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır.

Sigorta Hukuku'nda halefiyete ilişkin hükümler zarar sigortaları açısından düzenlenmiştir. Zarar sigortalarından mal sigortaları için Türk Ticaret Kanunu madde 1472'de halefiyet ilkesine yer verilmişken, sorumluluk sigortaları açısından halefiyet ilkesi ise madde 1481'de düzenleme alanı bulmuştur. Sorumluluk sigortaları bakımından 6762 sayılı Eski Türk Ticaret Kanunu'nda sorumluluk sigortalarında halefiyet ilkesine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmediğinden uygulamada çıkan sorumluluk sigortalarında halefiyet ilkesinin uygulanıp uygulanamayacağına ilişkin ayrılıklar, sorumluluk

sigortalarında halefiyet ilkesine yer veren 6102 sayılı yeni TTK'nın madde 1481 düzenlemesiyle son bulmuştur. TTK madde 1481 gerekçesinde; sorumluluk sigortalarında sigortalı ile zarardan sorumlu kişi aynı olduğundan sigortacının zarar sorumlusuna başvurması durumunda halefiyetten bahsedilemeyeceği, aksi halde sigortacının zarar veren sigortalı için üçüncü kişilere ödemiş olduğu tazminat dolayısıyla tekrar sigortalısına rücu etmiş olacağı yönünde görüşlere karşı; sorumluluk sigortalarında halefiyet ilkesinin müteselsil sorumluluk gibi zarara sebep olan birden fazla kişinin bulunması durumunda, sigortalının sorumluluk oranından fazla ödeme yapılan miktar için sigortacının halefiyet hakkını kullanabileceği belirtilmektedir.

Zarar sigortalarında gerçek ve somut zararı tazmin ilkesi uygulama alanı bulmakta ve somut zararını sigorta sözleşmesi ile tazmin eden sigortalının halefiyet kuralı gereği, zarar veren üçüncü kişiden ikinci bir tazminat talep etmesinin önüne geçilerek zenginleşmesinin önlenmesi amaçlanmaktadır. Bu bakımdan gerçek zararı tazmin ilkesi ve zenginleşme yasağının uygulama alanı bulunduğu zarar sigortaları açısından kanuni halefiyet ilkesinin uygulama alanı bulması mümkün iken can sigortalarında halefiyet kurumunun işletilmesi mümkün değildir. Can sigortaları bakımından sigorta sözleşmesiyle sigortacı, rizikonun gerçekleşmesiyle belirli bir meblağ ödeme borcu altına girer ve zarar konusu olan kişinin kendisine bir değer biçilmesi mümkün değildir. Bu bakımdan gerçek zararı tazmin ilkesinin uygulanamadığı can sigortalarında, sigortalının sigorta bedelini sigortacıdan tazmin ettikten sonra, zarar veren üçüncü kişiye karşı da tazminat hakkı devam ettiği için can sigortalarında zenginleşme yasağının da uygulama alanı bulması mümkün değildir.

Sigorta Hukuku'nda kanuni halefiyet ilkesiyle sigortalının zenginleşme yasağı amaçlanmakla birlikte, zarar veren üçüncü kişinin de işlemiş olduğu fiil sonucu oluşan zarar dolayısıyla sorumluluğunun devam ettirilmesi amaçlanmıştır. Bu bakımdan sigortacının sigortalısına yapmış olduğu sigorta tazminatı ödemesini aşan miktarda halefiyet hakkını kullanması mümkün olmadığı gibi, sigortalının da sigortacı tarafından karşılanmayan zarar kısmı için zarar veren üçüncü kişiye karşı dava hakkı devam etmektedir. Çalışmamızda yer verdiğimiz istatistiklerde de görüleceği üzere halefiyet ilkesinin, sigortacılık piyasasında çok büyük bir paya sahip olan zarar sigortaları için uygulama alanı bulabilmesi; sigorta şirketlerinin zararın tamamına katlanma ihtimalini ortadan kaldırarak ekonomik çöküntü içine girmelerinin önüne geçilmesini sağlamasının yanı sıra, riskin dağılmasını böylelikle hem daha çok değer sigortalanmasını hem de sigorta primlerinin düşük tutulmasını sağlamaktadır.

6102 sayılı yeni TTK’da “sigorta ettiren” ifadesi yerine “sigortalı” ifadesi kullanılmış olup doktrinde bu husus bakımından; tüm sigorta türlerinde sigortalı ile sigorta ettiren aynı kişi olmakla birlikte sadece başkası lehine sigortada, sigortalıdan farklı olarak sigorta ettiren kişinin mevcut olması bakımından sigortalı ifadesinin kullanılmasının daha yerinde olduğu belirtilmektedir. Keza, başkası lehine sigortada da menfaat sahibinin sigortalı olması, rizikonun gerçekleşmesi durumunda sigortalıya ödeme yapılacak olması dolayısıyla sigorta ettiren ifadesi yerine sigortalı ifadesinin kullanılmasının daha uygun olduğu kanısındayız.

Sigorta sözleşmesinin kurulması sırasında ve sonrasında sigortalıya, sigortacının halefiyet hakkını koruma ve ihlalden kaçınma yükümlülüğü getirilmiştir. Sigortalının MK madde 2 kaynaklı dürüstlük kuralı gereği sigortacının halefiyet hakkını koruma yükümlülüğünü ihlal etmesi durumunda, sigortacının sigortalısının sorumluluğuna gidebileceği de kanunda düzenleme altına alınmıştır. Halefiyet hakkının ihlal edilmesi durumunda sigortalısının sorumluluğuna gidebilen sigortacı, açacağı tazminat davası ile halefiyet hakkı ihlal edilmeseydi zarar sorumlusunun sorumluluğuna gidebileceği miktar kadar, sigortalısının sorumluluğuna gidebilme hakkına sahiptir.

Halefiyet hakkının uygulamada sigortacının zarar veren üçüncü kişiye karşı icra takibi başlatmasıyla da kullanılması mümkündür. Bu durumda, icra takibine itiraz edilmesiyle beraber açılacak olan itirazın iptali davasıyla halefiyete dayalı olarak elde edilen alacak hakkı talep edilebilir. 6102 sayılı yeni TTK ile beraber halef olan sigortacıya, sigortalının zarar veren üçüncü kişilere karşı açmış olduğu davayı takip etme yetkisi verilmesi, doktrinde dava sırasında taraf değişikliği durumu oluşturacağı hususunda tartışmalara sebep olmuştur. Taraf değişikliğini düzenleyen HMK madde 124 düzenlemesinde, taraf değişikliğinin diğer kanunlarda düzenlenmesinin önü açılmış olduğundan kanaatimizce usul hukuku açısından hukuka aykırı bir durum bulunmamaktadır.

Sigorta Hukuku’nda halefiyet ilkesiyle sigorta tazminatını ödeyerek halefiyet hakkına sahip olan sigortacıya, sigortalının zarar veren üçüncü kişilere karşı başlatmış olduğu davayı takip edebilme yetkisi verilmiştir. Bu bakımdan sigortalının zarar veren üçüncü kişilere karşı sahip olduğu alacak hakkının, yapmış olduğu sigorta tazminatı

ödemesi ile sigortacıya geçmesi söz konusu olduğundan halefiyet hakkıyla yeni bir hakkın doğduğundan bahsedilemez, aksine sigortalının var olan hakkının kaldığı yerden sigortacıya geçmesi söz konusudur. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu kararlarına göre de sigortacı, halefiyet hakkıyla sigortalının var olan dava hakkını sürdürür. Bu bakımdan halefiyet yoluyla intikal eden hak, sadece maddi hukuk bakımından değil, aynı zamanda usul hukuku bakımından da asıl borç münasebeti kurallarına tâbi olur. Bu nedenle sigortacının taraf olacağı halefiyete dayalı rücu davasında da maddi ve usul hukuku bakımından, asıl borç münasebetinin tarafları olan sigortalı ile zarar veren üçüncü kişi arasındaki hukuki ilişki esas alınır.

Kanuni halefiyet ilkesiyle sigortalının alacak hakkına halef olan sigortacı, kanuni halefiyet hakkı ile yeni bağımsız bir hakka sahip olmaz, aksine sigortalıya ait var olan bir hakkın sigortacı tarafından kaldığı yerden devam ettirilmesi söz konusudur. Bu bakımdan sigortacı, sigortalı tarafından zarar veren üçüncü kişiye karşı açılmış olan davada sigortalının yapmış olduğu usuli işlemlerden sorumlu olur. Keza, halefiyet hakkı zamanaşımının işlemlerini kesmeyeceği gibi zamanaşımı süresi ve diğer hak düşürücü süreler kaldığı yerden işlemeye devam eder. Sigortalısının yerine geçerek davayı devam ettiren sigortacı ise, sigortalının zarar veren üçüncü kişiye karşı sahip olduğu tüm savunma vasıtalarını kullanma hakkına sahiptir. Halefiyet hakkının kullanılmasıyla zarar veren üçüncü kişinin durumu ağırlaştırılamayacağından sigortalıya karşı sahip olunan savunma vasıtaları da zarar veren üçüncü kişi tarafından sigortalısının yerine geçen sigortacıya karşı kullanılabilir.

KAYNAKÇA

Adli Sicil Ve İstatistik Genel Müdürlüğü, Adalet İstatistikleri Yayın Arşivi 2014-2018, <http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/adalet-istatistikleri-yayin-arsivi>,E.T. 16.09.2019

ACAR Serdar, Sorumluluk Sigortalarında Sigortacının Ardıllığı Konusunda Bazı Problemler ve Yeni Gelişmeler, İstanbul Barosu Dergisi, C.79, S. 5, İstanbul, 2005

AKINTÜRK Turgut / ATEŞ Derya, Borçlar Hukuku/ Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri, 27. Baskı, İstanbul 2018

ANTALYA Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. III, İstanbul 2017

ARĞILLI İslim, Sigorta Hukukunda Halefiyet, İstanbul Barosu Dergisi, C. 87, S. 4, 2013

ARIKAN Mustafa, Türk Özel Hukukunda Alacağın Temliki, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 13, S. 1,Ocak 2005

ARSEVEN Haydar, Sigorta Hukuku, 2. Baskı, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım, 1991

ARSLAN Aziz Serkan, Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasından Doğan Rücu Davaları, TBB Dergisi, 88. Sayı , 2010

ATAMER Kerim, Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Zarar Sigortalarına Giriş, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. XXVII, S. 1, Mart 2011, s. 99

BAĞATUR Mehmet Çağrı, Can Sigortalarında Sigortacının Yasal Ardıllığı, Prof. Dr. Faruk Erem'e Armağan, TBB Yayın No:8, Afşaroğlu Matbaası, Ankara, 1999

Başbakan Yardımcılığı Hazine Müsteşarlığı 29355 sayılı Tebliği, 14.05.2015 tarihli Tebliği, KARAYOLLARI MOTORLU ARAÇLAR ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI GENEL ŞARTLARI madde B.4. , B1.1.

BİLGE Mehmet Emin, Sigorta Tazminatı Alan Sigortalının Zarar Veren Üçüncü Şahıslarla Yaptığı İşlemlerin Sigortacının Halefiyeti üzerindeki Etkisi ve Yargıtay Uygulaması, Hayri Domaniç'e 80. Yaş Günü Armağanı, İstanbul, 2001

BİLGİN Mahmut, Öğreti ve Uygulamada Sigorta Hukuku, Ankara, 2017

BOZER Ali, Sigorta Hukuku Genel Hükümler – Bazı Sigorta Türleri, Bankalar Ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1999

BOZER Ali, Sigortacının Rücunda Zamanaşımı, BATIDER, 1962, C.II, S.3

BOZKURT Tamer, Themis Ticaret Hukuku Cilt IV Sigorta Hukuku, 8. Baskı, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2014

CAN Mertol, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, Ankara, 2005

CEBE Mehmet Sinan, Mal Sigortaları Hukuku, Ankara, 2010

ÇEKER Mustafa, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku, 17. Baskı, Adana, 2017 (Sigorta Hukuku)

ÇEKER Mustafa, 6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku, Adana 2011 (Sigorta)

ÇELİK Ahmet Çelik, Sigortacının İşletene Rücu Hakkı,
<http://www.tazminathukuku.com/arastirma-yazilari/sigortacinin-isletene-rucu-hakki.htm>, E.T: 20.07.2019

ÇÖRTOĞLU KOCA Sema , Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Yer Alan Düzenlemeler Uyarınca Halefiyete Uygulanacak Hukuk, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XIX, Y. 2015, Sa. 1

DAYINLARLI Kemal; Borçlar Kanununa Göre Alacağın Temliki, 3. Baskı, Ankara, 2008

DURSUN Günay Deniz, Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, Cilt 13, Sayı 50, Temmuz, 2018

EREN Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 22. Baskı, Ankara, 2017

ERDEM Nafiz, Türk Borçlar Kanunu Şerhi ve Davaları, Ankara., 1987

HATEMİ Hüseyin/ GÖKYAYLA Emre, Borçlar Hukuku Genel Bölüm,4. Baskı, İstanbul, 2017

İMRE Zahit / ERMAN Hasan, Miras Hukuku, 10. Baskı, Der Yayınları, İstanbul,2014

KARAHASAN Mustafa Reşit, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2003

KARASU Rauf, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi , İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı Cilt:2, 2015

KARATAŞ Elif Ulusu, Türk Miras Hukukunda Mirasın Kazanılmasında Halefiyet Türleri ve Türk Milletlerarası Özel Hukukundaki Yansımaları, İUHFM C. LXXIII, İstanbul, 2015

KAYIHAN Şaban, Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiyeti, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 22, S. 3, Ocak, 2016

Kelimeler.gen.tr., Rücu kelime anlamı, <https://kelimeler.gen.tr/rucu-nedir-ne-demek-261120>, E.T. 21.03.2019

KENDER Rayegân, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, İstanbul, 2005 (sigorta)

KENDER Rayegân, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku: Sigorta Müessesesi-Sigorta Sözleşmesi, 9. Bası, İstanbul, 2008 (Sigorta sözleşmesi)

KENDER Rayegân, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, 16. Baskı, İstanbul, 2017 (Sigorta hukuku)

KESKİN Fikri Tunç, Uygulamada Sigorta Hukuku, C. 1 ve C. 2, Ankara, 2017

KILIÇOĞLU Ahmet Mithat, Türk Borçlar Hukukunda Kanunî Halefiyet , ANKARA, 1979 (Kanuni Halefiyet)

KILIÇOĞLU Ahmet Mithat, Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefiyet ve Rücu. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, , sa. 1-4 , 1974 (Halefiyet ve Rücu)

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU Necip, Miras Hukuku, 3. Bası, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1987

KORKMAZ Sibel, Sigorta Sözleşmelerinde İspat Sorunları, İstanbul, 2004

KURU Baki / ARSLAN Ramazan / YILMAZ Ejder, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 6100 sayılı HMK'na Göre Yeniden Yazılmış, Yetkin Yayınları, 24. Baskı, Ankara, 2013

MEMİŞ Tekin, Zorunlu Trafik Mali Mesuliyet Sigortasında Sigortacının Sorumluluğunun Niteliği Ve Sebepsiz Zenginleşme, XX. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1. Baskı, Ankara, 2004

MEMİŞ Tekin, Sigorta Sözleşmelerinden Kaynaklanan Taleplerde Zamanaşımına İlişkin Eleştiriler Ve Değerlendirmeler, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 22, S. 3, Cevdet Yavuz'a Armağan, Ocak 2016

METEZADE Zihni, Sigorta Hukuku Sorunları, SHD Özel Sayı, İstanbul, 2008

NOMER Haluk, Halefiyet ile Rücu Arasındaki İlişki, Özellikle Sosyal Sigortalar ile Özel Sigortaların Rücu Hakları Bakımından Halefiyetin Rolü., İÜHFMC. LV, S.3, İSTANBUL, 1997

OĞUZMAN Kemal / ÖZ Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009

OMAĞ Merih Kemal, Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti, 2. Baskı, Ankara 2011 (Kanuni Halefiyet)

OMAĞ Merih Kemal, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Sigorta Hukukuna ilişkin 6. Kitabının Genel Hükümler ile Zarar Sigortalarına ilişkin Hükümlerinin Özet Değerlendirilmesi, SHD, Özel S. 1, 2005

ÖZTAN Bilge, Miras Hukuku; sekizinci baskı; Turhan Kitabevi, Ankara, 2017

REİSOĞLU Seza, Kefilin Rücu ile İlgili Meseleler, BATİDER, C.1, Sa.4

SEROZAN Rona / ENGİN Baki İlkay, Miras Hukuku, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014

ŞEKER ÖĞÜZ Zehra, Sözleşme Öncesi İhbar Görevi, Sigorta Hukuku Sempozyumları, İstanbul, 2018

ŞENOCAK Kemal, Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Sözleşmesinde İlk Primin Ödenmesi, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, C. XXVII, Aralık 2013

TEKİNAY Selehattin Sulhi, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 1985

TSB, Sağlık sigortası genel şartları, <https://www.tsb.org.tr/saglik-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=513>, E.T. 25.10.2018

TSB, Karayolu Yolcu Taşımacılığı Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortası Genel Şartları, <https://www.tsb.org.tr> (25.10.2018)

TSB, Motorlu Taşıtlar Sigorta İstatistikleri, <https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909>, E.T. 18.11.2019

TSB, Poliçe Adetleri, <https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909>, E.T. 13.11.2019

TSB, Pazar Payı ve Prim Değişiklikleri tablosu, <https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909>, E.T. 18.11.2019

TUNÇOMAĞ Kenan, Türk Borçlar Hukuku, İstanbul, , 1976

TÜİK, Motorlu Taşıtlar Sayısı ve ZMMS poliçe Sayısı, <https://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909>, E.T. 18.11.2019

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, <http://www.tdk.gov.tr>, E.T. 21.03.2019

ULAŞ Işıl, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, 8. Baskı, Ankara, 2012 (Sigorta Hukuku)

ULAŞ Işıl, Uygulamalı Sigorta Hukuku Mal ve Sorumluluk Sigortaları, Ankara, 1998 (Mal ve Sorumluluk Sigortaları)

ULAŞ Işıl, Yeni Zorunlu Trafik Sigortası Genel Şartlarına Göre Bu Sigortanın Kapsamı, Teminat Türleri ve Özellikle Destek Teminatı, Cilt:31, Sayı:2, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 2015

UYGUR Turgut, Borçlar Kanunu Genel Hükümler, Ankara,1990

ÜNAN Samim, Yük Sigortacısının Taşıyana Karşı Açtığı Halefiyete Dayanan Rücu Davasıyla İlgili Bazı Sorunlar, Deniz Hukuku Dergisi, Y. 2, S. 4, Aralık (Rücu Davası)

ÜNAN Samim, Türk Ticaret Kanunu Şerhi 6. Kitap Sigorta Hukuku, C. II Sigorta Türlerine İlişkin Özel Hükümler – Zarar Sigortaları (m. 1453-1486), İstanbul, 2016 (Zarar Sigortaları)

ÜNAN Samim, Türk Ticaret Kanunu Taslağı'nın Sigorta Hukuku Başlıklı Altıncı Kitabı Hakkında Düşünceler", SHD, Özel S. 1, 2005 (Türk Ticaret Kanunu Taslağı)

YAVUZ Cevdet/ ACAR Faruk/ ÖZEN Burak, Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler, 15.Baskı, İstanbul, 2018

Yargıtay Hukuk Daireleri, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ve Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu Kararları,

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, E.T.10.09.2019-27.12.2019